

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANI E-BÜLTENİ

Sayı: 5 / Temmuz 2015

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Genel Merkez / Central Office

İzmir Şubesi'nin Katkıları ile Hazırlanmıştır.

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANI E-BÜLTENİ

TÜRK PSİKOLOJİK DANIŞMA ve REHBERLİK DERNEĞİ
OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANI E-BÜLTENİ

TURKISH PSYCHOLOGICAL COUNSELING and GUIDANCE ASSOCIATION
SCHOOL COUNSELOR E-BULLETIN

SAYI 5, TEMMUZ 2015
Number 5, July 2015

Sahibi
Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Adına
Prof. Dr. Filiz BİLGE

Editör
Türk PDR Derneği İzmir Şubesi Başkanı
Prof. Dr. Ragıp ÖZYÜREK
r.ozyurek@gmail.com

Yönetim Kurulu

Genel Başkan	Prof. Dr. Filiz BİLGE
Genel Bşk. Yrd.	Psikolojik Danışman Hakkı EKEN
Genel Sekreter	Psikolojik Danışman Ali ERDOĞAN
Genel Eğitim Sekreteri	Uzm.Psikolojik Danışman Ülkü YÜKSEL
Genel Örgüt. Sekreteri	Psikolojik Danışman Şakir CANÖZ
Genel Bas. Yay. Sekreteri	Psikolojik Danışman Hayal DEMİRCİ
Genel Mali Sekreter	Yrd. Doç. Dr. Hasan EŞİCİ

Sayfa-Kapak Tasarımı

İbrahim SAĞLAM
ibrahimsaglam@gmail.com

Sosyal Medya Adresleri

<http://www.pdr.org.tr>
<https://www.facebook.com/turkpdrderneği>
<https://www.facebook.com/groups/7275166362/>

Dernek Adresi

Öncebeci Mah. Umut Sokak No: 50/4 Kolej/Ankara
internet adresi: www.pdr.org.tr | e-posta: pdrder@yahoo.com
Tel & Faks: 0312 430 36 74 - 0505 731 02 90

Basım Sorumlusu

Makromedya Halka İlişkiler Ltd. Şti.
Tel: 0312 431 85 64

Baskı

Atalay Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel: 0312 384 41 82

Basım Tarihi ve Yeri:

2015 / Ankara

**TÜRK PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK DERNEĞİ İZMİR ŞUBESİ'NİN
KATKILARI İLE HAZIRLANMIŞTIR.**

BÜLTENDE YER ALAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

TÜRK PDR DERNEĞİ OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANI E-BÜLTENİ ÜCRETSİZDİR.

**Prof. Dr.
Filiz Bilge**

Türk PDR-DER Genel Başkanı
Hacettepe Üniversitesi
fbilge@hacettepe.edu.tr

**Prof. Dr.
Ragıp Özyürek**

Editör, Türk PDR-DER
İzmir Şubesi Başkanı
İstanbul Aydın Üniversitesi
rozyurek@gmail.com

Sevgili Okul Psikolojik Danışmanları,

Okul Psikolojik Danışmanı Bülteni'mizin 5. sayısı yayınlandı ve yine fiziksel baskısı yapılabildi. Türk PDR-DER olarak ilkleri yaşamaya devam ediyoruz. Emeği geçen tüm yazarlarımıza ve ilgililere teşekkürlerimizi sunarız.

Bu sayıda yer alan yazılarda, cinsel istismar vakalarıyla çalışma konusunda zorluklarla karşılaşan okul psikolojik danışmanlarını aydınlatmaya ağırlık verildi. Son yıllarda meslektaşlarımızla gerek doğrudan etkileşimlerimizde, gerekse de sosyal medyadan yaptığımız takiplerde, okul psikolojik danışmanlarının en çok zorlandığı konular arasında cinsel istismar vakalarının olduğu görülmüştür. Bu konuda okul psikolojik danışmanları, psikolojik danışman eğitimcileri ve bir avukat tarafından aydınlatıcı makaleler hazırlandı. Ayrıca, bu sayıda özellikle okul öncesi eğitim düzeyinde uygulanacak cinsel istismarla ilgili önleyici bir eğitim programı da bulabileceksiniz.

Sonraki yazarlarımız ise yine okul psikolojik danışmanlarının işlerini kolaylaştırmayı amaçlayan makaleler hazırladılar. Bu sayıda psikolojik danışmanlar tarafından bültende yayımlanması amacıyla yayın başvurusunda buldukları yazılar da yayımlanmaya başlandı. Sonraki sayılara yapılacak yayın başvurularında özellikle başarılı okul psikolojik danışmanlığı uygulamalarına ağırlık vermek istiyoruz. Örneğin, ortaokul düzeyinde yapılan öfke denetleme programı uygulamalarının tanıtıldığı ya da problem tarama listesi ile ilgili internette yararlanılarak yapılan bir uygulama örneğinin açıklanması gibi makalelere öncelik verilecektir. Okul psikolojik danışmanlarının kuramsal açıklamalarla ilgili makale hazırlamalarından ziyade, başarılı örnek uygulamalarını bizlerle paylaşmalarına çok ihtiyaç duyuluyor. Örneğin, bu sayıda eğitim-öğretim yılının başında okula yeni başlayacak öğrencilere uygulanabilecek bir sınıf rehberliği etkinliği bulabileceksiniz. Benzer şekilde, öğretmenlerin okul psikolojik danışmanlığı hizmetleri ile ilgili düşüncelerini zaman zaman yayımlamak istiyoruz. Bunun da ilk örneğini bu sayımızda bulabileceksiniz.

Bu sayıdaki yeniliklerden bir diğeri de açık uçlu sorulardan oluşan bir ankete okul psikolojik danışmanlarının verdikleri yanıtların yayımlanmasıdır. Bu sayıdaki anketin konusu okul psikolojik danışmanlarının yapmış oldukları psikolojik danışma ile ilgili çalışmalarıdır. Üç meslektaşımız bu konuda neler yaptıklarını yazılı olarak yanıtlayıp, bize verdiler. Biz de aynen yayınlıyoruz. Sonraki sayılarımız için farklı temaları olan anketler hazırlandı. Örneğin, birden fazla okulda görevlendirilme, sınıf rehberliği yapma gibi konularda meslektaşlarımızın düşüncelerini yine yayınlamayı planlıyoruz. Sizlerden tema önerileri bekliyoruz.

Sonraki sayılarla ilgili olarak, Türk PDR-DER e-posta adresine (pdrder@yahoo.com) ya da editörümüze ulaşabilirsiniz.

Çalışmalarını yürüttüğünüz bu mesleğin, topluma sağladığı katkısı daha ileriye taşımanızda sizlere destek olmak dileğiyle sevgi ve saygılarımızı sunarız.

- 3 Neval Azman
İstismar Vakalarıyla Çalışan
Okul Psikolojik Danışmanlarının
Yalnız Bırakılması
- 5 Şenay Tavuz
Çocuklara Yönelik Şiddet ve
İhbar Zorunluluğu
- 11 Aynur Eren Gümüş
Okul Psikolojik Danışmanlarının
Cinsel İstismarı Bildirim
Yükümüne İlişkin
Çekinceli Yaklaşımı
- 15 Aslı Bugay ve
Figen Çok
Gençlikte Romantik İlişkilerde
Şiddet ve İstismar
- 20 Mahmut Bektaş
Okul Öncesi Çocukların
Cinsel İstismardan Korunması
ve Sınıf Temelli Bir Rehberlik
Programı Önerisi
- 28 Gülen Uygarer
Bana
Benzemeyenler de
Var
- 29 Beliz Bıcıl Tokay
Okul Psikolojik Danışma
ve Rehberlik Servisini
Tanıtma Etkinliği
- 32 Dean W. Owen
Amerika'da Okul Psikolojik
Danışmanları Ne Yapıyor?
- 35 Aynur Eren Gümüş
Okul Psikolojik
Danışmanlarının
Yasal Sorumluluklarına İlişkin
Yaygın Yanılgılar ve Okul
Yöneticilerinden Beklentiler
- 39 Ahmet Koçyiğit
Bir Branş Öğretmeninin
Gözünden
Rehber Öğretmen
- 42 Musa Çetinkaya
İnternet Bağımlılığı
ve Çocuklar
Üzerindeki Etkileri
- 45 Güler Duru, Ali Az ve
Burcu Gülbahar
Medyadaki Şiddet Olaylarının
Çocuklar Üzerindeki Etkisi
- 50 Emine Küle
Mesleğe Başlarken...
- 52 Ragıp Özyürek
ANKET
Okul Psikolojik Danışmanlarının
Yapmış Oldukları
Psikolojik Danışma İle İlgili
Çalışmalar

5
ŞENAY TAVUZ
Çocuklara Yönelik Şiddet ve
İhbar Zorunluluğu

11
AYNUR EREN GÜMÜŞ
Okul Psikolojik Danışmanlarının
Cinsel İstismarı Bildirim Yükümüne
İlişkin Çekinceli Yaklaşımı

15
ASLI BUGAY VE FİGEN ÇOK
Gençlikte Romantik İlişkilerde
Şiddet ve İstismar

29
BELİZ BİCİL TOKAY
Okul Psikolojik Danışma
ve Rehberlik Servisini
Tanıtma Etkinliği

42
MUSA ÇETİNKAYA
İnternet Bağımlılığı ve
Çocuklar Üzerindeki Etkileri

45
**GÜLER DURU, ALİ AZ VE
BURCU GÜLBAHAR**
Medyadaki Şiddet Olaylarının
Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Psk. Dan. Neval Azman
Karşıyaka Halk Eğitim Merkezi, İzmir
nevala1975@yahoo.com

İstismar Vakalarıyla Çalışan Okul Psikolojik Danışmanlarının Yalnız Bırakılması

Psikolojik danışmanlığın eğitim sistemindeki anahtar konumu günümüzde yavaş yavaş anlaşılmaya başlanmıştır. Ancak toplum içerisindeki kritik konumu hala olması gerekenden uzaktır. Amacı bireyin kendisini gerçekleştirme olan psikolojik danışmanlık, bireyler aracılığıyla toplumun geneline katkıda bulunur. Gelişmiş toplumlarda bireyin kendini gerçekleştirme daha olasıdır ve kendini gerçekleştirme süreciyle bireyler toplumları geliştirir. Başka bir ifadeyle, iç içe geçmiş ve birbirini besleyen bir sistemin oluştuğunu söyleyebiliriz. Psikolojik danışmanlar sağlıklı gelişim ortamları oluşturulmasında önemli rol oynar. Bu anlamda danışmanların çalışma nesnesinin insan ve toplum olduğu gerçeğinden yola çıkarak, mesleğin doğası gereği topluma gönüllü katkıda bulunduğu söylenebilir. Özellikle, toplumun tabu olarak gördüğü konularda değişimin zeminini etkileyecek ihtiyaçların görünür kılınmasını sağlar.

Örneğin, okullarda çocuklarla çalışmanın en büyük güçlüklerinden biri, çocuğun aile sistemiyle—onlar pek gönüllü olmasalar da— çalışmak, çocuğun hayatında anlamlı fark yaratmak için onun ev yaşamındaki dinamikleri etkilemek zorunda olmaktır. Belirli bir dirence sahip aile sistemi, aile içi ilişkileri belirleyen bireysel ve toplumsal dinamikler (siyasi iktidarlar, gelenekler, din, vb.) de işin içine girince, okulda çalışan bir psikolojik danışmanın, deyim yerindeyse, “çarpışmak” zorunda olduğu, cephenin ne kadar büyük ve yaman olduğu, daha net görülebilir. Okul sisteminin diğer unsurlarını da etkilemek zorunda olmak da işin ca-

bası....

Zaman zaman, psikolojik danışmanlar için görevlerini yerine getirmek “ateşten gömlek” olarak tanımlayabileceğimiz bir durumdur. Okullarda öğrencilerin yaşadıklarının tanıkları olan psikolojik danışmanlar, “kol kırılrsa da yen içinde kalmalıdır” mantığıyla davranan toplumdaki kimi bireylerin dirençleri ve eleştirileri ile de mücadele etmek zorunda kalır. Kimi zaman bir istismar mağdurunun sesi, kimi zaman aile içi şiddetin engelleyicisidirler.. Ucuz kahramanlıklar peşinde olamayacak kadar ciddi sorumluluklar üstlendikleri olur kimi zaman. Bu yüzden çalışmalarında başarılı sonuçlar alabil-

mek için sadece becerilerini kurum içinde kullanmayla sınırlı kalamazlar psikolojik danışmanlar. Neredeyse, okulun içinde bulunduğu mahalle, toplum ve şartlarını anlamak ve ortamda değişimler sağlayıcı etkinlikler düzenlemek; kısaca bir çeşit “savunuculuk” görevi de üstlenmek zorunda kalırlar.

Sistemin tüm unsurlarını, bireyin ve toplumun gelişebilmesi adına etkilemek, kimi zaman mesleğin doğasını savunuculuk yönünde değiştirmektedir. Psikolojik danışmanlar için savunulan konu; mesleklerinin geliştirilmesi olabileceği gibi, bir hizmetin yaygınlaştırılması, çocuk haklarının yerleşmesi, cinsiyet eşitliği ve hatta daha demokratik eğitim uygulama modellerinin savunulmasını bile içerebilir. Savunuculuktaki / destek oluşturmadaki temel amaç, toplumu oluşturan bireylerin farkındalığını artırarak, davranış değişiklikleri oluşturmak ve bireylerin iyilik/sağlıklı halini sürdürmelerine bu yolla da katkıda bulunmaktır. Bazen meslek örgütüyle bazen sendikalar ya da sivil toplum örgütleri aracılığıyla yürür savunuculuk... Savunuculuk önemli bir bakış ve vizyon gerektirdiği gibi, gönüllü çalışma gibi çeşitli bedelleri de beraberinde getirir.

Savunuculuk dışında, özellikle toplumun tabu olarak gördüğü kimi dokunulması güç konularda bir psikolojik danışman, gerek işinin gereği, gerek yasal zorunluluklardan, gerekse sadece insani nedenlerden dolayı almış olduğu tedbirlerin bedellerini de ödemek zorunda kalır. Ailenin işlerine karışmakla eleştirilir ya da mahrem-gizli boğçaları açmakla itham edilebilir. Örneğin, çocuğa yönelik istismar vakalarında bildirim yükümlülüğü doğrultusunda davranan meslektaşlarımız, kimi zaman okul sisteminde tek başına mücadele etmek zorunda kalır, mahkemelerde açıktan ifade vermek durumunda kalarak istismarcının veya yakınlarının hedefi haline gelebilir.

Bu tür olaylarda yasa, bildirimde bulunana, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda devletin organlarını harekete geçiren psikolojik danışmanları korumaya yönelik çalışsa da “mahalle baskısı” ya da “aile içi ilişkilere müdahale” ithamıyla mücadele etmek durumunda kalmak, meslektaşlarımızı işlerini yaparken önemli ölçüde zorlayabilmektedir. Ya da kolluk kuvvetlerini devreye sokmak zorunda kalacakları can sıkıcı, zaman zaman korkutucu ola-

bilecek bir süreç yaşamak zorunda kalabiliyorlar. Kimi zaman suçun hedefi haline gelmelerine zorbanın, istismarcının ya da onun yakınlarının saldırılarının bile hedefi olmalarına neden olabiliyor. Burada meslektaş dayanışmasının destekleyici bir faktör olduğunu belirtmenin yanı sıra, eğitim sisteminde psikolojik danışmanların önemini kamuoyu ile çok iyi paylaşılması ve psikolojik danışman arkadaşların bu tür vakalarda bildirimde bulunurken kendilerini de güvenceye alarak davranmaları konusunda bilgilendirilmelerinin önemli olduğunu görüyoruz.

Psikolojik danışmanların yalnız olmadıklarını ve yaptığı şeyi doğru yaptıklarını bilmeleri onları en çok güçlendirecek unsur. Bu da meslektaş dayanışmasıyla ve örgütlü olmayla mümkün olabilecek bir şey. Meslek örgütü dayanışmanın çok boyutluluğunu hissettirmeli her bir üyesine. Hem sorumluluklar hem haklar noktasında dayanışma içinde olunmalı.

Eğitim sisteminin içinde psikolojik danışmanların rollerinin önemini kavratmaya yönelik hem eğitim, hem de diğer kamuoyunu aydınlatmaya yönelik çalışmalar yapılmalı. Kurum ikliminin vazgeçilmezi olarak, psikolojik danışmanların herkesin bir gün ihtiyaç duyabileceği politikalar ve uygulamalar üstü bir konuma sahip olması sağlanmalı.

Psikolojik danışman arkadaşların olayın niteliği doğrultusunda ilk bildirimde bulunurken (örneğin, cinsel istismar, fiziksel istismar gibi) gizliliğinin korunmasına yönelik talepte bulunabileceği bilgisi paylaşılmalı (örneğin, gizli tanık olmak gibi) ve çocuğun yüksek yararını gözetecek davranan bireylerin korunmasına yönelik hukuk sistemi içerisinde tedbirler artırılmalı. Çocuklar yararına çalışacak personelin cesaretini artıracak önlemler alınmalı. Böylece, okul psikolojik danışmanları ve öğretmenler, zor zamanlar yaşamakta olan öğrencilerine daha özgürce yardımda bulunabilirler. ■

**Avukat
Şenay Tavuz**
İzmir Barosu
av.senaytavuz@gmail.com

Çocuklara Yönelik Şiddet ve İhbar Zorunluluğu

Ülkemizde ve tüm dünyada çocuklar, yaşlarına, cinsiyetlerine ve toplumsal şartlarına göre değişen oranlarda ve biçimlerde şiddet, istismar, sömürü ve/veya ihmale uğramakta veya uğrama ihtimali ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Çocukların çoğu, evde, okulda ya da toplumda yetişkinlerden ya da diğer çocuklardan değişik biçimlerde şiddet görmektedir. Özellikle kız çocuklarının karşılaştıkları cinsel istismar ve şiddet ile şiddete uğrama riski çok ciddi boyutlardadır. Yapılan birçok çalışmaya rağmen şiddete karşı politikaların geliştirilmesi süreci ne yazık ki çok yetersizdir.

Son dönemde yapılan küresel ölçekteki araştırmalar, hemen hemen tüm çocukların evde, okulda ve çevrelerinde şiddete tanık olduklarını ve bu şiddet olaylarından çok sayıda çocuğun doğrudan etkilendiğini ortaya koymaktadır (UNICEF/Parlamentolararası Birlik, 2006).

Çocuklara yönelik şiddet, fiziksel, cinsel veya duygusal olabilir. Sıklığına ve derecesine bağlı olmak üzere şiddet aynı zamanda çocukların kendilerini ifade etmeleri, okul performansı, sosyalleşmeleri, öz saygıları ve duygusal anlamda esenlikleri üzerinde de etkili olabilmektedir. Şiddete maruz kalan çocukların daha sonraki yaşamlarında uyuşturucu kullanma, erken/riskli cinsel ilişkiye girme, aşırı kaygı duyma, depresyonu geçirme, çalışma

yaşamlarında başarısızlığa uğrama ve bellek bozukluklarını gösterme gibi olumsuzluklarla karşılaşma ve saldırgan davranışlar içine girme eğilimleri de diğer çocuklara göre daha fazla olmaktadır.

Gerçekleşen olayların ancak küçük bir bölümü – genellikle ölümler veya ağır yaralanmayla sonuçlanan olaylar- bildirilip araştırıldığından, çocuklara ve gençlere yönelik şiddet olaylarının nicel bir dökümünün verilmesi mümkün değildir. Türkiye Hükümeti ile UNICEF arasındaki işbirliği programı kapsamında yürütülen ve 2010 yılında yayınlanan Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması özet raporu, çocukların gündelik yaşamlarında maruz kaldıkları veya tanık oldukları şiddetin çeşitli düzeylerini, şiddetin üzerlerindeki etkilerini ve çocukların bu sorunla nasıl başetmeye çalıştıklarını ayrıntılı biçimde aktarmaktadır (<http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/c/o/cocuk-istismari-raporu-eng.pdf>).

Kayıp çocuklar başta olmak üzere çocukların mağdur olduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi ama-

ciyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nun 2010 yılında hazırladığı raporda (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss589.pdf>); kayıp, cinsel istismar mağduru ve zorla fuhşa itilen, sokaklarda çalışan ya da yaşayan ve yargıyla tanışan çocuklar, bu çocukların yaşadıklarının nedenleri, çözüm amacıyla yapılan yasal düzenlemeler, geliştirilen kurumlar ve sistemler hakkında birçok veri, görüş ve referanslar yer almaktadır.

Şiddetin yanı sıra, çocuk ihmalinde evde ve çevresinde kazalara ve yaralanmalara neden olabilmekte, çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde sorunlara yol açabilmektedir.

Çocuk istismarı ise en geniş anlamda, belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından çocuğun o kültürde kabul edilmeyen bir davranışa maruz kalması şeklinde tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) çocuk istismarını şöyle tanımlamaktadır: «Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan tüm davranışlar çocuk istismarı» olarak kabul edilmektedir (<https://tr.wikipedia.org>).

Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC), Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı, Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüyle Mücadele Ağı'nın birlikte yürüttükleri bir çalışma sonunda düzenlenen «Çocuğa karşı cinsel sömürü ve istismarın önlenmesi» politika notunda (<http://www.bianet.org/bianet/cocuk/160296-adli-tip-a-her-ay-650-cocuk-cinsel-istismari-vakasi-geliyor> 27 Kasım 2014 tarihli haberi); çocuğa karşı cinsel sömürü ve istismarın önlenabilir olduğuna dikkat çekilerek çok sayıda veriye yer verilmiştir. Raporda yer alan verilerin bazıları şöyledir:

- Adalet Bakanlığı'nın 2014 verilerine göre, her ay adli tıp kurumuna 650 çocuk cinsel istis-

marı vakası gönderilmektedir.

- UNFPA, Dünya Nüfusunun Durumu 2014 Raporu'na göre, her yıl 91 bin kız çocuğu anne olmakta ve tüm evliliklerin üçte birini 18 yaş altı kız çocukları oluşturmaktadır.
- 2009 tarihli Kadına Karşı Şiddet Araştırması'na göre, 15 ile 24 yaşları arasındaki kız çocukları ve genç kadınların yüzde 11'inin, 15 yaşına gelmeden partnerleri dışında bir kişi tarafından kendi iradeleri dışında cinsel ilişkiye ya da diğer cinsel fiillere zorlandıkları tespit edilmiştir.

Türkiye, 2005 yılından bu yana bir dizi temel yasayı (Çocuk Koruma Yasası, Ceza Yasası, Ceza Usul Yasası, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yasa ve Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri Yasası) benimseyerek ya da üzerinde değişiklikler yaparak, suça karışan çocuklar ve suçun çocuk tanıkları/mağdurları için uluslararası standartlar doğrultusunda çocuklara özgü hükümler getirmiştir.

Bu alanda, 2005 yılında çıkarılan Çocuk Koruma Yasası temel yasal düzenlemedir. Yasa, korunma ihtiyacı olan çocukların danışmanlık, sağlık, bakım ve eğitim/barınma programları gibi hizmetlere yönlendirilmesindeki usulleri belirlemekte ve bu önlemlerin yaşama geçirilmesine yönelik düzenlemeler getirmektedir. Korunma ihtiyacı olan çocuklar, fiziksel, zihinsel, manevi, toplumsal ve duygusal gelişimleri ve kişisel güvenlikleri risk altında olan, ihmale veya istismara maruz kalmış veya suç mağduru çocuklar olarak tanımlanmaktadır.

Ülkemiz için çocuk koruma hizmetlerinde koordinasyonun sağlanması, Çocuk Koruma Kanunu ile öngörülmüş ve merkezi düzeyde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilmiş bir görevdir. Çocuk koruma hizmetlerini sunmaktan sorumlu bakanlıklar ve işbirliği yapılacak kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması için merkezi düzeyde, il

düzeyinde ve ilçe düzeyinde yapılması gereken çalışmalar da Yönetmelik ve Yönerge ile düzenlenmiştir.

Merkezi düzeyde koordinasyonun sekreteryası görevini 2005 yılından 2011 yılına kadar sürdüren Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 08/06/2011 tarih ve 27958 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 633 sayılı «Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname»nin 2/c ve 8/i maddesi, ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda belirlenen tedbirlerin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması görevini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne devretmiştir.

Çocuk Koruma Yasası genelde, Sosyal Hizmetler Yasası'nın çocuk bakımı ile ilgili hükümlerini yürürlükte bırakmaktadır. Buna, muhtaç durumdaki çocukların belirlenmesine ve koruma emirleri çıkartılmasına ilişkin sorumluluklar ve usuller de dahildir. Çocuk Koruma Yasası ayrıca çocuk mahkemelerinin kuruluşu, görevleri ve yetkileri, suça itilen çocukların güvenliği konusunda alınması gereken önlemlerle ilgili hususları da düzenlemektedir. Yasa, bu hususlarda, ilgili hükümet kuruluşlarının, sosyal hizmet ve denetim memurlarının rol ve görevlerini de belirlemektedir.

Yeni çocuk mahkemeleri ve savcılıkları oluşturulmuş, çocuklar için özel alternatif önlemler ve arabuluculuk fırsatları yaratılmıştır. Suç işleyen çocuklar ve mağdurlar için uzmanların görevlendirilmesi, sosyal araştırma raporları ve zorunlu hukuksal yardım gibi alanlarda da düzenlemeler yapılmıştır.

Son dönemde gerçekleştirilen yeni yasal düzenlemelerin fiilen uygulanmasında kısmen ilerleme sağlanabilmiştir. Polis ve jandarmanın çocuklarla ilgilenen birimleri kurulmuş, pilot olarak uygulama yapılan birçok ilde, buna İzmir'de dahil olmak üzere Çocuk Hakları Koor-

dinasyon Kurulları oluşturulmuştur. Birçok baroda Çocuk Hakları Komisyonlarının sayısı artmıştır. Bazı barolarda Çocuk Hakları Merkezleri kurulmuştur.

28431 sayılı Resmi gazete-
de yayınlanarak yürürlüğe giren
2012/20 sayılı Başbakanlık Genel-
gesi ile çocuk istismarının önlenmesi
ve istismara uğrayan çocuklara bi-
linçli ve etkin bir şekilde müdahale
edilmesi amacıyla, öncelikli olarak
cinsel istismara uğramış çocukla-
rın ikincil örselenmesini asgariye
indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu
alandaki eğitilmiş kişilerden oluşan bir
merkezde ve tek seferde gerçek-
leştirilmesini temin etmek üzere;
Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler/
kurumlar bünyesinde Çocuk İzlem
Merkezlerinin (ÇİM) kurulması ve
bu merkezlerin işleyişinin Sağlık Ba-
kanlığınca koordine edilmesi gerekli
görölmüştür. İlk olarak Ankara'da
başlayan pilot uygulama çerçevesin-
de İzmir'de de ÇİM kurulmuştur.
Seksen bir ilde kurulması hedef-
lenmiş ise de halen çok az sayıda
ilde ÇİM vardır. Var olan ÇİM'ler de
yeterli teknik donanımdan ve kadro
yönünden eksiktir.

Son olarak, Aile ve Sosyal Poli-
tikalar Bakanlığı'na bağlı olarak **Ço-
cuk Destek Merkezleri** kurulmaya
başlanmıştır. Suç mağduru, suça
sürüklenen ve sokakta yaşayan ço-
cuklara hizmet veren merkezlerin
çocukların özelliklerine göre farklı
isimlerle (Çocuk ve Gençlik Merkez-
leri, Koruma Bakım ve Rehabilitas-
yon Merkezleri ve Bakım ve Sosyal
Rehabilitasyon Merkezleri) adlandı-
rılması, çocukların korunmaya muh-
taçlığı ve mağduriyetlerine işaret etti-
ğinden; 19.02.2014 tarihinde Resmi
Gazetede yayımlanarak yürürlüğe
giren 6518 Sayılı Aile ve Sosyal Poli-
tikalar Bakanlığının Teşkilat ve Gö-
revleri Hakkında Kanun Hükmünde
Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun
Hükmünde Kararnamelerde Deği-
şiklik Yapılmasına Dair Kanunda Ço-
cuk Destek Merkezi olarak yeniden
tanımlanmıştır.

Çocuk Destek Merkezle-
ri Yönetmeliği 29.03.2015 Tarih
ve 29310 Sayılı Resmi Gazetede
yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
Bakanlık tarafından suç mağduru,
suça sürüklenen, sokakta ve risk
altında bulunan çocuklara özgü
Çocuk Destek Merkezleri oluşturul-
maktadır. Bu merkezler çocukların
temel gereksinimlerini karşılamak, fi-
ziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal
ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli mü-
dahaleleri gerçekleştirmek, aile ve
yakın çevrelerine dönmelerini veya
diğer sosyal hizmet modellerine ha-
zır hale gelmelerini sağlamak üzere
hizmet vermektedir.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan
yasal düzenlemelere rağmen, ço-
cuklara yönelik şiddet ve istismarın
engellenmesi yönünde yürütülen
çalışmalar hala çok yetersizdir. Suç
mağduru çocuklar için getirilen yasal
düzenlemelerin suçu önleyici ve ço-
cuğu koruyucu hükümleri gerektiği
gibi uygulanmamaktadır. Bunun ne-
denleri arasında öngörülen hizmetler
için yeterli bütçe ayrılmaması, yeterli
uzman istihdam edilmeyişi vs. gibi
nedenlerin yanısıra, kutsal aile anla-
yışının egemen olduğu bir toplumsal
yapıda devletin aile içinde gerçek-
leşen çocuklara yönelik suçlarda
ihmkar davranması, yeterli dene-

timleri yapmayarak çocukları şiddet
döngüsü içinde yaşamaya zorunlu
kılması gibi nedenler yer almaktadır.
Örneğin TCK. M.278'de "suç işlen-
diğini gören ve bildirmeyen kişiler"
hakkında verilecek cezai yaptırım-
la ilgili olarak Anayasa Mahkemesi
"tanıklık yapmaktan çekinme hakkı
olanlar" yönünde istisna getirmiştir.
Uygulamada suça karışan, yasadaki
tanımıyla suça sürüklenen çocuklar
açısından da adil bir yargılamanın ya-
pılmadığı, Çocuk Koruma Yasası ve
BM Çocuk Hakları Sözleşmesindeki
pek çok hükmün hiç uygulanma-
dığını görmekteyiz. Örneğin, Suça
Sürüklenen Çocuklar hakkında dü-
zenlenen sosyal inceleme raporları
Çocuk Hakimleri ve Çocuk Savcı-
ları tarafından hiç incelenmemekte-
dir. Müdafii olarak görev aldığım 15
yaşında bir çocuğun dosyasındaki
sosyal inceleme raporunda, mem-
leketinden kaçtığı, çünkü babasının
kendisini zincirle dövdüğü ve annesi
ile diğer kardeşlerine de sürekli şid-
det uyguladığını belirten çocuğun
babası hakkında yasal bir işlem baş-
latıp başlatmayacağını hakime sor-
duğumda, hakimin yüzündeki umur-
samaz ve şaşkın ifadeyi unutamam.
Hangi birine yasal işlem yapacağız
vs. gibi bir şeyler mırıldandı. Yargı-
ladığı çocuk sürekli olarak hırsızlık

suçundan karşısına gelen ve çocuk yurdundan sürekli olarak kaçan bir çocuktur. Görünüşte bu çocuğun dosyasında her şey tamam olmasına rağmen çocuk yine sokaklarda hurda toplayarak yaşamaya devam ediyordu. Çocuğun evden kaçmasına sebep olan babayla ilgili devletin en yetkili organlarından olan savcılık ve hakimın bilgisi dahilinde işlenmiş çocuğa karşı şiddet suçuyla ilgili hiçbir işlem yapılmadan hem de

Oysa ki; İstismar edilen çocuk "korunma ihtiyacı olan çocuk" olup, hakkında 3.7.2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 5. maddesinde belirtilen "koruyucu ve destekleyici tedbirlerin" uygulanmasına karar verilebilecektir. Çocuğun fiziksel, cinsel veya duygusal yönden istismarının ihbar yükümlülüğüne konu olabilmesi için, istismarın kural olarak suç teşkil eden bir fiil şeklinde ortaya çıkması gerekir. Çünkü TCK'da konusu suç teşkil eden bir fiilin yetkili makamlara bildirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır.

Suç boyutuna ulaşmamış çocuk istismarının yetkili makamlara ihbar edilmemesi suç teşkil etmeyecektir. Ancak Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. maddesinin 1. fıkrasında belli kişi ve kurumlar bakımından daha geniş bir ihbar yükümlülüğü öngörülmüştür. Bu hükme göre, "Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür."

Korunma ihtiyacı olan çocuk, bir suçun mağduru olan çocuk olabileceği gibi, ihmal veya istismar edilen, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan çocuklar da olabilir. Böyle bir çocuğa Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. maddesinin 1. fıkrasında sayılan kişilerden birisi rastlar ve ihbar yükümlülüğünü yerine getirmese, fiili TCK'nın 278, 279 ve 280. maddelerini ihlal etmediği

takdirde; kamu görevlileri bakımından TCK'nın 257. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen görevin ihmali davranışla kötüye kullanılması suçu oluşacaktır.

"Çocuğa yönelik fiziksel, cinsel veya duygusal istismar teşkil eden davranışların birçoğu suç olarak tanımlanan fiilleri oluşturmaktadır. Örneğin çocuğun aç veya susuz bırakılması, uykusuz bırakılması, zor koşullarda çalışmaya mecbur edilmesi gibi ona karşı merhamet ve şefkatle bağdaşmayacak nitelikte kötü muamelede bulunulması (TCK m. 232), bedeninde sigara söndürülmesi veya diğer ağır yaralamalarda bulunmak, günlerce bir odaya kapatmak gibi kötü muamele boyutunun ötesine geçen davranışlara maruz kalması (TCK m. 86, 94, 96, 109) çocuğun fiziksel yönden istismarını cezalandıran suç tanımlarına örnek olarak gösterilebilir.

Çocuğun cinsel yönden istismar edilmesi de ceza kanunun çeşitli maddelerinde suç olarak tanımlanmıştır. Örneğin, çocuğun cinsel istismarı suçu (TCK m. 103), reşit olmayanla cinsel ilişki suçu (TCK m. 104), müstehcenlik suçu (TCK m. 226), fuhuş (TCK m. 227) gibi suçlar bu niteliktedir.

Çocuğun duygusal istismarını cezalandıran maddelere örnek olarak çocuğu dilencilikte araç olarak kullanmayı cezalandıran TCK m. 229'daki tanım gösterilebilir. Keza aile hukukundan kaynaklanan yü-

kümlülüğün ihlali (TCK m. 233) ve çocuğun kaçırılması veya alıkonulmasını (TCK m. 234) cezalandıran suç tanımları da, çocuğun psikolojik istismarına yaptırım öngören hükümler arasında sayılabilir.

İhbar, sözlük anlamı itibarıyla, bildirme, haber verme anlamına gelmektedir. Ceza hukuku literatüründe ise ihbar, bir suçun işlendiğinin yetkili makamlara haber verilmesi demektir (CMK m. 158, 159). İhbar, kişiler bakımından hem anayasal bir hak hem de belli suçlar yönünden veya belli kişiler bakımından bir yükümlülüktür (Koca, 2012).

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda "Suçu bildirmeme" suçu aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

MADDE 278 - (Değişik: 6352 - 2.7.2012 / m.91) (1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

- (2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlanması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.
- (3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan (Değişik ibare: 6462 - 25.4.2013 / m.1/63-b) "engelli" olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fık-

ralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.

- (4) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükümlenmez. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

Suçun önleme yükümlülüğü bulunmayan bir kimsenin dahi çocuğa yönelik devamlılık arz eden cinsel istismar veya eziyet suçunu öğrenmesi halinde, bu kişi bakımından suçun bildirme yükümlülüğü söz konusu olacaktır. Örneğin babanın çocuğun bedeninde her gün sigarasını söndürdüğünü gören anne, babanın bu davranışına engel olmakla yükümlüdür. Engel olmadığı takdirde babanın eziyet suçuna (TCK m. 96) şerik olarak katılmış olur. Buna karşılık, babanın bu fiilini karşı komşu öğrendiği takdirde, fiilin işlenmesi devamlılık arz ettiği için, komşunun ceza sorumluluğu TCK m. 278 kapsamında değerlendirilecektir. TCK'nın 278. maddesinde ihbar yükümlülüğü herkes bakımından ancak belli suçlar için öngörülmüştür.

Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi

MADDE 279 - (1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, adli kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Sağlık Mesleği Mensuplarının Suçu Bildirmemesi

MADDE 280 - (1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık

mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Bu durumda fiilin, TCK'nın 98. maddesinde yaptırıma bağlanan "yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi" bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Bu madde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Yardım Veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi

TCK / MADDE 98 - (1) Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hal ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhal ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükümlenir.

Rehberlik Öğretmeni (Okul Psikolojik Danışmanı) Ve Okul Müdürlerinin İhbar Zorunluluğunun Kapsamı

TCK'nın 278. maddesinde belli suçların ihbar edilmesi herkese bir yükümlülük olarak yüklendikten sonra, TCK'nın 279. maddesinde kamu görevlileri, 280. maddesinde ise sağlık mesleği mensupları bakımından özel ihbar yükümlülükleri öngörülmüştür.

TCK'nın 279. maddesinde kamu görevlileri (TCK m. 6/f. 1, bent c), kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini görevleriyle bağlantılı olarak öğrendiklerinde, durumu yetkili makamlara bildirmekle yükümlü kılınmışlardır.

Bu yükümlülüklerini yerine getirmemeleri veya geç yerine getirme-

leri halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası öngörülmüş; failin adli kolluk görevini yapan kişi olması halinde ise cezanın yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir.

Bu suçun oluşabilmesi için, bildirim konusu suçun kamu görevlisinin yürüttüğü görevle bağlantılı olması gerekir. İşlenen suçun kamu göreviyle bağlantılı olarak, yani yapılan kamu görevi dolayısıyla öğrenilmemesi halinde 279. madde oluşmaz; bu durumda diğer unsurları da gerçekleştiği takdirde 278. veya 280. maddedeki suçlar oluşabilir.

Bu bağlamda, örneğin, çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini incelemek üzere çocuk mahkemesi tarafından görevlendirilen sosyal çalışma görevlisinin, bu görevi çerçevesinde çocuğun çevresine ilişkin araştırma yaparken, aile fertlerinden birisinin çocuğa karşı cinsel istismar suçunun işlendiğini öğrendiğinde, bunu yetkili makamlara bildirmesi gerekir. Aksi takdirde fiili 279. madde bağlamında değerlendirilecektir. Keza bir okulda okul psikolojik danışmanının veya sınıf öğretmenin ya da okul veya yurt müdürünün öğrencilerden birisine karşı cinsel istismar suçunun işlendiğini öğrendiklerinde, durumu yetkili makamlara bildirmek yükümlülüğü söz konusu olacaktır. Buna karşılık okul psikolojik danışmanının, öğrencisine karşı cinsel istismar suçunun işlendiğini mahallede komşularıyla yaptığı özel sohbet sırasında öğrenmesi halinde 279. maddeye göre ihbar yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır.

Diğer unsurlarının bulunması halinde 278. madde kapsamında ihbar yükümlülüğü söz konusu olabilecektir. Kamu görevlisinin bildirmekle yükümlü olduğu suçun kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suç, yani resen soruşturulan ve kovuşturulan bir suç olması gerekir.

Bu itibarla, takibi şikayete bağlı bir suçun bildirilmemesi veya geç bildirilmesi bu suçun oluşmaz.

Kamu görevlisi bildirim yetkili makamlara yapmalıdır. Şayet bildirim yetkili makamlara yapılmamışsa, fiil bu suçu oluşturacaktır. Yetkili makamlardan maksat, bildirim konusu suçu soruşturacak veya kovuşturacak makamlar ile kendilerine iletilen suç duyurularını bu makamlara iletilecek olan mercilerdir.

Bu makamların kimler olduğu, CMK'nın 158. maddesinde gösterilmiştir. Bu hükme göre suça ilişkin ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir.

Vallilik, kaymakamlık ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Suç yurt dışında işlenmişse Türk elçilik veya konsoloslukuna ihbar veya şikâyet yapılabilecektir. Bunların dışında bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresi-

ne yapılan ihbar veya şikâyetler de, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir.

Kanaatimizce "yetkili makamlar" ibaresi kapsamına, öğrenilen suç hakkında idari soruşturma yapma yetkisine sahip olan merciler de girerler. Sözgelimi bir okulda öğrencilerden birisinin diğerine karşı cinsel istismar suçunu işlediğini öğrenen okul psikolojik danışmanının durumu okul müdürlüğüne bildirmesi halinde, yetkili makamlara bildirim koşulu gerçekleşmiş kabul edilmelidir.

Keza öğrenciye yönelik cinsel saldırı fiilini bir öğretmenin işlemesi halinde de, durum böyledir. Buna karşılık, bu fiilin öğrencinin aile fertlerinden birisi tarafından işlendiğini, öğretmenin rehberlik görevi çerçevesinde öğrenmesi halinde, okul idaresine yapılan bildirim yeterli olmayacak, CMK'nın 158. Maddesinde belirtilen makamlara bildirim yapılması gerekecektir. Aksi takdir-

de, fiil 279. Maddede tanımlanan suçu oluşturacaktır.

Kamu görevlisinin öğrendiği suç, esasen yetkili merciler tarafından daha önce öğrenilmişse, ihbar yükümlülüğüne ilişkin suçların oluşup oluşmadığı konusu tartışmalıdır. Bazı hukukçular bu durumda bir ihbar yükümlülüğünün doğmayacağı görüşündedir. İhbar yükümlülüğünün ihmal edilmesine yönelik fillerin suç haline getirilmesindeki asıl amaç, yetkili makamların işlenen suçlardan haberdar olmasını sağlamak olduğu için ,yetkili makam tarafından suçu öğrenme bir şekilde gerçekleştirildikten sonra, artık o suçla bağlantılı olarak ihbar yükümlülüğünden söz edilemez diye düşünenler olduğu gibi, aksi kanıda olanlar da vardır.

Özel bir ihbar yükümlülüğü de, TCK'nın 280. maddesinde münhasıran sağlık mesleği mensupları için öngörülmektedir.

Bu suçun oluşabilmesi için de, suçun sağlık mesleği mensubu tarafından görevinin ifasıyla bağlantılı olarak öğrenilmesi gerekir. Bir başka deyişle, sağlık mesleği mensubu suç teşkil eden belirtiyile görevini ifa ederken karşılaşmalıdır. Örneğin, cinsel istismara uğramış bir çocuğun özel bir psikiyatri kliniğinde tedavi edilmesi sırasında, hekimin çocuğun ruhsal hastalığının kendisine babası veya kardeşi tarafından gerçekleştirilen cinsel saldırıdan kaynaklandığını öğrendiğinde, bunu yetkili mercilere bildirmek yükümlülüğü altındadır. Bu yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde 280. madde hükmüne göre cezalandırılacaktır (UNICEF/Parlamentolararası Birlik, 2006). ■

Kaynakça

- Koca, M. (2012). Çocuk istismarında ihbar yükümlülüğü. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3, s.117,s.123-124)
- UNICEF/Parlamentolararası Birlik (2006). Çocuklara Yönelik Şiddet üzerine BM araştırması/Çocuklara Yönelik Şiddet Dünya Raporu: Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması.

Aynur Eren Gümüş

Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı AD
aynurgumus@hotmail.com

Okul Psikolojik Danışmanlarının Cinsel İstismarı Bildirim Yükümüne İlişkin Çekinceli Yaklaşımı

Çocuğun cinsel istismarı, korkunç ve tahammül edilemez niteliği ile şok etkisi yaratan haber değerinin ötesinde, kamusal alanda tartışması yapılmaya başlanan yaşamsal önemde bir sorundur. Lanetli bir konu olarak çocuğun cinsel istismar suçu dünyanın her yerinde uzun süre görünmez kılındıysa da (Herman, 2007), bu tutumun geçirdiği evrim tüm hukuk düzenlerini etkilemiş ve çocukların istismarına karşı etkin mücadeleye girişilmiştir (Kartal, 2014). Adli kaynaklarda suça maruz kalan bireyler içinde en ağır travma yaşayanların cinsel suçlara maruz kalanlar olduğu vurgulanmaktadır (Akdoğan, 2006; Savaşçı, 2012). Özellikle de tekrarlayan cinsel istismarın çocukların birey olma sürecine ciddi ölçüde zarar verdiğinden, bu travmaların etkisi diğer travmaların yıkıcı etkisinden çok daha fazladır (Taylor ve Gassner, 2010; akt. Savaşçı, 2012). Dünya Sağlık Örgütü'nün (2003) ruh sağlığı yasa tasarıları için oluşturduğu başvuru kaynaklarında çocuk istismarını önleme ve tanıma özel bir önem verilmektedir. T.C. Sağlık Bakanlığının Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planında (2011) da çocuk istismarını önleme ve tanıma acil öneme sahip bir konu olarak ele alınmakta ve bu konuda MEB işbirliği yapılacak öncelikli kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Ancak Türkiye'de hala tutarlı politikaların ürünü olarak ne üniversitelerdeki mesleğe hazırlık sürecinde ne de hizmet içi eğitimlerde çocuğun cinsel istismarı durumunda ilgili meslek elemanlarının rol ve sorumlulukları üzerinde durulmamaktadır. Dolayısıyla, okul psikolojik danışmanları için de istismarın en ağır türü olan cinsel istismarı fark etmek ve cinsel istismara uğradığından şüphelenilen çocukların iyiliğini sağlayacak yönde harekete geçmek meydan okuyucu bir sorundur.

Okul psikolojik danışmanları tarafından çocuğun cinsel istismar suçunun ya da işlendiği şüphesinin yetkili makamlara bildirimini etik ve yasal yükümlülük olduğuna ilişkin mesleki farkındalık yeni yeni geliş-

meye başlamıştır. Ancak, bildirim sürecinin bazı etmenlerle içinden çıkılması zor bir hale gelmesi ve sonuçta suç bildirimini yapanların da mağdur durumuna düşmesi önemli bir çekince yaratmaktadır. Bu ko-

nuda içten çaba gösteren bir okul psikolojik danışmanının; çocuk istismarını tanıma, önleme yeterliklerini destekleme ve bildirim yükümlüğünü yerine getirme amaçlı verdiği seminerden aktardığı anekdot dikkate alınması gereken çarpıcı bir örnek sunar:

Seminerin bitiminde, konunun etkili bir biçimde ele alınmasına teşekkür edilerek konuşmacı büyük bir alkışla ödüllendirilmiştir. Ardından bir meslektaş ısrarla mikrofonu alıp, cinsel istismarı yetkili makamlara bildirdikten sonra başına gelen olumsuz olayları kızgınlıkla anlatıp, sonunda meslektaş tavsiyesi olarak kesinlikle bildirimden kaçınılmasını önermiştir. Bunun üzerine, salondaki okul psikolojik danışmanlarının büyük bir kısmı öncekinden daha büyük bir coşkuyla bu meslektaşlarını alkışlamışlardır. Bu tepki, okul psikolojik danışmanlarının cinsel istismar şüphesinin bildirim yükümlüğünü haksız bir yük olarak algıladıkları ve bildirim yapmama yönündeki eğilimin haklılığını kanıtlayan meslektaşlarına bir teşekkür biçiminde yorumlanabilir.

Acil karar vermenin gerekli olduğu durumlarda, okul psikolojik danışmanlarının etik ve yasal sorumluluklarına ilişkin bilgi eksiklikleri, mesleki yetersizlikleri ve ayrıca, sistem desteği alamamaları, çoğu durumda çocukların iyiliğine olacak biçimde rollerini yerine getirememelerine yol açmaktadır (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013a). Öncelikle Türk PDR-DER'in (2006) belirlediği etik kurallara göre danışan için tehlike oluşturan durumu önleyecek bildirim yapılması etik bir sorumluluk ve Türk Ceza Kanunu madde 279'a (Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya gecikme gösteren kamu görevlisi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır hükmüne) göre de yasal bir yükümlülük olarak tanımlandığının altını çizmeliyiz. Dolayısıyla, ne yapıl-

ması gerektiği ortadayken, "Bu gibi durumlarda ne yapacağız?" sorusu için değil, "Nasıl hareket edersek bildirim sürecini daha iyi yönetiriz?" sorusunun yanıtı için emek harcamalıyız. Ancak, cinsel istismara ilişkin yapılması zorunlu bildirim, başta çocuk olmak üzere, yakından ilgili diğer kişiler, okul, toplum ve okul psikolojik danışmanı için ürettiği istenmeyen sonuçların çekince ve kaygı kaynağı olduklarını da görmek önemlidir. "... ne yapacağız?" sorusuna takılıp kalmayı dikkatle incelemek, "... nasıl yapacağız?" sorusuna karşı direnci kırmak ve iyi yanıtlar bulmak anlamına gelebilir. Bu direncin gerekçelerine bakıldığında ilk olarak, okul psikolojik danışmanının yaşayacağı sıkıntılı durumlar (olası tehditler, iftiralar, kaygı vs.) ve bunlarla nasıl baş edeceğini bilmemesi, okul yönetiminin destekleyici olmayan yaklaşımı, diğer kritik sistemlerin desteğini alamaması ve istismara uğrayan çocukların yeni ikincil travmalardan korunma amaçlı gizlilik talep etmeleri akla gelmektedir. Bu gerekçeler içinde üzerinde öncelikle durmayı hak eden konu, istismara uğrayan çocukların yaşayabileceği ikincil travmalardır. İkincil travma, Janoff-Bulman'a (1982; akt. Sungur, 1999) göre, travmaya maruz kalan bir insanın başına gelen den kendini sorumlu tutması ya da başkalarının onu sorumlu tutmasını ifade eder.

Bildirimle başlayan soruşturma sürecinde başta aile olmak üzere, eğitim, adalet, sosyal hizmetler gibi kritik sistemlerin karıştırıcılığıyla çocuk için ikincil travmaların yaşanması kaçınılmaz görünür (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013a). Süreç çocuğun ve failerin yoğun sorgulaması ile başlatılır. Bu sorgulama ne kadar empatik bir anlayışla yapılırsa yapılсын çocuk için ikincil travma niteliğinde zorlayıcıdır (Akbaş ve Sanberk, 2011). Yine bu tip davalarda cinsel istismarı kanıtlayacak, tıbbi bulgular aramak için çocuklar, sorgulamanın yapıldığı ilk gün dahil olmak üzere

birkaç kez ayrıntılı (genital bölgeler ve anüs başta olmak üzere) muayene neden geçirilirler. Bu muayenelerin her biri travma niteliği taşır (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013a). Ayrıca en- sest davalarında çocukların devlet tarafından koruma altına alınıp dava sürecinde SHÇEK'e yerleştirilmeleri, çocuklar için sarsıcı deneyimleri beraberinde getirir. Üstelik suçlamayı geri alması ve dava sürecinin sonlandırılması yönünde baskılara maruz kalması, mağdur olana değil de suçu işleyene karşı aile ya da sosyal bağlamın destekleyici davranması, mağdur çocuğun giderek kendinden şüphe etmesine ve suçluluk duymasına neden olur. Sonunda suçlunun hapis cezası alması durumunda dava süreciyle ailenin uğradığı maddi ve sosyo-psikolojik zararların faturasının mağdur çocuğa kesilmesi yaşadığı ikincil travmaların etkisini iyice artırır (Akbaş ve Sanberk, 2011). Şüphe götürmez kanıtların yokluğuna dayanarak istismar failinin suçsuz bulunması durumunda da istismara uğrayan çocuğun payına çaresizlik, öfke, suçluluk ve damgalanmanın yarattığı utanç düşeceğinden travmaların maliyeti çocuk için iyice arttırılır. Sonuçta çocuğun yardım arayışı ile açıklayabildiği travma öyküsü, değişime uğrayarak onun yardım istemesiyle (büyük sırrı açıklaması) ailesinin ve kendinin çok zor bir duruma düştüğü ve bütün bu olanların sorumlusunun kendisi olduğu biçimine dönüşür. Zaten istismara uğrayan çocukların bir kısmının ısrarla gizlilik talep etmeleri de bu ikincil travmalara ilişkin baş etme kaynaklarına güvenememelerinin bir sonucudur. Dolayısıyla, Türkiye koşullarında psikolojik danışmanlar açısından bu bildirim yapılmasının ahlaki savunmasını görünüşte meşru kılacak en güçlü argüman da ikincil travma kaynaklarının görmezden gelinemez varlığıdır.

Olası ikincil travmalar hakkında bilgi sahibi olmak kaçınmayı değil, bu travmalar karşısında çocuğu savunmasız bırakmayacak önlemler

almayı ve güvenlik arayan girişiminde onu güçlendirme (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013a) çabalarını beraberinde getirmelidir. Bu nedenle, okul psikolojik danışmanlarının cinsel istismar şüphesinin bildirim öncesinde ve bildirim aşamasında önemli rol ve sorumluluklarının yerine getirilmesi kritik değerdedir (James ve Burch, 1999). Bildirim öncesinde çocuğun travma öyküsünün nasıl alınacağı, bu aşamada nasıl bilgilendirileceği, süreçte savunmasız kalmaması için hangi sosyal destek kaynaklarına başvurulacağı ve yaşatılacak olası suçluluk ve utancın nasıl ele alınabileceği konusunda önemli konulara ilişkin yeterlik kazanmak ikincil travmaların etkisini azaltan önemli müdahaleleri sağlayacaktır. Özellikle sosyal desteğin travma müdahalesine dahil edilmesinin çok önemli bir iyileştirici işlev gördüğü (Sungur, 1999) unutulmamalıdır.

Yine ikincil travmaların yaşanması bu tip durumların etik ikilemiş gibi ele alınmasını ve «etik ikilemlerde karar verme basamaklarından» geçilerek, istismara uğrayan çocuk için olabilecek en fazla yararı üretecek eylem planını oluşturmayı gerekli kılar (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013b). Eylem planının yazılı olarak yapılması, bildirim dayanaklarını

sağlam biçimde rapor etmeyi ve raporda çocuk hakkında yeterli bilgilere yer vermeyi de beraberinde getirir. Sonuçta, bildirim öncesi yapılması gerekenler konusunda yeterli olmak, bildirim aşaması ve sonrasında da sorumlulukların uygun biçimde yerine getirilmesine destek verir.

Okul psikolojik danışmanlarının aile ve yakın çevreden gelecek olası tehditlere karşı alabilecekleri en akılcı önlem de bildirim sürecinin gereklerini yerine getirmektir. Bu süreçte hızla hareket edip, özellikle enstest şüphesinin bildirim durumunda ailenin bilgisi olmadan bildirim gerçekleştirerek, eldeki bütün belge ve raporlarıyla suç duyurusu dilekçesini dosya halinde teslim edip, dosyanın tam bir kopyasına sahip olduğunun da belgesini sağlamak, bu süreci tehditlerin değiştiremeyeceği bir yere vardıracağı (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013a). Tehdit ve iftiraya karşı ilgili kişiler hakkında suç duyurusu yapmaya hazırlıklı olduğunuz ve var olan süreci çocuk yararına yürütmenin yasal ve etik göreviniz (TCK Madde 279) olduğu üzerinde ısrarlı vurgu yapmak yararlı olacaktır. Aile ile yapılacak bu içerikteki görüşmelerin okul yönetimi odasında yapılması ve oturumda okul yönetiminin de yer alması böylesi koşullarda

destekleyici olabilir.

Bu aşamaya kadar ortaya koyulan önemli noktalara rağmen, hala “Çocuk cinsel istismarını yetkili makamlara bildirmek yerine başkalarına yapılabılır?” sorusunu soranların, çocuğun yaşayacağı ikincil travmaları ya da sistem engellerini, sıkıntılı durumlara girmekten kaçınma eğilimlerinin bahanesi olarak kullanıldıklarını akla getirir. Bu travmaların çocuklar üzerinde neden olduğu büyük yıkımı tüm gerçekliğiyle göremeyip, koruyucu tavrın öncelikle istismar mağduru çocuk dışındakilere yönelmesi, bu suça ortak olmak anlamına gelir. Böylece bildirimden kaçınma, kendini koruyan bir yaklaşımı değil, bile bile kendini tehlikeye açık hale getirmeyi ifade eder. Çünkü bilinmelidir ki, bugün yapılmayan çocuk istismarı bildirimini, kısa bir süre sonra farklı nedenlerle hastane kayıtlarına girebilir. Ancak doktor mutlaka bu durumundan daha önce kimlerin haberdar olduğunu sormak ve rapor etmek zorundadır. Bu durumda çocuğun daha önce durumunun okul psikolojik danışmanı, hatta okul yönetimi tarafından bilindiği ve bu durumu gizli tuttıkları açıklanması, doğal olarak kamu soruşturmasının bir parçası olacak ve bildi-

rimi yapmama suçunun sorumlusu olarak okul psikolojik danışmanını bulabilecektir. Eğer cinsel istismar faili okul personeli ise, bildirim yapılması suçunun sorumlusunun öncelikle okul müdürü olacağı (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013) da gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca çocuk istismarcılarının bir çocuk kurbanla sınırlı kalmayacakları ve eylemlerine başka çocuklarla devam edecekleri yüksek bir olasılıktır (Sanderson, 2010). Dolayısıyla, yapılacak bildirim sadece bir çocuğun değil, diğer çocukların cinsel istismarının da önüne geçmek anlamına geleceği akıldan çıkarılmamalıdır. Yetişkin dünyasından alacağı destekle yaşama bağlanacak savunmasız çocukların cinsel istismarına duyarsız kalmak, ortalama düzeyde gelişmiş bir vicdan sahibinde zamanla baş edilmesi güç ruhsal acıya dönüşebileceği de unutulmamalıdır.

Sonuç olarak, çocuğun cinsel istismar suçunun ya da şüphesinin bildirim ertelenemez nitelikte ahlaki, etik ve yasal bir yükümlülüktür.

Bildirim sürecinde yol göstericiliğine başvurulabilecek kaynakların ve vaka örnekleriyle sürecin nasıl yönetileceğine ilişkin bilimsel çalışmaların okul psikolojik danışmanları için önemli bir gereksinim olduğu açıktır. Bu bağlamda Eren Gümüş ve Gümüş'ün (2013a) Yargıtay tarafından karara bağlanmış bir ensest davası örneği üzerinden, çocuğun cinsel istismarı şüphesinin soruşturulmasına ilişkin bildirim sürecinde, okul psikolojik danışmanlarının sorumlulukları ve dikkat etmeleri gereken önemli konuların ele aldığı bir çalışmanın incelenmesi yararlı olabilir. Bu konuyla ilgili yol gösterici kaynakların sayı ve niteliklerinin artırılması önemlidir. Ayrıca Türk PDR-DER'in MEB ile işbirliği yaparak çocuğun cinsel istismarı şüphesinin yetkili makamlara bildirim için iyi bir eylem politikasının tanımlanması ve RAM'ların yürüttüğü seminerlerle okul psikolojik danışmanlarının bu konuda yeterli kazanmalarının sağlanması, sistem desteği verme konusunda fark yaratacak çalışmalar olacaktır. ■

Kaynakça

- Akbaş, T. ve Sanberk, İ. (2011). Çocuklara yönelik cinsel taciz ve koruyucu eğitim. Adana: Karahan.
- Akdoğan, H. (2006). Çocuğun cinsel istismarı ve Türkiye'de çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik çalışmalar. (Ed. H.İ. Bahadır). Suç mağdurları içinde. (ss.152-171). Ankara: Adalet.
- Eren Gümüş, A. ve Gümüş, M.A. (2013). Okul psikolojik danışmanlarının hukuksal sorumluluğu. Psikolojik danışmada etik ve hukuk içinde. (ss.43-71). (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul: Vedat.
- Eren Gümüş, A. ve Gümüş, M.A. (2013a). Karara bağlanmış bir ensest davası örneği üzerinden çocuğun cinsel istismarı durumunda okul psikolojik danışmanlarının karar verme ve eyleme geçme süreci. (A. Eren Gümüş ve M.A. Gümüş). Psikolojik danışmada etik ve hukuk içinde.(ss. 145-169). (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul: Vedat.
- Eren Gümüş, A. ve Gümüş, M.A. (2013b). Psikolojik danışma sürecinde etik ikilemler ve etik karar verme. (A. Eren Gümüş ve M.A. Gümüş). Psikolojik danışmada etik ve hukuk. içinde (ss.97-144). (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul: Vedat.
- Herman, J. (2007). Travma ve iyileşme. Şiddetin sonuçları. Ev içi istismardan siyasi teröre. İstanbul: Literatür.
- James, S. H. ve Burch, K. (1999). School counselors' roles in cases of child sexual behavior. *Professional School Counseling*, 2, 211-217.
- Kartal, P.M. (2014). Türk ceza hukukunda çocukların cinsel istismarı. İstanbul: Der.
- Sanderson, C. (2010). Anne, baba ve öğretmenler için çocuğun cinsel eğitimi ve tacizden korunma rehberi. (Çev. A. Hekimoğlu Gül ve F. Şar). İstanbul: Sistem.
- Savaşçı, B. (2012). Çocukların cinsel istismar suçu. İstanbul: Legal.
- Sungur, Z. (1999). İncil travmalar ve sosyal destek. *Klinik Psikiyatri*, 2, 105-108.
- World Health Organization (2003). Mental health legislation & human rights. Mental Health Policy and Service Guidance Package.
- T. C. Sağlık Bakanlığı. (2011). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı, 2011-2023.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (Türk PDR-DER). (2006). Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar için etik kurallar. Ankara.

Aslı Bugay ve Figen Çok

TED Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD
abugay00@gmail.com

Gençlikte Romantik İlişkilerde Şiddet ve İstismar

Kadına yönelik şiddet türlerinden fiziksel ve cinsel şiddet giderek artan şekilde kanayan yaraya dönüşürken, konunun biraz farklı bir boyutu olan daha kolaylıkla görmezden gelinen ya da tolere edilen “romantik ilişkilerde şiddet ve istismar” konusunu ele almak istedik. Aşağıda son yıllarda gençlerin bazı aktarımlarını paylamak istiyoruz:

Hocam erkek arkadaşım gerçekten bana çok değer veriyor! Hep gözü üstümde... Üstüme, başıma, makyajıma çok dikkat ediyor. Beni görünce önce sesini çıkarmadan baştan aşağı süzüyor, sonra “düğmeni ilikle!” “Bir daha bunu giyme!”, “...bu da çok darmış!” gibi yorumları geliyor. Benim de çok hoşuma gidiyor bu ilgi... beni sürekli izliyor, kıskanıyor, hep kıskanç erkek arkadaşım olsun isterdim zaten...

Sevgilim Facebook sayfamın ikimiz adına olmasını istedi. Beni sahiplendiğini hissettirmesi gururumu çok okşadı... Şimdi Facebook profilimiz ikimiz adına, her şey ortak. O benim her şeyimi görüyor, biliyor, soruyor. Birlikte olduğumuzu cümle alemin bilmesi harika bir şey...

Seven biri “Sevdiğine küfreder mi?” “Bu denli kızarmı?” diye kendime soruyorum. Sevgilim beni gerçekten çok seviyor. Bana karşı fedakârlıklarını anlatamam. Ama kızınca öyle laflar ediyor ki, inanmıyorum. Hayatında küfür duymayan ben, uğruna canımı vereceğim bu

adamdan neler neler işitiyorum. Bazen sırf bu yüzden ondan ayrılmayı düşünüyorum. Ama gözüm kesmiyor. Hem onsuzluğa dayanamayacağımı düşünüyorum, hem de ‘beni bırakırsan seni öldürürüm!’ demesinden gerçekten tırsıyorum.

Kız meslek lisesinde psikolojik danışman olarak çalışan bir meslektaşımız şöyle demişti:

Eskiden böyle miydi pek hatırlamıyorum... Ama son zamanlarda okulun karşısında bekleyen bizim kızların sevgilileri değişiyor gibi, candan bakışmalar falan olağan tabii... Dışarıda okulun karşısında sevgililerini bekleyen oğlanlar bizim kızlara “Gününü görürsün! Sana göstereceğim!” gibi el kol işaretleri yapıyor. Belli ki tehdit ediyorlar! Tam anlayabilmiş değilim... Sonuçta uzaktan bir iletişim bu, anlamak zor, ama eskiden elinde gülle, yüzü gülerken kız arkadaşlarını bekleyen romantik erkeklerin yerini sanki cebinde şiddet aletiyle öfkeyle bekleyen sevgililer alıyor gibi...

Kuşkusuz gençlerde roman-

tik ilişkiler pek çok açıdan gelişimin en çarpıcı yönlerinden birini oluşturmaktadır. Bu ilişkiler gençler için kendini değerli bulma ve beğenilme gereksinimi dolayısıyla benlik saygısını etkilediği gibi, özel biriyle özel bir iletişim kurma, ortak etkinliklerde buluşma, özel bir ilişki sürdürme, yalnızlık hissini azaltma, zamanını hoşça geçirme gibi pek çok açıdan gelişime katkı getirmekte ve olgunluğa giden yolda bireylere destek sağlamaktadır. Kuşkusuz kısa ergenlik dönemi içinde romantik ilişkilerin doğası büyük ölçüde değişmektedir. Ergenlik başında daha çok yoğun duygularla karakterize olan ilişkiler, ergenlik sonunda ortak paylaşımlara doğru değişime izlenmektedir (Lerner, 2002). Romantik ilişkiler içinde ergenlerin duygusal ve sosyal gelişim açısından pek çok önemli kazanımları araştırmalara konu olmuştur (Furman ve Brown, 1999). Erken ergenlikte gelişimin doğal bir sonucu olarak ilginin aile dışına kayması çeşitli sosyal ve duygusal dengeleri sağlamakta önemli bir işleve sahiptir. Ergenliği açıklayan çeşitli kuramsal açıklamalar romantik ilişkilerin ergenlikteki önemine işaret etmektedir. (Örneğin psikoanalitik kuram, ekolojik kuram, Sullivan'ın yakın ilişkiler kuramı vb.)

Romantik ilişkiler ergenlikte cinsel yönelimin sorgulanması, ayrıca aşk ve sevgi gibi soyut kavramların sorgulanması açısından hem bilişsel gelişime, hem de kimlik gelişimine ayrıca katkı getirmektedir. Romantik ilişki gelişimi öncelikle özelliklerde kızlarda neredeyse 9-10 yaşlarında ünlülere yönelik hayranlıkla karışık duygularla kendini göstermekte ve başlangıçta daha çok duygusal ağırlıklı olan bu süreç, daha sonra yerini ilişkilere bırakmaktadır. Özellikle günümüzde sosyal medyanın etkisiyle bu ilişkilerin niteliği ve gelişimi oldukça değişmiş görünmektedir.

Gençlerin gündelik yaşamına farklı etkilerle giren romantik ilişkiler cinsiyete ve aile ortamlarına göre farklı gelişebilmektedir. Bazen olumlu

bazen olumsuz, bazen geliştirici, bazen bozucu görülen bu ilişkiler anne babalara, öğretmenlere ve psikolojik danışmanlara gençlerin algıladığından farklı görünebilmektedir. Dolayısıyla ilişkilerde yaşananlara ilişkin duygu ve düşünceler ile bireye gerçekten zarar verme potansiyeli farklı gelişebilmektedir. Pek çok araştırmaya da konu olan ergen romantik ilişkileri gelişimsel bakış açısından daha çok olumlu, geliştirici ve büyütücü görünürken, ne yazık ki zaman zaman bu ilişki, şiddet ve istismar potansiyeli ile zarar verici ve gelişimi tehdit edici de olabilmektedir. İlk cinsel davranışlar için zemin oluşturması bile romantik ilişkiler için hem olumlu ve geliştirici hem de ciddi istismar potansiyeli getirebilecek niteliktedir.

Başlangıçta sunduğumuz örnekler gençlerin ilişkilerinde ortaya çıkan ve bizlerle bizzat paylaşılmış çeşitli gerçek ilişki şiddeti örnekleridir ve gençler bu yaşadıkları deneyimi çoğunlukla şiddet olarak görmemektedir. İşin daha da kötüsü bu ilişki örüntüleri (örneğin aşırı kıskançlık kaynaklı engelleme, aşırı kontrol etme, özerkliğe engel olma, tehdit etme, sözel şiddet kullanma) ilişkilerde ortaya çıkabilecek doğal hatta olumlu özellikler olarak da algılanabilmektedir. Yani aslında genç gelişimi açısından daha çok olumlu geliştirici, bir yandan da doğal ve beklendik kabul edilen romantik ilişkiler şiddeti ve olumsuzlukları besleyerek istismar ve sağlıklı gelişimi tehdit altına alan olumsuzluklar haline gelebilmektedir. Romantik ilişkilerde istismarın ne olup olmadığı konusundaki bilgi eksikliği ve farkındalığın düşük olması, bu konuda yapılacak önleyici psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin önemli hale gelmesini sağlamaktadır. Bu nedenle aşağıda bu konuda temel bilgiler ve okulda çalışan psikolojik danışmalara yönelik pratik öneriler sunulmaktadır. Bu yazının bu yönde yapılacak olan psikolojik danışma çalışmalarını cesaretlendirmesini ve hızlandırmasını umut ediyoruz.

Romantik İlişkilerde İstismar: Tanımı ve Türleri

Romantik ilişki istismarı, geçmişteki veya şimdiki sevgili (ya da romantik eş olarak anılmaktadır) üzerinde güç kullanılan ve kontrol kurulan; tacize maruz bırakan ve zorlayıcı davranışları içeren bir durumdur (Flowers, 2009). İstismar psikolojik, ekonomik, cinsel veya fiziksel olabilir. Romantik ilişkilerde istismar genellikle tehdit, izolasyon (yakın çevresinden soyutlama) ve gözdağı verme gibi davranışlarla kendini göstermektedir. İstismarın zaman içinde artış gösterme eğilimi vardır. Kişi sevgilisine karşı şiddet ve istismar uyguladığında, bu her zaman onu kontrol ettiğinin bir örneğidir.

Aile içi şiddet ve istismar konuları genellikle çocuk istismarı ile karıştırılmaktadır. Aslında aile içi şiddet ve istismar, romantik ilişkilerdeki istismarı da içermektedir. Çünkü istismar ilişkilerinin büyük çoğunluğu heteroseksüel ilişkilerde, erkek tarafından kadına yönelik olarak gerçekleşmektedir. Aile içi şiddet ile her ırktaki, yaştaki, cinsel yönelimdeki, dindeki ve cinsiyetteki herhangi biri karşı karşıya kalabilir. Bu şiddet evli, birlikte yaşayan ya da flört eden tüm çiftlerde olabilir. Şiddete maruz kalan kadınların daha çok ekonomik düzeyinin düşük, sosyal ve benlik saygıları zayıf kişiler olduğu görülmektedir. Buna karşın, üniversite mezunu olan ve eğitim düzeyi yüksek kadınlara da şiddet uygulandığı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla, romantik ilişkilerde istismarın tüm sosyoekonomik düzeydeki ve eğitim düzeyindeki bireyleri etkileyebileceği göz önüne alınmalıdır. Nitekim yazının başlangıcında paylaşılan günlük yaşam örnekleri daha çok orta ve yükseköğretimdeki kadınlardan alınmıştır.

Romantik ilişkilerde istismar; fiziksel olarak zarar verici, korku uyandıran, kişinin istediği şeyi yapmasını engelleyen ya da istemediği şeyleri

yapmasını sağlayan ve sevgilisinin yaşamını kontrol etmesini sağlayan olumsuz davranışlardan oluşmaktadır. İstismar; fiziksel ve cinsel şiddetin / tehditin / korkutmanın, duygusal istismarın ve ekonomik mahrumiyetin kullanılmasını içerir. Bir ilişkide aynı anda farklı türdeki istismarlar bir arada da gerçekleşebilmektedir.

Ergenlik dönemindeki birçok romantik ilişkinin sözel ve fiziksel şiddet riski taşıdığı ve bunun saldırganlıkla eşgüdümlü ortaya çıktığı bilinmekle birlikte, üç aylık dönemler sonrasında ikisi de kalıcı hale gelebilmektedir. Bunun yanı sıra, araştırmacılar ergenlikte sevgili/flört şiddeti yaşayanların, yaşamın daha sonraki evrelerindeki ilişkilerinde de flört şiddeti içinde bulunma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Adler-Baeder, Kerpelman, Schramm, Higgenbotham, ve Paulk, 2007). Aslında ergenlik dönemindeki flört ilişkisinin özgüven geliştirme ve ilişkideki çatışmaları çözmeyi deneyimlemek için bir fırsat sunması beklenmektedir. Ancak ergenler bu

çatışmalara daha çok olumsuz açıdan bakmakta ve bunları çözülmesi zor problemler olarak nitelendirmektedirler. Bu nedenle ilişkilerdeki çatışmalarla, istismarın gençler tarafından farklı şeyler olduğunun bilinmesi çok önemlidir.

Romantik İlişkilerde İstismar Türleri

Romantik ilişkilerde şiddet/istismar dört temel başlık altında ele alınmaktadır (Lewis ve Fremouw, 2001): Fiziksel Şiddet, Psikolojik Şiddet, Cinsel Şiddet, Ekonomik Şiddet. Ancak, romantik ilişkilerde istismar denince ilk akla gelen fiziksel şiddettir. Özellikle ergenlik döneminde yaşanan romantik ilişkilerde cinsel (zorla cinsel ilişki kurma, öpme, cinsel içerikli okşama vb.) ve psikolojik şiddetin (hakaret, aşağılama, küçümseme, ölümle tehdit etme) de en az fiziksel şiddet kadar çok yaşandığı görülmektedir. Örneğin Nicodemus, Porter ve Davenport, (2011) 14-17 yaş aralığındaki 700'e yakın lise öğren-

cisiyle yaptıkları araştırmada ergenlerin %52'sinin psikolojik şiddete, %46'sının ise fiziksel şiddete maruz kaldığını bulmuştur. Jezl, Molitor ve Wright'ın (1996), lise öğrencileri ile yaptıkları araştırma bulgularına göre de katılımcıların %59'u şimdiki ya da önceki ilişkisinde fiziksel şiddete, %96'sı psikolojik şiddete uğramış ve %15'i cinsel ilişkiye zorlanmıştır. Katılımcıların %13'ünün en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığı ve bu durumun kadın katılımcılarda daha yüksek oranda yaşandığı bilinmektedir. Bu bulgular ergenlik dönemindeki romantik ilişkilerde her tür istismarın yaygın olarak yaşandığını akla getirmektedir.

Yukarıda tanımlanan şiddet türlerinden en zor tanımlanan ve genellikle de en çok göz ardı edilen psikolojik şiddettir. Okullarda görev alan psikolojik danışmanların psikolojik şiddetin ne olduğu ile ilgili bilgi vermesi ve örneklerle konuyu detaylandırması, ergenlerin belki de bu konuda kurban durumunda olduklarını fark etmelerinde önemli rol

oynamaktadır. Aşağıda psikolojik istismar olarak karşılaşılan bazı ortak davranış örnekleri sunulmaktadır:

- Verilen sözü bozmak, anlaşmaları yerine getirmemek, sorumluluğu paylaşmayı adil bulmamak,
- Kişiyi kendi ailesi ve arkadaşlarından uzaklaştırmak
- Kişiyi tehdit etmek,
- Kişinin hassas noktalarına saldırmak; dil ile ilgili yeteneklerini, eğitim düzeyini, ebeveyn özelliklerini, dini ve kültürel inançlarını ya da dış görünüşünü vb.
- Akıl oyunları oynamak; kişinin gerçeklik anlayışını hafife almak,
- Kişiyi küçük düşürecek şeyler yapmaya zorlamak,
- Kişinin duygularını görmezden gelmek,
- Çok hızlı araba kullanmak,
- Kişiyi onaylanma ya da sevgiden ve değerden alıkoymak,
- Kişiyi sürekli ayrılmakla tehdit

etmek,

- Kişide sizde olmasını istediği şeylerle ilgili kişiyi sürekli taciz etmek,
- Her zaman kendisinin haklı olduğunu iddia etmek,
- Tekeşliliği vaat ettikten sonra, buna sadık olmamak.

Okullarda Psikolojik Danışmanın Rolü

Ergenlik döneminde belki de ilk romantik ilişkinde yukarıda özetlenen istismar davranışlardan herhangi birine maruz kalan bir gencin istismara/şiddete uğradığına kanaat getirmesi oldukça güçtür. Bu davranışlar genellikle istismarcı tarafından yoğun yaşanan aşk, sevgi ve kıskançlık nedeniyle ortaya çıkmış davranışlar olarak olumlu bir havada ele alınabilmektedir. Ayrıca, günlük yaşamda ilişkiler içinde yukarıda sıralanan psikolojik ve cinsel istismar davranışları genellikle şiddet olarak tanımlanmamakta ve önemsenmemektedir. Ancak, fiziksel şiddet

davranışı dışında kalan psikolojik ve cinsel içerikli şiddet de bireylerde hem kısa hem de uzun dönemde olumsuz duygu ve davranışlara neden olabilmektedir.

Gençler çoğunlukla yaşadıkları istismarın olumsuz etkilerini görmelerine karşın ilişkilerini sonlandırmakta da güçlük yaşayabilmektedir. Bunun nedenleri arasında ilk sırayı korku ve tehdit almaktadır. Çünkü ilişkiyi terk etmek tehlikelidir ve kurban (istismara uğrayan) için en tehlikeli zaman, istismar eden sevgilisinin kendisini terk ettiği zamandır. Bir önemli neden ise, kişinin değişeceği konusunda umut ve inançlar olarak görülmektedir. Bu noktada istismarcının genellikle bir daha bu tür davranışlarda bulunmayacağına söz vererek ya da benzeri bir şekilde kurbanı ikna etmesi durumu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, utanç ve suçluluk, büyük ölçüde kurbanı yönelik toplumsal baskılar da ilişkiyi sürdürmeye neden olabilmektedir. Özellikle sosyo-kültürel

bağlamda bakıldığında geleneksel cinsiyet rollerinin ve ataerkilliğin etkisindeki kadın öğrencilerin "Erkektir! Sinirlenmesi, kıskanması ve bunun sonucunda bana bunları yapması doğa!" gibi düşünceler baskın olabilmektedir. Son olarak, "kurban" ilişki sürecinde bu istismarın nedeni olarak gösterilebilmektedir. Bu nedenle kurbanda zamanla istismarın kişinin kendisinden kaynaklı hata olduğuna ilişkin inanç geliştirebilmekte ve bu duygu ilişkiden kopma kaygısıyla birleştiğinde ilişkiyi sonlandırmak çok daha güçleşmektedir.

İşte bu noktada okulda görev yapan psikolojik danışmanların ilişki şiddeti ve istismar konusunda bilgi vermesi, farkındalık sağlaması ve gerekirse, bireysel ve grupla psikolojik danışma ile danışanları güçlendirmesi çok önemlidir. Gençlerle çalışmaya önce bilgi verici ve istismar konusunda farkındalık sağlayıcı grup rehberliği uygulamalarıyla başlanabilir. Okullarda gençlere yönelik hazırlanacak grup rehberliği etkinliklerinde ya da bireysel psikolojik danışma sürecinde, danışanın romantik ilişkisinde herhangi bir istismara uğrayıp uğramadığını fark etmesine yardımcı olmak için aşağıda sunulan sorular kullanılabilir. Bu süreçte bu sorulardan herhangi birisine bile "evet" demenin, sevgilinin istismar etme potansiyeli taşıdığını gösterdiği vurgulanmalıdır.

- Sevgilin etrafındayken gergin hisseder misin?
- Sevgilinin öfkelenmesini engellemek için kendi davranışlarını kontrol etmeye dikkat etmek zorunda mısın?
- Seks söz konusu olduğunda kendini sevgilin tarafından basılanmış hisseder misin?
- Sevgilinin görüşüne katılmaktan korkar mısın?
- Sevgilin seni başkalarının önünde eleştirir ya da küçük düşürür mü?
- Sevgilin seni her zaman kontrol ediyor ya da onsuz ne yaptığın-

la ilgili seni sorguluyor mu?

- Sevgilin seni sürekli ve boş yere, başkalarıyla görüştüğün veya flört ettiğin için suçluyor mu?
- Sevgilin eğer değişseydin seni bu şekilde tehdit etmeyeceğini söylüyor mu?
- Sevgilinin kıskançlığı ailen ya da arkadaşlarıyla görüşmeni engelliyor mu?
- Sevgilin sana kendini hatalı, akılsız, deli ya da yetersiz hissettiriyor mu?
- Sevgilin seni hiç şiddet ya da tehdit davranışı ile korkuttu mu?
- Sevgilin "Benden ayrılırsan intihar ederim!" ya da "Benden ayrılırsan seni öldürürüm/zarar veririm!" diyor mu?
- Sevgilin istismarcı davranışından dolayı özür diliyor mu? (Örneğin, bunun nedenini alkol/madde kullanımına bağlaması / öfkemi kontrol edemiyorum demesi / sadece şakaydı demesi gibi.)

(Bu konuda şu internet sitesinden yararlanılabilir: <http://stoprelationshipabuse.org/educated/warning-signs-of-abuse/>)

Eğer psikolojik danışman romantik ilişkide istismar olduğunu tespit ederse, önce öğrencinin fiziksel güvenliğini sağlamalıdır, bu konunun öğrencinin iznini aldıktan sonra okul yöneticileri, öğrencinin ailesi ve gerekli olursa emniyetle paylaşması gerekmektedir. Bu süreçte psikolojik danışmanın, danışanını sevgilisinin istismarcı davranışı yüzünden suçlanan ya da utanç ve suçluluk duyması gerekenin kendisi olmadığı konusunda bilinçlendirmesi çok önemlidir. Kurban, istismara uğradığı için muhtemelen kendisini kafası karışmış, korkulu, kızgın ve sıkışmış hissedebilir. Tüm bu duyguların istismara maruz kalındığında hissedilen olağan duygular olduğu konusunda bilgi vermek ve daha sonra bireysel ya da grupla psikolojik danışma ile bu duyguları düzenleme üzerine çalışması gerekmektedir. Bununla bir-

likte, bu istismar davranışlarının alkolden, stresten, öfke yönetiminden ya da provokasyondan kaynaklanmadığı ve istismar davranışının her zaman bu davranışlarda bulunanın bir seçimi olduğu konusunda kurbanın bilinçlendirilmesi de önemlidir. Ayrıca, kurban istismarcı tarafından rahatça kontrol edilebilmek için bilinçli olarak arkadaşları ve ailesinden izole edilmiş (yakın çevresinden soyutlanmış) da olabilir. Bu noktada psikolojik danışmanın danışanını sosyal bağlarını tekrar güçlendirebileceği okul etkinliklerine, Sivil Toplum Kuruluşu (STK) etkinliklerine yönlendirmesi ve aile ilişkilerini iyileştirmeye yönelik çalışmalar yapması önerilmektedir. ■

Kaynakça

- Adler-Baeder, F., Kerpelman, J. L., Schramm, D. G., Higgenbotham, B., & Paulk, A. (2007). The impact of relationship education on adolescents of diverse backgrounds. *Family Relations*, 56, 291-303. 4.
- Christensen, A. & Heavey, C. L. (1999) Interventions for couples. *Ann. Rev. Psychology*, 50, 165-90.
- Flowers RB. (2009). Dating Violence. *College Crime : A Statistical Study of Offences on American Campuses*. First Edition, North Carolina, McFarland & Company, Inc.
- Furman, W. and Brown, B. B. (Eds). (1999). The development of romantic relationships in Adolescence. *Cambridge studies in social and emotional development*: New York: Cambridge University Press.
- Jezl, D.R., Molidor C.E & Wright, T.L. (1996). Pshyical, Sexual and Psychological Abuse in High School Students. *Child and Adolescent Social Work Journal* (13) 1.
- Lerner, R. (2002). *Adolescence: development, diversity, context and application*, New Jersey: Prentice Hall.
- Lewis, S. F., ve Fremouw, W. (2001). Dating violence: A critical review of the literature. *Clinical psychology review*, 21(1), 105-127.
- Nicodemus, P. D., Porter, J. A., & Davenport, P. A. (2011). Predictors of Perpetrating Physical Date Violence among Adolescents. *North American Journal of Psychology*, 13, 123-132.

Uzm. Psk. Dan. Mahmut Bektaş
Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi, İzmir
mahmutbektas.pdr@gmail.com

Okul Öncesi Çocukların Cinsel İstismardan Korunması ve Sınıf Temelli Bir Rehberlik Programı Önerisi

Bu çalışmada, çocuk cinsel istismarının önlenmesi konusunda yurt içindeki ve yurt dışındaki alanyazın incelenmiştir. Ayrıca alanyazında etkili çocuk cinsel istismarını önleme programlarının hazırlanması ve uygulanmasında dikkat edilecek temel noktalar üzerinde durulmuştur. Son olarak ise ülkemizde eksikliği hissedilen okul öncesi çocukların cinsel istismardan korunmasına yönelik sınıf temelli bir rehberlik programı önerisi sunulmuştur.

Çocuklarda İhmal ve İstismar

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünyada 1-14 yaş grubunda yer alan yaklaşık 40 milyon çocuk, istismar ve ihmale uğrama nedeniyle ciddi tıbbi, psikolojik ve sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadır (Şimşek, Ulukol ve Bingöler, 2004). Çocukların maruz kaldıkları ihmal ve istismar davranışları yalnızca çocukları ve aileleri değil tüm toplum kesimlerini de etkileyen bir halk sağlığı sorunudur (Akduman, Ruban, Akduman ve Korkmaz, 2005; Taner ve Gökler, 2004). Ne yazık ki, çocuk istismarı, uzun süreli olarak devam etmesi, genellikle çocuğun en yakınındaki kişiler tarafından uygulanması ve çoğunlukla da ispat edilememesi nedeniyle tanımlanması ve tedavi edilmesi en zor travma türlerinden biridir. Bu nedenle de

çocuk istismarı erken yaşlarda açığa çıkarılmadığında ve erken tedavi edilmediği sürece çocuğun yaşamının ilerleyen yıllarını da etkileyebilme riski taşımaktadır (Yılmaz, İşiten, Ertan ve Öner, 2003).

Çocuk Cinsel İstismarı

Cinsel istismar, psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış ve yaşı küçük olan bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Cinsel istismar kapsamında yer alabilecek davranışlar arasında tecavüz, ensest, teşhircilik, çocuk pornografisi, cinselliği kışkırtan konuşmalar, pornografik film seyrettirme, cinsel organları okşama ve oral sekse kadar değişen eylemleri saymak mümkündür (Nurcombe, 2000, Tıraşçı ve Gören, 2007; Topbaş, 2004).

Yapılan araştırmalar cinsel tacizin en çok üç-beş yaşlar arasında görüldüğünü ortaya koymaktadır (Turhan, Sangün ve İnandı, 2006). Finkelhor, Hammer ve Sedlak, (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, her üç kızdan birinin ve her yedi erkek çocuğundan birinin çocukluk dönemi boyunca cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir. Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde, cinsel istismara uğrayan çocuklarda, cinsel istismarın uyku bozuklukları, depresyon, ağlama nöbetleri ve travma sonrası stres bozukluğu, davranış problemleri ve akademik başarıda düşüş gibi kısa süreli etkilerinin yanında, yetişkinlik yıllarında kaygı bozuklukları, depresyon, intihar eğilimi, madde kullanımı, bilişsel çarpıtmalar, fiziksel ve psikosomatik belirtiler, yeme bozuklukları, beden imajı bozuklukları, güven ve yakınlık geliştirme ile ilgili problemler ile intihar ve kendine zarar verme davranışları gibi uzun süreli etkilerinin olduğu yapılan pek çok çalışmada rapor edilmektedir (Çeçen, 2007). Öte yandan, istismara uğrayan çocukların pek çoğu, çoğunlukla yaşadıkları olayın korkusuyla ya da failin tehditleriyle kendilerine ne olduğunu hiçbir zaman bir başkasına anlatamamakta ve olguların pek çoğunda adli bir bildirim de hiçbir zaman yapılmamaktadır (Finkelhor, Hammer ve Sedlak, 2008). Bu nedenle, çocuk cinsel istismarı, istismar türleri içerisinde saptanması en zor olan istismar biçimi olarak öne çıkmaktadır.

Okul Temelli Çocuk Cinsel İstismarının Önlenmesi

Çocuk istismarının önlenmesi ve çocukların cinsel istismardan korunmaları sadece polisiye önlemlerin alınmasıyla ya da halkın bilinçlendirilmesiyle önlenebilecek türden bir sorun olarak kabul edilmemelidir. Bu sorunun çözümü konusunda eğitim kurumlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. Çocukların büyük bir çoğunluğu, günlerinin büyük bir kısmını bir okul çevresi içerisinde ge-

çirdikleri için okul temelli programlar aracılığıyla kolaylıkla çok fazla sayıda çocuğa ulaşmak mümkündür. Okullar genellikle çocukların cinsel istismar hakkında bilgilendirilmeleri için güvenli bir yerdir ve uygun bir eğitim ve beceri ile okul personeli çocukların istismarı rahatlıkla anlatabilecekleri güvenli yetişkinler haline gelebilirler.

Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da toplumsal farkındalığın ve konu ile ilgili araştırmaların artmasıyla birlikte, cinsel istismarın önlenmesine yönelik programların geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Bolen, 2003). Ülkemizde kullanılmamasına karşın gelişmiş ülkelerde bireylerin küçük yaşlardan başlayarak cinsel istismardan korunabilmeleri ile ilgili farklı isimler altında (örn; kişisel güvenlik ya da iyi dokunuş kötü dokunuş gibi eğitim programları) okul temelli beceri eğitimi programlarının uygulanarak, bireylerin cinsel istismara karşı uyanık, bilinçli ve donanımlı olmalarının sağlanması hedeflenmiştir (Çeçen, 2007). ABD ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerde, düzenli olarak uygulanan ve bireylerin küçük yaşlardan itibaren cinsel istismardan korunmalarını sağlayan "kişisel güvenlik" ve "iyi dokunuş kötü dokunuş" gibi farklı isimler altında uygulanan okul temelli beceri eğitim programları bulunmaktadır. Bu programların etkililiğine ilişkin ciddi kanıtlar olduğu belirtilmiştir (Çeçen-Eroğul ve Kaf-Hasırcı, 2013).

Yapılan alanyazın taramasında ülkemizde sosyal bilimler alanında çocukların cinsel istismarına yönelik betimsel çalışmaların çok sınırlı olduğu (Eskin, Kaynak-Demir ve Demir, 2005) ve öğrencilere yönelik okul temelli cinsel istismarı önleme kapsamında sadece bir çalışmanın (Çeçen-Eroğul ve Kaf-Hasırcı, 2013) olduğu belirlenmiştir. Ek olarak, İşmen-Gazioğlu ve Balcı (2011) tarafından çocukların cinsel istismarının önlenmesinde okul temelli bir aile eğitim modeli önerisinde bulunul-

muştur. Bu iki çalışma dışında, okul öncesi çocuklara yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla, gerek ilkökul döneminde gerekse de okul öncesinde çocuk cinsel istismarını önleme programlarının hazırlanması ve uygulanması büyük bir önem taşımaktadır. Bununla birlikte Finkelhor'a (2007) göre, çocuklar için etkili çocuk cinsel istismarı önleme programlarının hazırlanmasında çok sayıda zorluk bulunmaktadır. Özellikle küçük çocuklara anlaşılır bir şekilde karmaşık önleme programlarını sunmak büyük bir zorluk barındırmaktadır.

Etkili Çocuk Cinsel İstismarını Önleme Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması

Çocukları cinsel istismardan koruma programları, çocuğun çok farklı yollarla eğitilmesi için tasarlanmaktadır. Bazı programlar sadece tek oturum olarak planlanırken pek çoğu birden fazla oturum olarak uygulanmaktadır (Davis ve Gidycz, 2000). Çok fazla sayıda öğretme tekniği kullanılarak çocuklara yönelik bir çocuk cinsel istismarı önleme programı hazırlanabilir (Davis ve Gidycz, 2000; Topping ve Barron, 2009). Bazı önleme programlarında, tek bir yöntem seçilir ve sadece bu yöntem kullanılır. Örnek olarak, öğretmen sınıftaki öğrencilere çocuk cinsel istismarı konusunda bir film izletebilir. Diğer programlarda ise bir dizi farklı teknik bir arada kullanılmaktadır. Sıklıkla uygulanan bazı önleme programlarında çocuklardan aktif bir sözel ya da fiziksel katılım beklenmemektedir. Bu programlarda daha çok şu teknikler kullanılmaktadır (Davis ve Gidycz, 2000; Topping ve Barron, 2009):

- **Gösterme ve model olma:** Öğretmenin ya da psikolojik danışmanın bir durumu göstermesi ve bu durumda nasıl tepki verileceğini canlandırması şeklindeki bir model olma. Bazen bu bir tiyatro oyunu ya da

kukla gösterisi şeklinde de sunulmaktadır.

- **Görsel ve basılı malzemelerin kullanılması:** Bu teknikte, çocuklara çocuk cinsel istismarını önleme ile ilgili filmler izletilmekte, çocukların konu ile ilgili karikatür kitaplarını ya da çocuk kitaplarını okumaları sağlanmaktadır.
- **Anlatma:** Anlatım tekniğinde, öğretmen ya da psikolojik danışman çocuğu cesaretlendirmeden sadece çocuklara cinsel istismar hakkında bir sunumu izletmesi ve sonrasında onları tartışmaya katması şeklinde yürütülür.

Hazırlanacak önleme programlarında uygulanacak tekniklerden bazılarında ise çocuklar aktif bir katılımcı olarak yer almaktadır. Yapılan çalışmalara göre etkili çocuk cinsel istismarını önleme programlarında; a) çocukların fiziksel olarak aktif katılım göstermeleri (Davis ve Gidycz, 2000); b) modelleme, grup tartışması ve rol oynama/prova etme tekniklerinin birleştirilerek uygulanması (Davis ve Gidycz, 2000; Topping ve Barron, 2009); c) Uzun bir zaman dilimine yayılması (Davis ve Gidycz, 2000); d) Çoklu oturumlar şeklinde uygulanması (Davis ve Gidycz, 2000; Topping ve Barron, 2009) ve e) Önleme çalışmalarına ebeveynlerin de dâhil edilmesi (Kenny, Capri, Thakkar-Kolar, Ryan ve Runyon, 2008) etkililiği arttırmaktadır.

Alanyazında cinsel istismarını önleme programlarının çok sayıda tutarlı yararları olduğuna ilişkin bulgular bulunmaktadır. Uygulanacak programlar mevcut istismarların kısa sürede çocuklar tarafından açıklanmasını kolaylaştırmakta ve bununla birlikte hem sonradan oluşabilecek istismar durumlarının önlenmesi hem de istismara uğrayan çocuğun tedavi edilmesini hızlandırabilmektedir (Gibson ve Leitenberg, 2000). Böylelikle de istismarın süresi kısalmaktadır (Gibson ve Leitenberg,

2000). Çocuk cinsel istismarını önleme programları, çocukların kendileriyle ilgili olumlu duygularının artmasına yardımcı olmakta ve olumsuz duyguların ise azalmasını sağlamaktadır (Topping ve Barron, 2009).

Pek çok programda olduğu gibi cinsel istismarını önleme programlarının etkilerini ne kadar sürdürdükleri tartışmalıdır. Önleme programları aracılığıyla kazanılan bilgilerin etkisi genellikle birkaç ay sürer ve en fazla bir yıl içinde etkisini yitirdiği bildirilmektedir (Topping ve Barron, 2009). Bu nedenden dolayı, çocukluk çağı süresince sürekli önleme program çabaları sayesinde kazanılan bilgi ve becerilerin pekiştirilmesi önemlidir. Gerçekte, ilave program oturumlarının çocukların cinsel istismarını önlenmesi ile ilgili bilgi ve becerilerini korumalarına ve arttırmalarına yardım ettiği görülmüştür (Topping ve Barron, 2009). Buradan hareketle, önleme programlarının bir defa ya da belirli bir zamanla sınırlı olmaması gerekmektedir.

Cinsel istismarını önleme programlarının mümkün olduğunca erken yaşlardan itibaren uygulanması, pek çok istismarın oluşmasını engelleyebilir. Buradan hareketle de özellikle okul öncesinden başlayarak ilkokulların ilk yıllarında bu çalışmaların arttırmak gerekliliği bulunmaktadır. Alanyazında bu programlardan küçük çocukların ne kadar yararlanabileceklerine ilişkin tartışmalar bulunmaktadır. Tüm programlarda olduğu gibi çocuk cinsel istismarını önleme programlarının da etkililiği, programın yapısına ve nasıl sunulduğuna bağlıdır. Programların gelişimsel olarak hedeflenen yaş gruplarına uygun olarak hazırlanması ve uygulanması önemli bir konudur. Sarno ve Wurtele'ye (1997) göre, gelişimsel olarak küçük çocuklara uygun olan bir programın sunumunda şu noktalara dikkat edilmelidir:

- Programda özet kavramlar kullanılmamalıdır.
- Program kapsamındaki beceri-

lerin uygulanması için çok sayıda seçenek sağlanmalıdır.

- Önemli kavramların üzerinde farklı zamanlarda tekrar tekrar durulmalıdır.
- Programın birkaç gün boyunca sürmesi sağlanmalıdır.
- Program çocuklara çekici gelecek bir şekilde sunulmalıdır.

Bu açıdan bakıldığında, kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarında çocuk cinsel istismarını önleme programlarına daha fazla yer verilmesi gerektiği görülmektedir. Bu konuda ülkemizdeki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Aşağıda okul öncesi çocukları için hazırlanmış bir cinsel istismarını önleme programı örneği bulunmaktadır. Bu program yazarın daha önce görev yaptığı bir anaokulunda uygulanmış ve veliler ve öğretmenler konu ile ilgili bilgilendirilmişlerdir. Okuyuculardan bu programı görüş, öneri ve eleştirileriyle zenginleştirmeleri ve olası uygulama denemelerini yazarla paylaşmaları umulmaktadır.

Programlar uygulanırken, oturumların süresinin 40 dakikayı aşmamasına özen gösterilmelidir. Gruptaki öğrencilerin de maksimum 20 olmasına dikkat edilmelidir. Etkinlikler boyunca sınıf öğretmenin de bulunması önerilmektedir. Programın hazırlanmasında, uygulanmasında ve sunumunda yukarıda belirtilen önemli noktalara dikkat edilmiştir. Ayrıca etkinliklerin öğrencilerin fiziksel ve sözel olarak aktif bir katılımıyla yürütülmesine özen gösterilmiştir. Yapılan tüm çalışmalar hakkında velilere kısa bir bilgilendirme mektubu gönderilerek, o gün yapılanlar kısaca anlatılmış ve ebeveynlerin bu süreci evde desteklemeleri istenmiştir. Aşağıdaki program her ne kadar özel olarak okul öncesi çağıdaki çocuklar için hazırlanmışsa da ilkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda da küçük değişikliklerle uygulanabilir. Program boyunca kullanılan öğretmen ifadesi, okul psikolojik danışmanı ya da sınıf öğretmeni biçiminde de okunabilir.

Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Hazırlanan Örnek Sınıf Temelli Bir Çocuk Cinsel İstismarını Önleme Programı

1. Oturum: Vücudum Bana Ait ve Vücudumun Patronu Benim

• Öğrencilere etkinliğe başlamadan önce etkinlik hakkında çocuklar kısaca bilgilendirilir. “Bugün sizinle, vücudumuzla ilgili bir etkinlik yapacağız. Vücudumuz nedir? Hangi organlarımız var? Güvende olmak için ne gibi kurallara uymamız gerekir?” konuları hakkında konuşacağız” denilerek öğrenciler kısaca bilgilendirilir. Daha sonra onlarla birlikte bir oyun oynayacakları söylenir. Müzik devam ettiği sürece dans edecekleri söylenir. Müzik durduğunda ise öğretmeni dinlemeleri gerektiği vurgulanır.

• Öğretmen çocukların keyifle katılacakları hareketli bir müzik açar. Öğrencilerden önce serbest bir biçimde dans etmeleri istenir. Müzik durdurulur. Daha sonra öğretmen sırayla vücudun farklı bölümlerini söyleyerek öğrencilerden o kısmı daha fazla kullanmalarını söyleyerek dans ettirir (kollar, bacaklar, baş, göbük, popo, dirsekler, vb.).

• Müzik tekrar durdurulur. Öğretmen bu sefer de onlardan bir sınıf arkadaşıyla ikiye eş olmalarını ister. Müzik çalınca kol kola dans etmelerini söyler. Öğrenciler ikili gruplarla kol kola dans ederler. Öğretmen müziği tekrar durdurur ve bu sefer de başka biriyle eş olmalarını söyler. Bu şekilde her seferinde farklı bir kişiyle dans edilir ve vücudun farklı bir noktası söylenir. Örneğin, öğretmen sırt sırta demişse, ikili gruplar sırt sırta; baş başa demişse, baş başa dans ettirilir. Yönerge değişik vücut parçaları söylenerek etkinlik sürdürülür. Bu şekilde öğrencilerin sınıftaki tüm çocuklarla en az bir sefer, eşli dans etmeleri sağlanır.

• Müzik durdurulur ve öğrencilerin yere sırt üstü uzanmaları

istenir. Öğrencilere sakın bir müzik parçası açılır ve müziği dinlemeleri sağlanır.

• Öğretmen şu yönergelerle etkinliği sürdürür: “Elinizi başınıza koyun. Elinizi saçlarınıza değdirin. Yüzünüze, alınınıza, yanaklarınıza, dudaklarınıza, kulaklarınıza, parmaklarınıza, dirseğinize, burnunuza, boğazınıza, omuzlarınıza, kollarınıza, kalbinize, göğsünüze, karnınıza, bacaklarınıza, ayaklarınıza dokununuz”.

• Öğrencilerin daha sonra yere oturmaları istenir. Halka biçiminde yere oturan çocuklara “Vücut nedir?” sorusu sorulur. “Vücudumuzda hangi organlarımız var?” denilerek öğrencilerin soruyu yanıtlamaları sağlanır. Daha sonra ise öğrencilere hangi organlarımızı gözle görebildiğimiz, hangilerini de göremediğimiz sorulur. Öğrencilerin yanıtları alındıktan sonra, birkaç örnek verilir (Örneğin; *Kalbimizi göremeyiz, ama kollarımızı görebiliriz*).

• Sınıfa bir insan maketi getirilir. Öğrencilerle beraber maket üzerinde yer alan organlar tanıtılır.

• Son olarak öğrencilere “Vücudunuz kime ait?” sorusu sorularak öğrencilerin konu hakkında düşünmeleri sağlanır. Öğrencilerin cevapları dinlenir. Öğretmen yüksek sesle “Vücudum bana ait. Vücudumun patronu benim.” açıklamasını yapar. Öğrencilerin de hep birlikte aynı sözü tekrar etmesini ister. Sırayla tüm öğrenciler ortaya geçer ve yüksek sesle aynı sözü tekrarlar.

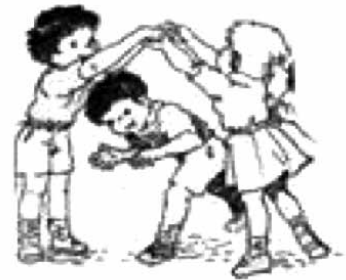
• Öğretmen öğrencileri değerlendirme yapmak için toplar. Etkinliğin nasıl geçtiğini sorar. Kendileri istemezse, başkalarının vücutlarına dokunamayacağını ve ona zarar veremeyeceğini belirtir. Böyle bir şeyi yapmaya kimsenin hakkı olmadığını vurgulayarak oturumu sonlandırır.

2. Oturum: Özel Bölgelerim

• Öğretmen ilk olarak geçen oturumda neler yapmış olduklarını sorar. Daha sonra “Vücudunuz kime

ait?” ve “Vücudumuzun patronu kim?” sorularını sorarak etkinliğe giriş yapar. Etkinliğin başında bir kez daha tüm öğrencilerin “Vücudum bana ait. Vücudumun patronu benim.” sözünü tekrarlamaları sağlanır. Daha sonra ise ikinci oturumla ilgili şu açıklamayı yapar: “Bugün sizinle önce bir oyun oynayacağız. Daha sonra da vücudumuzun özel bölgelerinin nereler olduğunu konuşacağız. Son olarak da özel bölgelerimize kimlerin dokunabileceğini ve kimlerin dokunamayacağını konuşacağız.”

• Öğretmen onlarla bir oyun oynayacaklarını söyler. Oyunun adının “ev sahibi-kiracı” olduğunu açıklar. Öğrenciler üç kişilik gruplara ayrılır. Üç kişilik her bir gruptaki iki kişinin ellerini yukarıya kaldırarak el ele tutuşmaları istenir. Üçüncü kişinin de oluşan bu halkanın içine girmesi söylenir. Bu şekilde tüm üçlü grupların sınıfta geniş bir halka oluşturacak şekilde yerleşmeleri sağlanır. Bir kişi de ebe olarak seçilir. Ebe olarak seçilen kişi, tek başına bu halkanın ortasına geçer. Öğretmen küçük gruplarda ortadaki kişilerin kiracı olduğunu, dışta el ele tutuşan iki kişinin de ev sahibi olduğunu söyler. Öğretmen “Kiracı” dediğinde ortadaki kişiler, yani kiracılar başka bir evin içine geçmeye çalışır. “Kiracı” dediğinde ev sahiplerinin oldukları yerden ayrılmamaları gerektiği söylenir. Bu sırada ebe olan kişi de kendisine bir ev bulmaya çalışır. Oyuna her seferinde bir kişinin ebe olmasıyla devam edilir. Bir süre sonra öğretmen “Ev sahibi” dediğinde kiracılar olduğu yerde kalır, ev sahipleri başka bir kiracının üzerinde başka bir ev kurarlar. Oyun bir süre de bu şekilde oynanır.

• Daha sonra öğretmen öğrencilerin yerlerine oturmalarını söyler. Onlara üzerinde mayo bulunan bir kız ve bir erkek çocuğa ait bir resim (çalışma kağıdı) gösterir. Bu resimde vücudun hangi kısımlarını gördükleri öğrencilere sorulur. Öğrencilerin yanıtları alınır.

• Öğretmen “Özel bölge nedir?” sorusunu sorar. Öğrencilerin cevapları alındıktan sonra öğretmen şu açıklamayı yapar: “Mayo, atlet ve iç çamaşırını giyerek kapattığımız bölgeler bizim özel bölgelerimizdir. Kızlar mayo ve iç çamaşırını giyerek vajinalarını, popolarını ve göğüslerini başkalarının görmemesi için kapatırlar. Erkekler ise penislerini ve popolarını başkalarının görmemesi için iç çamaşırını giyerek kapatırlar.”

• Öğretmen öğrencilere dağıttığı çalışma kağıtlarını göstererek, buradaki çocukların da özel bölgelerini, ne giyerek kapattıklarını söyler.

• Öğrencilere neden özel bölgelerimizi başkalarının görmemesi gerektiği sorulur. Öğrencilerin cevapları alındıktan sonra öğrencilere şu açıklama yapılır: “Özel bölgelerimize başkaları dokunamaz. Çünkü bu sağlık ve güvenlik açısından uygun olmayabilir. Hasta olabiliriz ya da bu bölgelerimize başkaları zarar verebilir.”

• Daha sonra özel bölgelerimize kimin dokunabileceği sorulur. Öğrencilerin cevapları alınır ve şu açıklama yapılır: “Ben istemediğim sürece kimse benim özel bölgelerime dokunamaz. Ona bakamaz. Çünkü vücudum bana ait. Vücudumun patronu benim.”

• Öğretmen bazen özel zamanlarda birilerinin özel bölgelerimize bakabileceğini, onları muayene edebileceğini ve onlara dokunabileceğini söyler. “Sizce kimler ne zaman özel bölgelerimize dokunabilir?” sorusu öğrencilere sorulduktan sonra şu açıklama yapılır: “Özel bölgemiz hasta olduğunda ona doktor ya da hemşire bakabilir. Özel bölgemizi muayene edebilir. Özel bölgelerimizi temizlemek için anne babamızdan yardım alabiliriz. Ama bence siz-

ler artık büyüdünüz. Kendi başınıza banyo yapabilirsiniz, tuvaletten sonra poponuzu kendiniz temizleyebilirsiniz. Siz de kendi özel bölgelerinize dokunabilirsiniz. Ama bunların dışında kimse sizin özel bölgelerinize dokunamaz. Dokunmak isteyenlere izin vermemelisiniz. Bebekler de kendi başlarına altlarını temizleyemedikleri ve banyo yapamadıkları için anne ya da babaları onların özel bölgelerini temizleyebilir.”

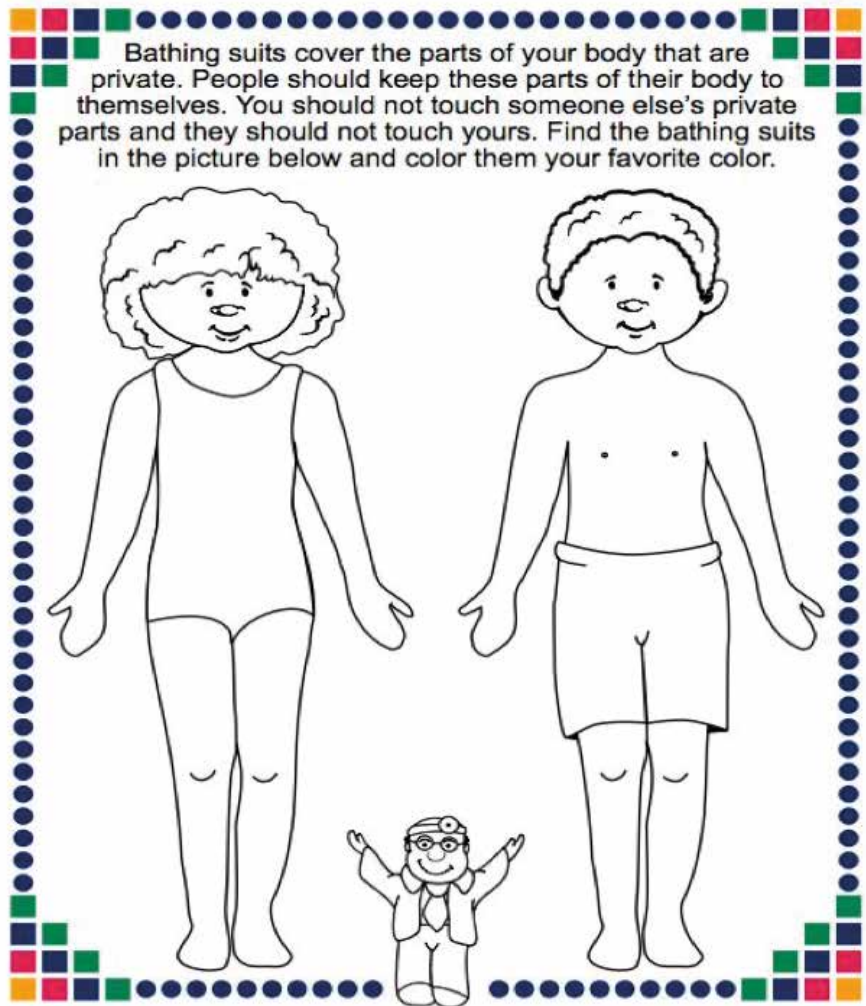
• Öğrencilere dağıtılan çalışma sayfasını boyamaları için öğrencilere boya kalemleri dağıtılır. Bu resmi boyamaları istenir.¹

• Çalışma öğrencilerle birlikte değerlendirilir. Öğrencilere konunun temel noktalarıyla ilgili olarak “Vü-

çudunuz kime ait? Özel bölgelerimiz nereler? Özel bölgelerimize kim dokunabilir? Ne olduğunda anne-babamız, doktor ya da hemşire özel bölgelerimize dokunabilir?” soruları sorulur ve tüm sınıfın şu cümleleri hep birlikte tekrar etmesi sağlanarak oturum sonlandırılır:

“Vücudum bana ait. Vücudumun patronu benim. Benim özel bölgelerim var. Mayo ya da iç çamaşırını giyerek kapattığım yerler benim özel bölgelerim. Ben izin vermediğim sürece kimse benim özel bölgelerime dokunamaz. Eğer hastalanırsam ya da yardıma ihtiyacım olursa annem ya da babam, doktor ve hemşire özel bölgeme dokunabilir. Bunların dışında kimse özel bölgelerime dokunamaz. Başkalarının ben istemeden özel bölgelerime dokunmalarına izin vermeyeceğim.”

1 Çalışma sayfasının bir örneği şu web sayfasından indirilebilir: <https://www.pinterest.com/pin/152911349824499628/>

3. Oturum:

Vücut Güvenlik Kuralları

• Öğretmen geçen oturumdan neler hatırladıklarını sorarak etkinliğe başlar. “Vücutunuz kime ait? Özel bölgelerimiz nereler? Özel bölgelerimize kim dokunabilir? Ne olduğunda anne-babamız, doktor ya da hemşire özel bölgelerimize dokunabilir?” soruları tekrar sorularak öğrencilerin konuyu ne kadar hatırladıkları belirlenmeye çalışılır. Daha sonra öğretmen şu açıklamayı yaparak oturuma devam eder: “Bugün sizinle vücudumuzun güvenlik kurallarının neler olduğu hakkında konuşacağız. ‘Güvenlik kuralları neden vardır? Güvenlik kurallarına uymazsak ne olur?’ sorularını birlikte cevaplayacağız.”

• “Önce sizinle bir oyun oynayacağız. Oyunun adı şoför ve arabası” denilir ve aşağıdaki açıklama doğrultusunda öğrencilerin ısınma oyununa katılmaları sağlanır. Şoför ve Arabası: Katılımcılar ikili eş olurlar. Eşlerden birisi gözlerini kapatır. Diğeri onun arkasına geçer. Arkadaki katılımcı önündeki arkadaşının sağ omzuna dokunarak sağa, sol omzuna dokunarak sola, başına dokunarak ileriye ve sırtına dokunarak da geriye gitmesini sağlar. Hiç dokunmadığında ise öndeki katılımcı yerinde kalmalıdır. Öndeki katılımcının tüm sorumluluğu arkadaki arkadaşındadır. Bir süre sonra roller değiştirilerek oyun sürdürülür.

• Öğrencilere güvenlik denilince akıllarına nelerin geldiği sorulur. Bildikleri hangi güvenlik kuralları olduğu sorusu yöneltilir. Daha sonra öğretmen trafikteki güvenlik kurallarından örnekler verir. Kırmızı ışıkta neden geçilmeyeceğini, çocukların arabada ön koltuğa neden oturmamaları gerektiğini, neden emniyet kemeri takılacağı üzerine konuşulur. Daha sonra ise evdeki ve okuldaki güvenlik kurallarından bahsedilir. Kapıyı kilitlemek, tehlikeli eşyalarla oynamamak, vb.

• Öğretmen bu kurallara uyulmazsa, neler olabileceğini sorar.

• Daha sonra tıpkı evde, okulda ve trafikte olduğu gibi vücudumuz için de bazı güvenlik kuralları olduğunu söyler. Bazılarının bu kuralları bilmediği için ya da bu kurallara uymadıkları için zarar gördükleri açıklanır.

• Öğrencilere “Sizce vücudumuz için ne gibi güvenlik kuralları vardır?” sorusu sorulur ve öğrencilerin soruyu cevaplamaları teşvik edilir. Daha sonra şuna benzer bir açıklama yapılır: “Vücudumuzu korumamız için bazı güvenlik kurallarına uymamız gerekir. Bu kurallar;

1. Kimse ben istemediğim sürece benim özel bölgelerime ya da vücuduma dokunamaz. Dokunan ya da dokunmak isteyen birileri olursa onu uyarmalıyım. Ona ‘Dur, benim vücuduma dokunamazsın. Buna izin vermiyorum.’ denir.
2. Kimse benim özel bölgelerime bakamaz. Özel bölgelerim bana ait.
3. Tuvaletten sonra ellerimi ve özel bölgelerimi temizlemeliyim. Yoksa hasta olabilirim.
4. Düzenli olarak banyo yapmalıyım. Yoksa kirlenip hasta olabilirim.
5. Kimse beni onun özel bölgelerine dokunmam için zorlayamaz. Başkasının özel bölgesine ben istemediğim sürece dokunmam uygun değil.”

• Öğrencilerle bu kurallar tekrar edilir. Şu açıklamalar yapılarak etkinlik sürdürülür:

“Bazen yabancılar, tanımadıklarımız bizim özel bölgelerimize dokunmak isteyebilir. Böyle bir durumda o kişiye durmasını söylerim ve hemen oradan uzaklaşırım. Bunun anneme, babama, öğretmenime ya da güvendiğim bir kişiye anlatırım. Eğer anlatmazsam, o kişi bunu tekrar yapmak isteyebilir.”

“Bazen tanıdığımız bir kişi akrabamız, komşumuz, kuzenimiz, bakıcımız, amcamız, teyzemiz, halamız, dayımız, anneanne ve büyük annemiz ya da dedemiz, öğretme-

nimiz, arkadaşlarımız da bizim özel bölgelerimize dokunmak isteyebilir. Onlara ‘Dur, vücudum bana ait. Ona dokunamazsın. Sanırım vücudun güvenlik kuralını bilmiyorsun.’ denilir. Annemiz ya da babamız bile olsa istemediğim sürece kimse benim özel bölgelerime dokunamaz, onları göstermem için beni zorlayamaz.”

“Bazen büyükler bizim özel bölgelerimize dokunabilir, ona durmasını ve yapmamasını bile söylesek, yine de yapmaya devam edebilirler. Bu olayı hiç kimseye anlatmamamız için bizi tehdit edebilirler. Ya da bize bir şey alacaklarını söyleyerek özel bölgelerimize dokunmak isteyebilirler. Böyle bir durumda bunun kesinlikle olmayacağını söylememiz ve oradan uzaklaşmamız gerekir.”

• Bu açıklamalardan sonra öğrencilere vücudumuzun güvenlik kurallarının neler olduğu sorularak etkinliğin pekişmesi sağlanır. Son olarak, şu cümle tekrar edilerek etkinlik sonlandırılır: “Ben istemediğim sürece kimse benim özel bölgelerime dokunamaz. Ona bakamaz. Çünkü vücudum bana ait. Vücudumun patronu benim.”

4. Oturum:

Vücudumu Nasıl

Koruyacağımı Biliyorum.

• Öğretmen bir önceki oturumla ilgili şu soruları sorarak oturumu başlatır. “Vücutunuz kime ait? Vücutunuzun güvenlik kuralları neler?”

• Öğretmen daha sonra bugünkü oturumda neler yapılacağını kısaca anlatır. “Bugün sizlerle vücudumuzun güvenlik kuralları hakkında konuşmaya devam edeceğiz. Sınıfa yanımda bir misafirle geldim. O vücudumuzun güvenlik kurallarını bilmiyor. Ona hep birlikte vücudumuzun güvenlik kurallarını öğreteceğiz. Önce hep birlikte bir oyun oynayacağız. Oyunumuzun ismi ‘Sesime Gel’”. Oyun aşağıdaki açıklama doğrultusunda oynanır.

Sesime Gel: Katılımcılar ikili

eş olurlar. Kendi aralarında bir ses kararlaştırırlar. Eşlerden biri gözlerini kapatacağıdır. Eşler birbirinden ayrılarak, mekanda serbestçe dolaşırlar. Gözünü kapatacak olan eş gözünü kapatır ve kararlaştırdıkları sesi arayarak eşini bulmaya çalışır.

- Oyundan sonra öğretmen yanında getirdiği bir kuklayı öğrencilere tanıtır. Kuklanın ağzından konuşmaya başlar: “Merhaba benim adım Zize. Ben bu sınıfa yeni geldim. Ben 5 yaşındayım.” (Öğrenciler kaç yaş grubundaydısa o yaş grubu söylenir). “En sevdiğim şey kitap okumak, resim yapmak ve dans etmek ve zıplamak. Siz de kendinizi bana tanıtabilir misiniz?”.

- Bunun üzerine tüm öğrencilerin kendilerini tanıtmaları sağlanır. Öğretmen kuklaya dönerek “Hoş geldin Zize. Seni aramızda görmek güzel” der. Öğretmen Zize olarak çocuklar arasında dolaşır ve “Merhaba (örneğin) Ayşe” der. Daha sonra da Ayşe’ye sormadan, Ayşe’nin yanaklarına dokunmaya çalışır. Öğretmen tekrar role girer: “Zize, dur ne yapıyorsun?! Sanırım sen vücudumuzun güvenlik kurallarını bilmiyorsun. Ne yapmalısın biliyor musun? Önce Ayşe’ye sormalıydın, ‘Ayşe yanağına dokunabilir miyim?’ diye.”.

- Öğretmen daha sonra Ayşe’ye dönerek: “Peki Ayşe Zize sana dokunmak istedi. Sen, onun sana dokunmasını istiyor musun?” diye

sorar. Ayşe de “Evet” ya da “Hayır”-der. “Hayır” derse, neden öyle dediğini de Zize’ye açıklaması istenir.

- Daha sonra “Zize anladım, başkasına dokunmadan önce ona sormalıyım.” der ve tüm öğrencilerin arasında dolaşarak onlara şuna benzer isteklerde bulunur. Buradaki amaç öğrencilerin öğrendikleri becerileri uygulamalarını sağlamaktır. “Saçına dokunabilir miyim?”, “Seni öpebilir miyim?” “Göğüslerine dokunabilir miyim?” (sırtına, penisine, vajinana, ayaklarına, vb.) söylenerek, öğrencilerin güvenlik kurallarına uygun hareket etmeleri sağlanır.

- Daha sonra şu kurallar açıklanır:

1. İç çamaşırlarımı giyinirken başkaları beni görmesin diye kendi odamda ya da banyoda giyinirim.
2. Soyunmam gerekirse, bunu yalnızken yaparım.
3. Biri bana başkalarının özel bölgeleriyle ilgili resimler, filmler gösterdiğinde, ona hayır demeliyim ve oradan uzaklaşmalıyım.

5. Oturum: İyi Dokunuş, Kötü Dokunuş

- Öğretmen bir önceki oturum hakkında sorular sorarak etkinliği başlatır. “Vücudunuza kim dokunabilir? Vücudunuza dokunmak isteyen biri olursa ne yapmanız gerekir? Ne yapacaksınız?”. Daha sonra şu açıklama yapılır: “Bugün sizinle iyi dokunuş ve kötü dokunuş arasındaki farkı konuşacağız. Hangi dokunuşların iyi dokunuş olduğunu, hangi dokunuşların kötü dokunuşlar olduğunu söyleyeceğiz. Her zaman olduğu gibi önce bir oyun oynayacağız. Oyunumuzun ismi “Kuyruk Kapmaca”. Oyun aşağıdaki açıklama doğrultusunda oynanır.

Kuyruk Kapmaca: Katılımcıla-

rın her birine gazete kağıdından kuyruk yapılır. Herkes birbirinin kuyruğunu kapmaya çalışır. Kuyruğu kapılan oyundan çıkar. En çok kuyruk toplayan birinci olur.

- Oyun oynandıktan sonra öğretmen çocuklara iyi dokunuş ve kötü dokunuş arasındaki farkı anlatacağını söyler ve bir önceki oturumda öğrencilere tanıttığı kukla Zize’yi sınıfa davet eder. Öğretmen Kukla Zize’ye dönerek “Hoşgeldin Zize” der. Tüm öğrencilerin de Zize’ye “Hoşgeldin” demelerini sağlar. Öğretmen sınıfa dönerek “Anne ve babanız size sarıldığında ve öptüğünde kendinizi nasıl hissediyorsunuz?” diye sorar ve birkaç öğrencinin cevabını dinler. Daha sonra öğrencilere şu açıklamayı yapar: “Anne ve babamız bize sarıldıklarında ve bizi öptüklerinde mutlu oluruz. İşte buna iyi dokunma denir.” Öğretmen daha sonra sınıfa dönerek “Başka kimler sizi öptüğünde ve size sarıldığında kendinizi mutlu hissediyorsunuz?” diye sorar. Farklı öğrencilerin soruya cevap vermelerini sağlar. Bunun üzerine Kukla Zize’ye dönerek aynı soruyu ona da sorar: “Zize, kimler sana sarıldığında ve seni öptüğünde kendini iyi hissediyorsun?”. Zize’nin cevabı şuna benzer olabilir: “Annem, ablam, öğretmenim ve teyzem bana sarıldığında kendimi iyi hissediyorum.” Öğretmen bunun üzerine açıklamaya devam eder. “Bazen sevdiğimiz kişiler bizim başımızı okşadıklarında, sırtımızı sıvazladıklarında, iyi geceler öpücüğü verdiklerinde de kendimizi iyi hissedebiliriz. Bunlara da iyi dokunuş deriz.”.

- Öğretmen herkesten ayağa kalkmalarını ister ve hareketli bir müzik de açarak, öğrencilerin müzik eşliğinde arkadaşlarına iyi dokunuş örneklerini sergilemelerini ister. Öğretmen de öğrencilerin arasında dolaşarak iyi dokunuş örneklerini diğer öğrencilerin de fark etmesini sağlamaya çalışır.

- Öğretmen kötü dokunuş hakkında konuşacağını söyleyerek öğrencilere sorar: “Sizce kötü doku-

nuş nedir? Birisi size nasıl dokunduğunda kendinizi kötü hissedersiniz?" Öğretmen öğrencilerden gelen cevapları dinledikten sonra "Bize kendimizi kötü hissettiren her dokunuş kötü dokunuştur. Hoşlanmadığımız kişilerin de bize dokunması aslında kötü dokunuştur. İstemediğimiz birisinin bize sarılması, bizi öpmesi ya da bize dokunması da kötü dokunuştur. Kötü dokunuş bizim kendimizi korkmuş, üzgün, kafası karışmış ya da öfkeli hissetmemize neden olur." Bu açıklamadan sonra öğretmen öğrencilere dönerek "Birisi size nasıl dokunursa kendinizi üzgün hissedersiniz?" diye sorar. Öğrencilerin cevaplarını dinler. Aynı soruyu Kukla Zize'ye de sorar. Zize'nin verebileceği muhtemel cevaplar şunlar olabilir: "Birisi bana vurduğunda, canımı acıttığında kendimi üzgün hissedirim."

• Öğretmen şu açıklamayla devam eder: "Bazen birileri bize dokunduğunda, canımız acımasa da onun bize dokunmasını istemeyiz. Örneğin, sokakta gördüğümüz birini tanımiyorsak ve o kişi bize sarılmak istediğinde de kendimizi kötü hissedebiliriz. İşte bu da bir kötü dokunuştur."

• Öğretmen çocuklara dönerek, "Hatırlarsanız vücudumuzun özel bölgeleri hakkında konuşmuştuk. Birisi bizim özel bölgelerimize dokunmak isterse bu da kötü dokunuştur." açıklamasını yapar. Daha sonra da "Diyelim ki biri size kötü bir şekilde dokundu ya da dokunmak istedi, o zaman ne yapmanız gerekir?" diye sorar. Öğrencilerin cevaplarını dinler. Uygun olan cevapları pekiştirir. Aynı soruyu Zize'ye de sorar. Zize'nin bu soruya vereceği olası bir cevap şu olabilir: "Hemen oradan uzaklaşırım ve bunu anneme ve babama söylerim." Öğretmen öğrencilere dönerek, "Çocuklar Zize çok doğru söyledi. Siz de eğer birisi size kötü bir şekilde dokunursa, önce ona bunu yapmamasını söyleyin ve oradan hemen uzaklaşın. Eğer yapmaya devam ediyorsa, yüksek sesle

bağırın ve oradan hemen uzaklaşın ve bunu güvendiğiniz birilerine anlatın. Unutmayın bu sizin suçunuz değil." diyerek çalışmayı sonlandırır.

6. Oturum: Anne Baba Oturumu:

Öğretmen öğrencilerle yaptıkları çalışmalar hakkında ebeveynleri bilgilendirir. Bu konuları nasıl aktarabilecekleri konusunda hazırlanmış olduğu sunumu velilere aktarır. Bu sunumda çocuklarla yapılan çalışmalar özetlenir. Öğretmen tarafından öğrencilere sorulan soruların çeşitli aralıklarla evde de anne babalar tarafından sorulmasının önemine değinilir. Bu sunumda ayrıca velilerden konu ile ilgili gelebilecek sorular yanıtlanır. ■

Kaynakça

Akduman, G.G., Ruban, C., Akduman, B. ve Korkmaz, İ. (2005). Çocuk ve Cinsel İstismar. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3(1), 9-14.

Bolen, R. M. (2003). Child sexual abuse: Prevention or promotion? *Social Work*, 48(2), 174-185.

Çeçen, A. R. (2007). Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 1-17.

Çeçen Eroğul, A. R. ve Kaf Hasırcı, Ö. (2013). The effectiveness of psycho-educational school-based child sexual abuse prevention training program on Turkish elementary students. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13: 725-729.

Davis, K.M. ve Gidyey, C.A.(2000). Child sexual abuse prevention programs: A meta-analysis. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 257-265.

Eskin, M., Kaynak-Demir, H., ve Demir, S. (2005). Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey. *Archives of Sexual Behavior*, 34, 185-195.

Finkelhor, D. (2007). Prevention of sexual abuse through educational programs directed toward children. *Pediatrics*, 120, 640-645.

Finkelhor, D., Hammer, H., ve Sedlak, A. J. (2008). Sexually assaulted children: National estimates and characteristics (NCJ 214383). *U.S. Department of*

Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/214383.pdf> adresinden alınmıştır.

Gibson, L. E., ve Leitenberg, H. (2000). Child sexual abuse prevention programs: Do they decrease the occurrence of child sexual abuse? *Child Abuse and Neglect*, 24 (9), 1115-1125.

İşmen-Gazioğlu, A.E. ve Balci, N. (2011). Çocukların Cinsel İstismarının Önlenmesinde Okul Temelli Aile Eğitim Modeli Önerisi. *XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, İzmir, 3-5 Ekim 2011, ss.1-1.

Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı Dergisi*, 47(2), 140-151

Kenny, M. C., Capri, V., Thakkar-Kolar, R. R., Ryan, E. E. ve Runyon, M. K. (2008). Child sexual abuse: From prevention to self-protection. *Child Sexual Abuse Review*, 17, 36-54. doi:10.1002/car.1012

Nurcombe, B. (2000). Child Sexual Abuse I: Psychopathology. *Journal of Psychiatry*, 34(1), 85-91.

Sarno, J. A., ve Wurtele, S. K. (1997). Effects of a personal safety program on preschoolers' knowledge, skills, and perceptions of child sexual abuse. *Child Maltreatment*, 2, 35-45. doi:10.1177/1077559597002001004.

Şimşek, F., Ulukol, B. ve Bingöler, B. (2004). Çocuk İstismarına Disiplin Penceresinden Bakış. *Adli Bilimler Dergisi*, 3(1), 47-52.

Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmal: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.

Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmal. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.

Topbaş, M. (2004). İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.

Topping, K. ve Barron, I. (2009). School-based child sexual abuse prevention programs: A review of effectiveness. *Review of Educational Research*, 79(1), 431-463.

Turhan, E., Sangün, Ö. ve İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi. *Sted*, 15: 153- 157.

Yılmaz, G., İşiten, N., Ertan, Ü. ve Öner, A. (2003). Bir Çocuk İstismarı Vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, 295-298.

Arş. Gör. Gülen Uygarer

Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik AD
gulenuygarer@gmail.com

Bana Benzemeyenler de Var

Eğitim hayatımız boyunca çoğu kitapta bireysel farklılıklar gündemdeydi ve hala da gündemde. Bireye hizmet verirken, psikolojik danışmanların öncelikle bireysel farklılıklar üzerinde aydınlanması ve bireysel farkları kabul edip, tolerans gösterebilmesi gerekmektedir. Bana benzemeyenlere karşı “ne kadar onları görebiliyorum?” ve “ne kadar onların varlığından haberdarım?” sorularını kendimize sormalıyız.

Bu makalede, okurlara iki film kısaca tanıtılmıştır. Filmlerde sahne alan hikâyelerde anlatılanlar, hayatımızın içinde akıp giden bireyin farklılığına karşı tolerans gösterebilmek, tolerans gösterebilmenin dışında her bireyi bizden farklı görmeyip, bize benzemeyenleri “diğer” kategorisinde tutmamak gibidir. Yani bizden farklı olanları, önemsiz elektronik posta gibi görmemek diyebiliriz.

“**Billy Elliot**” küçük erkek çocuğun hikâyesinden ibaret bir yabancı sinema filmidir. Belki kimimiz bu filmi ilk kez duyuyoruz, kimimiz “İzlemiştim ben bu filmi.” diyebilir. Billy annesini kaybetmiş, fakir ve acılı bir ailede, babası, erkek kardeşi ve büyük annesi ile beraber küçük bir evde yaşamaktadır. Billy, babası ve erkek kardeşine rağmen dansa ve dans etmeye dair hayallerinin peşinden gitmiştir. Sonunda da ailesinden beklediği desteği görerek iyi bir dansçı olmuştur. Billy’nin hayallerinin peşinden gitmesi pek de kolay olmadı. Filmin bir sahnesinde, Billy ilk

kez babasının karşısında dans ederek içindeki tutkuyu ona göstermiş ve babası da o an Billy karşı tepkisini sertçe ifade etmiştir. Billy’nin dansa dair içindeki tutkusu ve vazgeçmeyişi onu hayallerine ulaştırmıştır. Orada Billy, belki de bize diyor ki “*ben dans etmeyi seven bir çocuğum ve beni böyle kabul edin.*”

“**Transamerica**” isimli diğer sinema filminde ise bir erkek, Bree, kadın olmaya karar vermiş ve bir yıl boyunca psikolojik yardım ve hormon tedavisi görmüştür. Kadın olmak için ameliyat olmaya hazır olduğu anda, oğlunun onu bulmasıyla hikâye başlar. Bu hikâye içinde, Amerikan toplumunun bir transseksüele karşı göstermiş olduğu tepkiler ve nasıl kabul edildiği açıklanmıştır. Filmin en iyi diyaloglarının birinde; Bree ameliyat sonrasında terapistinin karşısında ağlayarak şunları söylemiştir. “*Acıtıyor...*”. Bu söz aslında çok basit, ama Bree’nin üzüntüsünü açıklamaya yetiyor. Gerçekten acıtıyor derken kadın olmaya karar veren

bir erkeğin, tam da o anda oğlula karşılaşması ve bu serüvenin ne kadar da “bizlere” ait olmadığı düşünülmesi, farklılıklara tolerans gösterilmeyişi ve hayatın gerçekleri, görülmeyenlerin görülebilir olma serüveni desek daha iyi anlaşılır sanırım.

Beni ben yapan bir erkek çocuk olarak hayallerimin peşinden koşup dans etmem ya da erkek olmanın vazgeçip bir kadın olma yolunda kararlar alıp kadın olmaya karar vermek mi? Ya da beni anlamlı kılan bir “erkek gibi erkek” olmam mı? Yoksa erkek gibi olmayınca maruz kaldıklarım mı beni ben yapan? Bu soruların cevaplarının yer aldığı iki farklı sinema filmi konusunda kısa bir paylaşım.

Okullarımızda bugüne kadar görmediğimiz, ama görmeyeceğimiz anlamına gelmeyen örneklerle, bana benzemeyenleri görebilmek, onların varlıklarını fark edebilmek ve “diğer” kategorisinde tutmamak adına bir paylaşım. ■

Arş. Gör. Beliz Bicil Tokay
Yaşar Üniversitesi
Psikoloji Bölümü, İzmir
belizbicil@hotmail.com

Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisini Tanıtma Etkinliği

Etkinliğin Uygulandığı Sınıf Düzeyleri ve Okulların Sosyo-ekonomik Düzeyi: Özellikle 1. sınıf (ilkokulun ilk sınıfı), 5. sınıf (ortaokulun ilk sınıfı) ve 9. sınıf (lisenin ilk sınıfı) öğrencileri. Okul psikolojik danışmanı çalıştığı okula yeni atandıysa, tüm sınıf düzeyleri. Orta ve üst sosyo-ekonomik düzey.

Etkinliğin Uygulanabileceği Dönem Önerisi: Bu etkinlik birinci dönemin ilk etkinliği olarak uygulanabilir.

Etkinliğin Öncesi ve Sonrasında Uygulanması Önerilen Diğer Çalışmalar: Eğer okula yeni başlayan öğrencilerin sınıflarında uygulanacaksa, ardından "oryantasyon programının" çalışmalarına başlanması önerilir.

Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisini Tanıtma Etkinliği (Öğrenci ve Veliler için)

Amaç: Öğrencilerin/velilerin okul psikolojik danışmanının çalışmaları ve Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi'nde uygulanan sistem ile ilgili bilgi sahibi olmalarını sağlama.

Yararlanılan Etkinlik, Kaynak ve Etkinlikleri Geliştirenlerin İsimleri: Bu etkinlik Beliz Bicil Tokay tarafından geliştirilmiştir.

Uygulama Süresi: Bir ders saati.

Önerilen Uygulama Yöntemi:

Öğrenciler için grup ya da sınıf rehberliği, veliler için ise okul konferansı şeklinde uygulanabilir. Mümkünse veli sayısının 50 kişiyi aşmaması tercih edilmelidir. Veliler, velisi oldukları öğrencilerin sınıf düzeylerine göre ayrılabilir, tek seferde bir düzey olacak şekilde konferans verilebilir ve etkinlik tek oturumda bitirilebilir. Form 1'in, özellikle ilkökul 1. sınıf öğrencilerinin yaş düzeyine uyarlanarak açıklanması önerilir.

Materyal: FORM-1 ve FORM-2.

FORM-1 Okul Psikolojik Danışmanının (Rehberlik Öğretmeni) iş görevlerinin tanımı

Okul psikolojik danışmanı; öğrencilerin eğitsel, kariyer ve kişisel-sosyal gelişimlerine yardımcı olmak için onlarla bireysel olarak, grup ya da sınıf ortamında ilgilenen, veli ve öğretmenlerle görüşmeler yapan, gerek duyulduğunda okul dışındaki kurumlardan öğrencilerin yararlanmaları için çalışmalar yürüten kişidir.

FORM-2 Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisinde Yapılan Çalışmalar

- Yeni gelen öğrenciler ile tanışır, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi odasının yerini gösterir, okula uyumlarına destek olur,
- Öğrencilerle yaptığı çalışmalarında gönüllük esasını ilkesine önem verir,
- Öğrenciler hakkında edindiği ya da öğrencilerin kendisine bizzat söylediği bilgiler konusunda gizlilik ilkesine uygun davranır,
- Okul psikolojik danışmanı, öğrencilerle/velilerle Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi odasında görüşme yaparken, kapıya "Görüşme Var, Lütfen Rahatsız Etmeyiniz" yazısını asar,
- Öğrencilere onları tanıyacak bazı testler uygular, bunları değerlendirir ve gerekirse sonuç-

ları ilgili kişiler ile paylaşır,

- Gerekli durumlarda sınıf ve teneffüs gözlemleri yapar (Örneğin, ders içi davranış problemleri ve arkadaş ilişkilerinde iletişim sorunları olması gibi durumlarda),
- Öğretmenler ile öğrenciler hakkında düzenli bilgi alışverişinde bulunur,
- Öğrenciler ile kısa süreli bireysel ve grup görüşmeleri yapar,
- Öğrenciler için bilgi ve becerilerini arttırmaya yönelik sınıf rehberlik üniteleri planlar ve uygular,
- Bazı durumlarda birkaç sınıfa bir araya getirerek rehberlik semineri verir,
- Gerekse duyan öğrencilerle genellikle 5-10 oturum arası süren psikolojik danışma yapar,
- Öğrencilerin çatışma yaşamaları durumunda problemlerini birlikte çözmelerine destek olur,

- Okul psikolojik danışmanı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi odasında yokken öğrencilerin/velilerin bıraktığı notları, her gün kontrol eder, gün içerisinde not bırakan öğrencilere/velilere geri dönerek görüşme yapar ya da randevu verir,
- Veliler ile randevu yoluyla aile görüşmeleri yapar, bu görüşmelerde öğrencilerin ilgi, yetenek ve diğer özellikleri ile ilgili bilgi verir,
- Telefonda ulaşamayan velilere sekreterden/ileten kişiden aldığı bilgi doğrultusunda aynı gün içerisinde geri dönerek randevu verir,
- Gerekli durumlarda öğrenciyi hastane, Rehberlik Araştırma Merkezi gibi ilgili kurumlara yönlendirir,
- Öğrencilere yönelik seminerlerin bir benzerini veliler için de düzenler. Bu seminerlerin

öğrenci seminerleri ile paralel ve tamamlayıcı olmasına özen gösterir.

Süreç

Okul psikolojik danışmanı; adı, soyadı yaşı, kaç yıllık okul psikolojik danışmanı olduğu, o kurumda kaç yıldır görev aldığı, hangi okullardan mezun olduğu vb. bilgiler ile kendini tanıtarak etkinliğe başlar. Daha sonra, öğrencileri/velileri eşit olacak şekilde iki gruba böler. Birinci grubun tahtanın ilk yarısına, ikinci grubun ise ikinci yarısına yazması istenir. Birinci yarıya “Okul Psikolojik Danışmanının Görevleri,” ikinci yarıya ise “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisinde Yapılan Çalışmalar” yazar. Öğrencilerden/velilerden kendi kısımlarında yazan kelimeler ile ilgili akıllarına gelen cümleleri tahtaya gelerek yazmaları, beş dakika sonra (uygulayıcının uyarısı ile) tahtanın diğer bölümüne eklemeler

yapmaları istenir. Bu süreçte keyifli enstrümantal bir müzik çalınabilir. Katılmak istemeyen öğrenciler/veliler katılmayabilir. Toplam 10 dakika sonra teşekkür edilerek katılan öğrenciler/veliler yerlerine alınır.

Önce tahtanın birinci bölümüne yazılan, birbirinden farklı cümlelerin olabildiğince hepsi okunur. Sonra okul psikolojik danışmanının görevlerinin tanımı Form-1’deki şekliyle yapılır. Yazılan cümlelerdeki benzerlik ve farklılıklar öğrenciler/veliler ile birlikte tartışılır.

Sonrasında, tahtanın ikinci bölümüne yazılan farklı cümlelerin hepsi olabildiğince okunur. Sonra, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisinde Yapılan Çalışmalar, Form-2’deki bilgilerden yararlanılarak yapılır. Yazılan cümlelerdeki benzerlik ve farklılıklar veliler ile birlikte tartışılır.

Son olarak, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi’nin o eğitim-öğretim yılı için hazırladığı psikolojik

danışma ve rehberlik hizmetleri çerçeve programı açıklanır.

Etkinliği Uygulayanların Yorum ve Önerileri

Psikolog, Psikolojik Danışman, Araştırma Görevlisi: Etkinlikte bilgi verme öncesi öğrencilerden/velilerden “Kalem Konuşur Protokolü” ile beyin fırtınası yapmalarını istemek; onların beklenti ve önyargılarını önceden öğrenmemize ve içlerinde gerçeğe uygun olmayanlar ya da bizim karşılayamayacaklarımız varsa, bunları sene başından konuşabilmemize olanak sağlar. Sene başında yapılan böyle bir yapılandırma görüşmesinin öğrenciler/veliler ile bütün yıl daha iyi iletişim ve işbirliğini olanaklı kıldığı gözlemlenmiştir.

Öğrenciler/veliler sizi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi odasında bulamadıkları zamanlarda ya da siz odada başkasıyla görüşme yaparken; dışarıya, isim ve sınıflarını belirten notlar bırakabilecekleri küçük kâğıtlar koyacağınızı ve bu notlar sayesinde en kısa zamanda onlara geri dönüş yapabileceğinizi tüm öğrencilere/velilere duyurmanız, onlara yardımcı olmaya gönüllü olduğunuz mesajını vererek size daha çok güvenmelerine katkı sağlayabilir.

Bu yöntemin, öğrencilerin hizmete kolayca ulaşmasını sağlaması sayesinde, öğrencilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi’ne güvenlerini arttırdığı ve yardım arama davranışlarını pekiştirdiği gözlemlenmiştir.

Öğrenci notlarına ve veli telefonlarına aynı gün içinde dönmenin de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi’ne karşı güven duygusunu pekiştirdiği gözlemlenmiştir. Geri dönme süresi, okul psikolojik danışmanlarının iş koşullarına göre farklı bir şekilde belirlenebilir. Güven duygusunun oluşması için önemli olanın, belirlenen sürenin veli ve öğrenciler ile tanıtım etkinliğinde, yani önceden paylaşılması ve o süreye istikrarlı bir şekilde sadık kalınması olduğu düşünülmektedir. ■

Dean W. Owen
ODTÜ - Kuzey Kıbrıs Kampüsü
vargapilot@yahoo.com

Amerika'da Okul Psikolojik Danışmanları Ne Yapıyor?

Yaklaşık kırk yıldır psikolojik danışma alanında çalışacak bireylerin eğitimine yardımcı olma fırsatım olduğu için psikolojik danışman eğitimcisi olarak şanslıyım. Sadece Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) değil Almanya, Belçika, İngiltere, İspanya, Kosta Rica ve 2007 yılından beri de Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) psikolojik danışman eğitimi bölümlerinde dersler verdim. Son dört yıldır, yılın yarısını ABD'de kalan yarısını da KKTC'de geçiriyor ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü'nde ders veriyorum. Atlas Okyanusu'nun iki yakasındaki psikolojik danışman eğitimcileri ve öğrencilerinin sorduğu ortak soru "Orada psikolojik danışma hizmetleri nasıl?" biçimindedir. Diğer yerlerdeki meslektaşlarımızın yaptıklarını merak etmek anlaşılabilir bir durumdur. Genelde kendi kariyerlerimize odaklanırsanız ve dünyadaki aynı işi yapan "diğer meslektaşlarımızın" neler yaptıklarını öğrenmekle ilgili çok az fırsatımız olur. Türkiye'de çalışan bir okul psikolojik danışmanı olarak işinizle ilgili konuların, sorumlulukların, görevlerin, hoş yanların ve sorunların çok yakından farkındasınız. Aşağıdaki paragraflarda yaptığınız işin ABD'deki meslektaşlarınızla nasıl benzer ve farklı olduğunu açıklamaya çalışacağım.

Belki konuya psikolojik danışmanların eğitimlerinden söz ederek başlamak iyi olabilir. Türk üniversitelerinde psikolojik danışman eğitimi lisans düzeyinden başlarken ABD’de böyle değildir. ABD’deki 50 eyaletin kendine ait Eğitim Bakanlıklarında bulunmaktadır ve bu bakanlıkların sorumluluklarından birisi okullarda çalışan profesyonellerin standartlarını oluşturmaktır. Her eyalette okul psikolojik danışmanları, Okul Psikolojik Danışmanlığı alanında master derecesi olan, deneyimli ve işini yapmada yetkin olan öğretmenler arasından atanır. ABD’de okul psikolojik danışmanı olmak isteyen kişinin eğitim alanında lisans derecesi aldıktan sonra, 3-5 yıl kadar sınıf içi ders verme deneyimi edinmesi ve Okul Psikolojik Danışmanlığı alanında master derecesi alması gerekmektedir. Böyle bir sistemin yararı, öğrencilerle ve eğitim sistemiyle çalışma deneyimi olan bireylerden oluşan okul psikolojik danışmanlarına sahip olmasıdır. Farkettiğiniz gibi, Amerikan okul psikolojik danışma sistemi, öğretmenlikten okul psikolojik danışmanlığına geçerek kariyer değiştiren bireylerden oluşmaktadır. Bu süreç, biraz da yeniden öğrenme sürecini beraberinde getirmektedir. Öğretmen olarak psikolojik danışmandan daha otoriter bir tarzı olan bireyler, okul psikolojik danışmanı olunca, daha az öğretmen daha çok okul psikolojik danışmanı gibi görünmek, konuşmak ve davranmak konusunda sıklıkla bocalayabilmektirler.

Amerikan okul psikolojik danışmanlarının yaptıkları işlere bakıldığında, muhtemelen iş sorumlulukları, hoş yanları ve arada engellenmiş hissettiren koşulları açısından sizin kine çok benzemektedir. Hemen hemen tüm okul psikolojik danışma ve rehberlik programları, sadece sosyal, kişisel ve akademik ya da kariyer seçimi gibi konularda sıkıntılar yaşayanlara değil, tüm öğrencilerin başarıları üzerine odaklanma eğilimindedir.

Henüz çoğu okul psikolojik danışmanı, işlevlerini üç büyük kategoride tanımlasalar da Amerikan rehberlik sisteminin içine önleme kavramı iyice girmeye başlamıştır. Bu kategorilerden birisi okuldaki tüm bireylere psikoeğitsel programlar planlamayı ve sunmayı içeren hizmet sunumudur. Okuldaki TÜM bireylere dediğimi farketmişsinizdir. Bunun içine öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, veliler ve okulun hizmet verdiği diğer bireyler girmektedir. Geleneksel sınıf içi rehberlik hizmetleri etkinlikleri kadar, eğitim programları, seminerler, kariyer fuarları planlamak ve sunmak da bir okul psikolojik danışmanının eğitimci olarak rollerinden birisidir.

İkinci ana öge, etkili tepki verme yollarını araştıran psikolojik danışmanların, psikolojik danışmaya gereksinim duyan ya da bocalayan bireylere bireysel ya da küçük gruplar halinde hizmet vermesidir. Bu öge geleneksel bireysel ve küçük grup psikolojik danışmanlığını içerse de aynı zamanda öğretmenler ve velilerle konsültasyon yapmayı da içermektedir. Bu roldeki vurgu, bireysel, ailesel ve profesyonel konularda zorlanan bireylere destek sağlamaktır. Burada psikolojik danışman sıklıkla değişimi hızlandırıcı unsur olarak görülür.

Okul psikolojik danışmanının oynadığı üçüncü rol, büro işlerinin yoğun olduğu yönetime destek olma rolüdür. ABD’deki çoğu okulda, okul psikolojik danışmanları müdür, müdür yardımcısı gibi yönetim grubunda ele alınırlar. Küçük ilkokullarda sıklıkla müdür yardımcısı olmadığı için okul psikolojik danışmanları müdürün olmadığı zamanlarda müdür yardımcısı olarak işlev görebilmektedir. Okul için bir psikolojik danışma ve rehberlik programı oluşturma ve yönetmeye ek olarak, okul psikolojik danışmanları sıklıkla tüm öğrencilerin başvurularında kayıt ve öneriler sunma işlevlerini yönetmek kadar, okul devam kayıtlarını tutma, eğitim kayıtlarını devam

ettirme gibi bazı yönetsel işlerden de sorumludurlar. Psikolojik danışmanların program geliştirme ve planlama komitesinde üye olarak yer almanın yanı sıra, genellikle psikolojik danışma programlarına destek olmak için materyal siparişi verme, materyali sağlama ve bütçeleme gibi sorumlulukları da vardır.

Amerikan okul psikolojik danışmanlarının yaptıkları en kritik ve zaman alıcı işlevleri, test verme ve yerleştirme ile ilgilidir. Yasa gereği bir öğrenci özel eğitim sınıfına alınmadan önce, özel destek hizmetleri sunulmaktadır. Herhangi bir öğrenci okuldaki özel eğitim programına yerleştirileceğinde ve oradan çıkarılacağında her okulda yer alan bu konuyla ilgili komitenin, toplanması gerekmektedir. Bu komite genellikle okul psikoloğu, test uzmanı, okul hemşiresi, özel eğitim öğretmeni(-leri), sınıf öğretmenleri ve velilerden oluşmaktadır ve komitenin başkanlığını sıklıkla okul psikolojik danışmanı yapmaktadır. İlgili tüm tarafların bulunduğu disiplinlerarası bu komite, toplantılarında yerleştirme için görüş birliğine varmaya yarayacak tüm değerlendirme verileri gözden geçirilmektedir. Tüm ABD’de öğrencilerdeki ilerlemeleri değerlendirmek için standartlaştırılmış testler kullanılmaktadır. Bu testler, öğrencileri ve devam ettikleri okulları değerlendirmedeki önemleri nedeniyle, sıklıkla “*Son Derecede Önemli-High Stakes*” testler diye adlandırılırlar. Okulun ya da okullar grubunun düşük performansı, sıklıkla okuldaki gelecek programların finansal olarak desteklenmemesi gibi yöneticiler için önemli sonuçlara sahip olabilmektedir. Büyük bir zaman ve emek gerektiren bu yıllık testlerin okul çapındaki uygulanması sorumluluğu tipik olarak psikolojik danışmanlara düşmektedir.

ABD’de psikolojik danışmanların rol ve işlevleriyle ilgili yapılan bir dizi çalışmadan çıkan bazı sonuçlar vardır. Psikolojik danışmanlar tarafından en fazla vurgulanan konu,

gün içinde tüm işleri bitirecek kadar yeterli zamanlarının olmamasıdır. Çoğu kişi için psikolojik danışma mesleğinin dikkat çeken yanı, psikolojik danışmaya gereksinim duyan bireylere ve küçük gruplara hizmet sunma etrafında dönmektedir. Çoğu psikolojik danışmanın bu alana gelme nedeni, insanlara yardım etmeyi ve psikolojik danışma yapmayı istemeleridir. Ne yazık ki, bu hizmetler eğitimsel bürokrasideki müdürler ve diğer yöneticilerin istediği kağıt işleri ve yönetsel görevler nedeniyle geri plana atılmaktadır. Bu şikayet sadece Amerikalı psikolojik danışmanlara özgü değildir. Türkiye, Amerika ve Kosta Rika'daki psikolojik danışmanların ve yöneticilerin rolleri ile ilgili yapılan bir çalışmanın ortak

sonuçlarından birisi psikolojik danışmanların nasıl işlev göreceklarini belirleyen en temel değişkenin müdür olmasıdır (Korkut-Owen, Owen ve Ballestero, 2009).

Açıkça söylemem gerekir ki, yaklaşık 40 yıllık hocalığım sırasında, öğrencilerimden onların benden öğrendiklerinden daha fazla öğrendim. Master derecesinden sonra verilen ileri psikolojik danışma eğitimi (doktora eğitiminden daha az eğitim gerektiren ara bir derece) alan, hali hazırda okullarında başarılı psikolojik danışman olarak çalışan bazı öğrencilerimle yaptığımız uzun konuşmalar sonucunda elde ettiğimiz bir liste bulunmaktadır. Bu liste psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışma programları hazırlamaları

ve daha mutlu ve doyurucu bir mesleğe sahip olmaları için gerekenlerle ilgilidir. Listede olanlar şunlardır:

1. Eğer genç bir müdürünüz varsa onu uygun biçimde psikolojik danışma konusunda eğitin! Çoğu müdür psikolojik danışmanların ne tür hizmet görmek için eğitildiklerini ya da onların okulda daha etkili olmaları için neler yapılması gerektiğini gerçekten bilmemektedirler. Okul psikolojik danışmanı olarak ana göreviniz, müdürünüzü yapmak üzere eğitildiğiniz etkinlikleri yapmanıza fırsat vermesi ve yönetsel görevler vermemesi konusunda eğitmenizdir.
2. Sorumluluklarınızı öncelik sırasına koymayı ve kulağa "uygun zamanda neden olmasın" gibi gelen "hayır" demeyi öğrenin. Kağıt işlerini tamamlamak, devam listelerini doldurmak ya da anne babalara ya da öğretmenlere verilecek konferans için hazırlık yapmak önemlidir, ama incinmiş, zorbalığa uğramış, depresyon yaşayan, kızgın ya da stres dolu bir çocuk için zamanınızın uygun olması daha önemlidir.
3. Yaptığınız etkinliklerin etkililiklerini yöneticilerinizin, meslektaşlarınızın ve velilerinizin anlayabileceği bir biçimde belgeleyebilmenin bir yolunu bulun.
4. Daima anımsayın ki, psikolojik danışman olmak hizmet vermek onurlu bir yoldur, ama yaşamın hepsi değildir. Kendinizi dinlemeyi ve kendinize zaman ayırmayı öğrenmeniz gerekmektedir. Sürekli verir ve kendinize yeterince zaman ayırmazsanız kısa sürede tükenmişlik yaşayabilirsiniz. ■

Kaynak

Korkut-Owen, F., Owen, D., & Ballestero, V. (2009). Counselors and administrators: The collaborative alliance in three countries. *Eurasian Journal of Educational Research*, 36, 23-38.

NOT: Makalenin çevirisindeki desteği için F. Korkut-Owen'a teşekkür ederiz.

Aynur Eren Gümüş

Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı AD
aynurgumus@hotmail.com

Okul Psikolojik Danışmanlarının Yasal Sorumluluklarına İlişkin Yaygın Yanılgılar ve Okul Yöneticilerinden Beklentiler

Yıllardır psikolojik danışmanların okul sistemindeki kimliğine, rol ve fonksiyonlarına ilişkin yapılan açıklayıcı çalışmalara rağmen belirsizliğin halen devam ettiği bilinmektedir. Üstelik kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının rol karmaşasını azalttığı iddia edilse de (Gysbers, 2001; akt, Pişkin, 2006) sınırları yeterince netleştirilmiş bu modelin okul psikolojik danışmanı, okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından yeterince anlaşılama olasılığı (Pişkin, 2006) dikkatlerden kaçmamaktadır. Bu olasılık dikkate alındığında kapsamlı gelişimsel rehberlik yaklaşımının çoğunlukla programlanmış rehberlik hizmetlerini yürütmekle ilgili olduğu yönünde bir anlayışın gelişmesi mümkündür. Oysa kapsamlı gelişimsel rehberlik anlayışına göre (Bardhoshi ve Duncan, 2009) okul psikolojik danışmanları planlanmış rehberlik programlarını yürütmek, sistem desteği verme yoluyla yönetsel işlere yardım etmek ve gereksinim karşılayıcı hizmetler yoluyla problemlerle ilgili öğrenci sorunlarını çözmeye yönelik müdahalelerde bulunmak durumundadırlar. Bu kapsamda çözülemeyen problemlerle akademik gelişimi ve ruh sağlığı risk altında olan öğrenciler için bireysel ya da küçük grupla psikolojik danışma hizmeti verme, krize müdahale, konsültasyon ve gerekliyse sevk çalışmalarını yürütme okul psikolojik danışmanının önemli görevleri arasında sayılır. Bu görevler giderek önleyici, koruyucu ve iyileştirici ruh sağlığı hizmetleri olma bakımından fark edilen bir değer kazanmaktadır.

T.C. Sağlık Bakanlığının hazırladığı Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı'na (2011) göre Milli Eğitim Bakanlığı, bünyesindeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri (PDR) nedeniyle de ruh sağlığı hizmeti veren ve vermesine gereksinim olan öncelikli kurumlar arasında yer almaktadır.

Okul çağı nüfusu ile oranlandığında çocuk ve ergen psikiyatrlarının sayısının son derece yetersiz olduğu ülkemizde, ruh sağlığı alanında çalışan hekim dışı personelin sayısının artırılması acil bir gereksinim olarak tanımlanmaktadır. 2011-2023 yılları için belirlenen hedef ve strateji-

lerde PDR hizmetlerinin ruh sağlığı hizmetlerine entegre edilmesine önemle yer verilmektedir. Bu doğrultuda okul psikolojik danışmanlarının programlanmış rehberlik hizmetlerini ve sistem desteğini yürütmenin yanında, ruh sağlığı hizmetlerini etkili bir biçimde yürütmesi için okul yönetimi tarafından desteklenmelerinin önemli bir beklentiye dönüşeceğini söylemek yerinde olur.

PDR hizmetlerinin okullarda etkili bir biçimde yürütülemediğinde öncelikli öneme sahip çok sayıda etmeden bahsedilir (Doğan, 1991; Kepçeoğlu, 2010; Pişkin, 2006). Bu etmenler içinde **“okul yöneticilerinin psikolojik danışma ve rehberlik konusunda bilgi, inanç ve anlayışlarının yeterli olmayışı”** da önemli nedenlerden biri olarak gösterilir (Hamamcı, Murat, ve Çoban, 2004; Kepçeoğlu, 2010; Nazlı, 2007). Bu etmenin diğerleri içinde önem sırası ne olursa olsun, PDR hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülmesinde okul yöneticilerinde yeterli ve uygun bir PDR anlayışı geliştirmeye yönelik bilgilendirici çalışmalar her koşulda anlamlı olacaktır. Çünkü yöneticilerin okul psikolojik danışmanından beklentileri güncel rollerinin belirlenmesinde en önemli rolü oynarken (Kuzgun, 2011), PDR hizmetlerinin başarısı doğrudan doğruya okul müdürünün liderliğine ve ilgisine bağlıdır (Kepçeoğlu, 2010). Dolayısıyla okul yöneticilerine yönelik bilgilendirici çalışmaların alan akademisyenleri tarafından özenle desteklenmesi önemli bir borç olarak görülmelidir. Bu kapsamda okul psikolojik danışmanlarının yasal sorumluluklarını kamu hukuku (MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği- MEBRPDHY, 2001) ve Türk Ceza Kanunu kapsamında ele alıp, bazı önemli yanılgılara dikkat çekmek, psikolojik danışmanların rol ve fonksiyonlarına ilişkin bilgi eksikliğini bir derece de olsa gidermeye katkıda bulunabilir. Belki de bu yolla okul yöneticilerinin daha fazla desteğini almak mümkün olabilir.

İlgili kamu hukuku ve ceza hukuku kapsamındaki yasal düzenlemeler dikkate alındığında okul psikolojik danışmanlarının yasal sorumluluğu beş başlık altında toplanır (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013). Bu konuda okuyucunun ihtiyacını duyacağı açıklamalar için, Eren Gümüş ve Gümüş'ün (2013) çalışmasındaki ilgili bölümlerden geniş alıntı yapmak gerektiğinden, açıklamalara yeterince yer verilememiştir. Ancak okul psikolojik danışmanlarının yasal sorumluluklarına ilişkin önemli yanılgılar ve okul yöneticilerinden beklentiler ise aşağıda özetlenmiştir.

(1) Psikolojik danışmanın problemlerin çözümüne yardım etmeye yönelik olarak, süreci “özenli” biçimde yürütme göreviyle bağlantılı yaygın yanılgılar:

1. Psikolojik danışmanın özen borcu sadece psikolojik danışma hizmeti için geçerlidir.
2. Okul psikolojik danışmanları psikolojik danışma yardımını eğer yeterlikleri izin veriyorsa verebilirler. Etkili bir biçimde psikolojik danışma yapabilmeye yeterli kazanmamış olan meslek elemanları yardımlarını daima yüzeysel rehberlik hizmeti düzeyinde tutmalıdır.
3. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri neredeyse sonuç garantisi verebilecek etkililikte olcaksa başlatılmalıdır.
4. Psikolojik danışma uygulamalarında, uygulamacının psikolojik danışma formasyonuna sahip olması gerekli değildir; psikolojik danışma hizmeti rehber öğretmen kadrosuna atanmış herkes tarafından verilebilen yüzeysel bir yardımdır.
5. Psikolojik danışmanın bilgisizliği ve mesleki formasyon eksikliğinden dolayı ne MEB'liği ne de psikolojik danışman / rehber öğretmen doğrudan hukuksal olarak sorumlu tutulamaz. Böyle bir sorumluluğa kaynak gösterecek yasal düzenleme de yoktur.

Psikolojik danışmanın özen borcunu yerine getirebilmesi kapsamında okul yöneticilerinden beklentiler

1. Psikolojik danışmanların mesleki yeterliliklerini artırıcı eğitim ve gelişim fırsatlarını en iyi biçimde değerlendirmelerine destek verilmelidir. Psikolojik danışmanın bilgisizliği ve mesleki formasyon eksikliğinden doğan hizmet kusurlarından dolayı MEB'liğinin ve psikolojik danışmanın (rehber öğretmen) doğrudan hukuksal olarak sorumlu tutulacağına (dava edilebileceklerine) ve yeterli yasal düzenlemelerin olduğuna dikkat çekilmelidir.
2. Okulda verilen PDR hizmetlerinin (okul programlarını uygulama, gereksinim karşılayıcı hizmetler, sistem desteği verme) bütünü'nün özen borcuyla yerine getirilmesi beklentisi açıkça ifade edilmeli ve her ay okul PDR programlarının uygulanmasına ilişkin bir değerlendirme konferansının herkese açık olacak biçimde verilmesi düzene bağlanmalıdır.
3. Özen borcunun çok büyük bir kısmının alandışından atanmışlara değil, alan mezunlarına yüklenmiş olduğu her fırsatta kendilerine hatırlatılmalıdır. Bu konudaki bilgi eksikliklerini ilgili kaynaklara erişerek gidermeleri beklenmelidir.
4. Yetersizliğini lisans eğitiminin yetersizliğine ya da iş yoğunluğuna yüklemeye çalışan psikolojik danışmana yetkinliğini artırma sorumluluğunun kendisine ait olduğu ve bunun çalıştığı eğitim sistemine karşı yasal ve etik bir borç olduğu her fırsatta hatırlatılmalıdır.
5. Psikolojik danışmandan katıldığı eğitim, konferans ve atölye çalışmalarının kazandırdığı yeterliğin okulda yürütmesi gereken PDR hizmetleriyle ilişkisini ve katkısını belirten kısa bir değerlendirme raporu hazırlamasını teşvik etmek, mesleki gelişim ve ihtiyaç-

- larını tanımlamaları bakımından yararlı olacaktır.
6. Psikolojik danışmanlar yeterlikleri bakımından kendilerini bir önceki yıla göre değerlendirerek gelişme ve yetiştirme gereksinimlerini tanımlayan bir raporla yeni eğitim-öğretim yılına başlamaları yönetim tarafından beklenmelidir.
 7. Alan dışından rehber öğretmen kadrosuna atanmışların kesinlikle psikolojik yardım ilişkisine girmemeleri, uzmanlık gerektiren grup rehberlik etkinliklerini yapmalarını gerektiği kendilerine hatırlatılmalıdır.

2) Psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecini kişisel olarak yürütme göreviyle bağlantılı yaygın yanlışlar:

1. *Psikolojik yardıma gereksinimi olan bütün öğrenciler, gecikmeden klinik psikolog ya da psikiyatrist gibi bir uzmana sevk edilmelidirler.*
2. *Okul psikolojik danışmanlarının öncelikli görevi rehberlik hizmetleri ve yönetimin verdiği diğer görevlerdir. Dolayısıyla gereksinim olduğunda psikolojik danışma yardımını vermek zorunda değildirler.*
3. *Okullarda psikolojik danışmanlar kendilerini yeterli buluyorsa, hazır hissediyorsa ve diğer görevlerinden kaynaklı iş yükü izin veriyorsa, psikolojik danışma yaparlar.*

Psikolojik danışmanın süreci kişisel olarak yürütme görevini yerine getirebilmesi kapsamında okul yöneticilerinden beklentiler:

1. Psikolojik danışma yardımının, psikolojik danışmanın öncelikli görevlerinden (MEBRPDHY m.50/f kapsamında) biri olduğu unutulmamalı, psikolojik danışmanların rehberlik hizmetleri ile ilgili görevlerinin sağlıklı işleyişini de gözetecek psikolojik danışma hizmeti için haftalık programlarında yeterli süre ayrılması beklenmelidir.

2. Psikolojik danışma yardımının verileceği uygun ortam ve koşulların sağlanması özenle desteklenmelidir. Aksi halde bu yardımı gerektiği gibi alamayan öğrencilerin uğradığı zararlardan okul yönetiminin de sorumlu tutulabileceği unutulmamalıdır.
3. Psikolojik danışma yardımının, bu alandan en az lisans diploması almış her bir meslek elemanından beklendiği ve bu yardımın özen borcuyla yerine getirilmesi gerektiği, aksi halde MEB ve personelin hukuksal sorumluluğunu doğuracağı hatırlatılmalıdır.
4. Okul psikolojik danışmanları hukuksal olarak geçerli sayılabilecek gerekçeler (Eren Gümüş ve Gümüş, 2013) dışında, öğrencileri başka bir uzmana sevk etmeden, psikolojik danışma yardımını vermek zorunda oldukları (MEBRPDHY m.50/f kapsamında) unutulmamalıdır. Dolayısıyla çocuk ve ailesinin sevkten doğan maddi ve manevi zararlarının MEB'na hizmet kusuru olarak yükleneceği, psikolojik danışmanın kendisini de hukuksal olarak sorumlu kılacağı gerçeğine uygun davranmaları beklenmelidir.
5. Sevkin gerekçeleri hukuka uygun olduğunda, sadece bu gerekçelere atıf yaparak ve gizlilik kuralına uygun bir içerikle, yapılan her bir sevk için yazılı bir raporla okul yönetiminin bilgilendirilmesi beklenmelidir.

3) Psikolojik danışmanın sır saklama göreviyle bağlantılı yaygın yanlışlar:

1. *Öğrencilere ilişkin öğrendiği bilgilere yönelik olarak sır saklama yükümünün ihlali durumunda, idare (MEB) ya da personele karşı hukuksal yaptırım uygulayacak yasal düzenleme yoktur.*
2. *Öğrenci ile ilgili her türlü bilginin, zorunlu olmayan durumlarda da öğretmen ve yöneticilerle paylaşılmasında bir sakınca yoktur.*
3. *Ne olursa olsun, gizli bilgi niteli-*

ğindeki bilgiler öğrencinin ya da yasal vasinin onayı olmaksızın, hiç kimse ile paylaşılmaz.

4. *Öğrencilerin intihar düşüncelerinin ya da cinsel istismar öykülerinin güvenlik gerekçesiyle gizli kalması yönünde ısrarlı talepleri varsa gizlilik bozulmaz.*

Psikolojik danışmanın sır saklama görevi kapsamında okul yöneticilerinden beklentiler

1. Öğrenci ile ilgili bilgilerin, gerekli olmadığı halde okul profesyonelleri arasında paylaşılması durumunda, yasal olarak bilgiyi veren ve bilgiyi elde eden için TCK m.136 ve m.137 kapsamında ağır cezai yaptırım bağlanan ciddi bir suç oluşturduğu unutulmamalı, okul personelinin yasalara uygun profesyonel davranışlar sergilemelerine destek verilmelidir.
2. Psikolojik danışman, psikolojik danışma süreci içerisinde öğrendiği danışana ait bilgileri açıklamasını haklı gösteren bir hukuka uygunluk sebebi bulunmadıkça, üçüncü kişilere karşı gizli tutmak zorunda olduğu bilinmeli, yönetici olarak psikolojik danışma yardımına ilişkin bilgi alma arayışı içinde kesinlikle olunmamalıdır.
3. Öğrencinin istismarı ya da kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçta maruz kalma durumu söz konusu ise gizliliğin bozulmasının hem yasal (TCK m.279) hem de etik bir zorunluluk olduğu; dolayısıyla yetkili makamlara bilgi vermeme ya da gecikme göstermenin hem okul yönetimi hem de psikolojik danışman için ağır yaptırımlar (TCK m.279 kapsamında altı aydan 2 yıla kadar hapis cezası) getirebileceği unutulmamalıdır. Ayrıca bu tip durumlarda duyarlı bir eylem planı yürütebilecek biçimde psikolojik danışmanın etik ikilemlerde karar verme sürecine ilişkin bilgi eksikliğini gidermesi beklenmeli ve süreçte tek başına bira-

kılmayıp, desteklenmelidir.

- Öğrencinin intihar girişimi öyküsü ve riskinin olduğunu bilen psikolojik danışman ve diğer öğretmenlerin, öğrencinin gözetim altında tedaviye alınmasını sağlayacak biçimde girişimde bulunmalarının TCK m.98 kapsamında bir suç oluşturacağı unutulmamalı, gerekli girişimler için psikolojik danışman desteklenmelidir.

4) Psikolojik danışmanın bilgilendirilmiş onay alma görevi kapsamında yaygın yanılgılar:

- Çocuğunu okula kaydettirmekle yasal temsilcinin, planlanmış eğitim-öğretim uygulamaları gibi okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine de genel bir onay verdiği kabul edilir. Dolayısıyla, gereksinim olduğunda öğrencinin yasal vasisinin bilgisi olmadan psikolojik danışma süreci başlatılabilir.
- Öğrencinin ihtiyacı olsa dahi, velinin onayı olmaksızın psikolojik danışma yardımı başlatılamaz.

Psikolojik danışmanın bilgilendirilmiş onay alma görevi kapsamında okul yöneticilerinden beklentiler

- Bilgilendirilmiş onay alma konusunda psikolojik danışmanlar bilgi eksikliklerini gidermeye teşvik edilmeli ve öğrencinin onayını ve gerekliyse (Bkz., Eren Gümüş ve Gümüş, 2013), yasal vasisinin bilgi ve onayını ihmal etmemesi hatırlatılmalıdır.
- Çocuğun anne-baba tarafından istismar edilmediği durumlarda, anne ve babanın duruma ilişkin bilgilendirilmesi ve işbirliğinin sağlanması için (ancak çocuğun onayıyla), gerekli çabanın gösterilmesinde hassas davranmaya teşvik edilmelidir.
- Özellikle anne-babalar eliyle gerçekleşen çocuk istismarına, anne babanın ilgisizliğine ya da cahilliğine ilişkin bir izlenim edi-

nilmişse, ebeveynler kabul etmese bile çocuğun gereksinimi ya da isteği olması durumunda, psikolojik danışma yardımı verilmesi gerektiği unutulmamalı ve veliler itiraz etse bile, etik ve yasalara uygun davranan psikolojik danışmanın bu yöndeki çabası desteklenmelidir.

5) Psikolojik danışmanın danışanın bütünlük menfaatini koruma görevi kapsamında yaygın yanılgılar:

- Okul psikolojik danışmanının bütünlük menfaatini koruma görevi, sadece psikolojik yardım ilişkisine girdiği öğrencilere yöneliktir.
- Bütünlük menfaati fiziksel ve cinsel istismarla sınırlandırılabilir.

Psikolojik danışmanın danışanın bütünlük menfaatini koruma görevi kapsamında okul yöneticilerinden beklentiler:

- Psikolojik danışmanların öğrencilerin kişilik haklarını korumakla görevli kamu adına duyarlılıkla iş görmesi beklenen meslek elemanları oldukları bilinmeli, bu görevle çatışacak biçimde davranmaya teşvik edilmemeli ve bu görevi özenle yerine getirmeleri için desteklenmelidirler. Aksi halde, TCK m.94 kapsamında ağır sonuçları olan ceza yaptırımlarıyla karşı karşıya olunacağı bilinmelidir.
- Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde düzenlenen kişilik haklarının ağır ihlallerini oluşturan fiziksel ve cinsel istismarın yanında, Anayasanın 17. maddesi ve Medeni Kanununun 24. ve 27. maddeleri arasında kişiliğin korunması hakkındaki düzenlemeler, okul psikolojik danışmanının öğrencilere iftira atması ya da hakarete bulunması ya da teşvik etmesi, öğrencilerin gizledikleri eşyalarının aranmasına yardım etmesi ve diğer gizlilik ihlallerinin hukuka aykırı ihlaller olduğunun okul yönetimi tarafından da bilin-

mesi, bu tip ihlallerin en aza indirilmesi bakımından önemlidir.

- Psikolojik danışmanın yasal konulara ilişkin yeterli bilgi sahibi olması ve ilgili yasal konular hakkında öğretmenleri de bilgilendirmeleri beklenmelidir.

Okul psikolojik danışmanlarının yönetsel işleyişi kolaylaştırma, sekretarya ve öğretimle ilgili işleri yerine getirmelerini beklemek yerine, yasal mevzuatla belirlenmiş sorumluluklarını yerine getirmeleri beklenerek; hem bu hizmetlerden yararlanan bireylerin, hem MEB'nin, hem de okul yönetiminin üstün yararını gözetilmiş olacaktır. Aksi halde, hizmet kusurları sadece psikolojik danışmanların değil, ilgili idare olan MEB'nin ve bazı durumlarda okul yönetiminin yasal sorumluluğunu doğurabilecektir. ■

Kaynakça

- Bardhoshi, G. & Duncan, K. (2009). Rural school principles' perceptions of the school counselor's role. *The Rural Educator*, 30(3), 16-24.
- Doğan, S. (1991). Başlangıcından bugüne Türk resmi dökümanlarında rehberlik kavramı ve anlayışı: Bir inceleme. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (2), 29-44.
- Eren-Gümüş, A. ve Gümüş, M.A. (2013). Psikolojik Danışmada Etik ve Hukuk. İstanbul: Vedat Kitapçılık
- Hamamcı, Z., Murat, M. ve Çoban, A. (2004). Gaziantep'teki okullarda çalışan psikolojik danışmanların mesleki sorunlarının incelenmesi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya
- Kepçeoğlu, M. (2010). Psikolojik danışma ve rehberlik. İstanbul: Alkim.
- Kuzgun, Y. (2011). Rehberlik ve psikolojik danışma. (11. Basım). Ankara: Nobel.
- Nazlı, S. (2007). Okul Yöneticilerinin Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetini Algılamaları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26.
- T. C. Sağlık Bakanlığı. (2011). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2011-2023).
- Pişkin, M. (2006). Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin dünü, bugünü ve yarını. (Ed: M. Hesapçoğlu ve A. Durmuş). Türkiye'de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi içinde (ss. 457-502). Ankara: Nobel

Almanca Öğretmeni Ahmet Koçyiğit
Aybastı Anadolu Lisesi, Ordu
ahmetkocyiğit11@hotmail.com

Bir Branş Öğretmeninin Gözünden Rehber Öğretmen

Ordu'nun Aybastı ilçesinde, Aybastı Anadolu Lisesi'nde Almanca öğretmeniyim ve meslekte dördüncü yılım. Aybastı rakım olarak yüksek bir ilçe. Klasik Karadeniz iklimine nazaran karasal bir iklime sahip. Birbirine oldukça mesafeli mahallelerden oluşan; yol ve su sorunu hala tam olarak çözüme ulaşmamış olsa da gelişme gösteren, sosyo-ekonomik durumu tüm Türkiye'de olduğu gibi çeşitlilik ve eşitsizlik gösteren bir ilçe. Çalıştığım okul; ilçe merkezine yaklaşık 1,5 km mesafede, şehir dışı olarak tanımlayabileceğimiz, etrafı fındık bahçeleriyle çevrili, ilçe merkezinin karmaşıklığına uzak, öğrencilerin ve öğretmenlerinin servislerle gidip geldiği, 60 kişilik kız öğrenci kapasitesi tam dolu olan bir kız öğrenci pansiyonu ile fiziksel olarak eksikleri bulunsa da Türkiye standartlarında iyi denilebilecek ve fiziksel olarak sürekli gelişim gösteren, temiz sağlıklı ve sessiz; kendine ait bir yemekhanesi ve mutfağı olan, birkaç branş öğretmeni hariçinde idareci, öğretmen ve yardımcı personel sayısı yeterli, sürekli gelişim gösteren, birbirine saygılı, işini severek yapan ve öğrencisinin eğitim-öğretim hazırlığını layıkıyla yapan öğretmen kadrosuna sahip, okula giren öğrenci niteliğiyle paralel sonuçlar gösteren, hatta bireysel olarak daha iyi sonuçların alındığı, ilçede ve ilde adı bilinen ve tanınan bir okul.

2011 yılında göreve başladığımda, okulumla bir bağ kurmakta hiç zorlanmadım. Daha önce araştırmış, okul hakkında bilgi toplamıştım ve isteyerek tercih yaptım. Hayalimdeki tek mesleki öğretmen olmak ve bu tek hayalimi yine istediğim bir okulda gerçekleştirecek olmanın heyecanı, bu bağı kurmakta çok yardımcı oldu bana. Her ne kadar daha önce bir mesleki tecrübem olmasa da bu tecrübeksizlik ve heyecan, her konuda bende bir merak uyandırmıştı. Dışarıdan bakıldığında sadece öğretmenisiniz. Derslere girip branşınız gereği dersinizi anlatmak, zamanı geldiğinde sınavlarınızı yapmak, okul içi işle-

yiş için gerekli olan evraklarınızı hazırlamak yapmanız gereken tek göreviniz. Daha doğrusu ilk zamanlar böyle olduğumu sanıyordum; çünkü toplumda, insanların gözünde ancak bu işleri yapabilen bir birey olduğumuz izlenimi çoktan çizilmiş ve hatta bu biz öğretmenlere bile yansıtılmış, hatta kabullendirilmiş. Zaman ilerledikçe aslında durumun öyle olmadığını kavradım. Aslında en alt basamaktan tutun da en üst basamağa kadar -ki böyle olduğuna inanmıyorum sadece örneklendirmek istiyorum- her seviyeye insan yetiştiren kişileriz biz. Verdiğiniz eğitim ve öğretime göre, karşınızdaki hedef

kitlenin hamurunu yoğuran ve ortaya bir ürün veren kişileriz. Buna rağmen bizim işimizi bu kadar basit noktalarda algılamamızın hakkaniyetli bir şey olduğunu sanmıyorum. İlk günden itibaren her şey yeni bir bilgi, yeni bir heyecandı benim için. Okuldaki üst sınıf öğrencileri bile benden daha deneyimliydi. Kafamda onlarca soru ve yüreğimdeki heyecanla hayalimdeki mesleğin gereklerini yapmaya hazırdım. Bu kadar deneyimsizliğin yanında bir de 9. sınıflardan bir şubenin sınıf rehber öğretmeni olduğum söylendiğinde, görev ve sorumluluklarım hakkında en ufak bir bilgim yoktu. Kimdi sınıf rehber öğretmeni? Ne yaptı? Ne yapmazdı? Bu ve benzeri sorularına cevap almak için mevzuatı okuyup bilgi sahibi oldum, tecrübeli meslektaşlarımızdan yardım isteyerek ve okul rehber öğretmenimizin olmamasından dolayı da rehber öğretmen arkadaşlarımdan ve bir psikolojik danışman olan sevgili kardeşimden fikirler alarak bu görevimi yapmaya çalıştım. Ancak geçen zaman şunu gösterdi ki, gerçek hayatta hiçbir şey kâğıtta yazıldığı gibi ya da dinlediğiniz gibi olmuyor. Sınıf rehber öğretmenliğini üstlendiğiniz sınıfta, gözlerinizin içine bakan 28 kişi sizden her anlamda aman diliyor. Bir süre sonra, hepsinin ders başarılarından sağlıklarına, özel hayatlarından aile yaşamlarına kadar her konuda bilgi sahibi olmak zorunda kalıyorsunuz. Ergenliğe yeni adım atmış kız-erkek bir grup öğrenci için ilk anda tutunacak ilk dal oluyorsunuz. Hem onların bireysel gelişimleri hem de topluluk içinde yaşama bilincinin gelişimi için kendiniz bir örnek, hatta zaman zaman donör oluyorsunuz. Kendini, hem cinsini ve karşı cinsi tanımaya çalışan öğrenci, bu yüküne ders başarısını, toplumda üzerine düşen yeni görevlere adaptasyonu, daha önce hiç muhatap olmadığı, olduğunda ise ne olduğunu anlamlandıramadığı ailevi ve toplumsal sorunları da ekleyince bu süreçte kesinlikle yardıma muhtaç oluyor. Fiziğinde, zekâsında, duygularında, hedeflerinde, ihtiyaçlarında, istek ve beklentilerinde meydana gelen; zaman zaman çok keskin olan değişimlerle savaşmak

onlara zor geliyor doğal olarak. Bütün bu zorlukların içinde herkes şanslı da değil tabii ki. Toplum ve aile baskısı, çocukluk dönemlerinden beri hep eksik kalan şefkat, hep karşılaştığı sevgisizlik ve hor görülme gibi durumlarla karşılaşan ve bundan dolayı değişim döneminde daha da zorlanan öğrenci profillerini görmek de mümkün. Bu profiller tek bir şeye ihtiyaç duyuyor: Gülümseyen bir çift göz. O gözü kimde görürse, o kişi de onun kahramanı oluyor. Bunca zaman tanık olduklarım ve tecrübeledim, hatta vicdanım bir öğretmen olarak belki herkesin değilse de bazı öğrencilerin kahramanı olmam gerektiğini öğretti. Çünkü anne ve babasıyla olduğundan daha fazla iletişimde olduğu siz öğretmeni ona yardımcı olmazsanız, o ihtiyaç duyduğu kahramanı başka adreslerde ve yüksek ihtimal yanlış adreslerde arıyor ve hatta buluyor. Şimdilerde sınıf sınıf öğrencilerimden zaman zaman “abi” ve “baba” gibi hitapları duyunca bu konudaki sorumluluğumun önemini ve derinliğini bir kez daha anlıyorum. Geride kalan dört yılda öğrencilerimle ve aileleriyle kurduğum iletişim, kendilerine, ailelerine ve bana her konuda yardımcı oldu. Bu iletişim sayesinde, öğrencilerimin yüreklerine ve akıllarına daha kolay ulaştığımı düşünüyorum. Her ihtiyaç duyduklarında çekinmeden gelebildikleri bir adres olduğumu düşünüyorum. Mesela bir taraftan üniversite sınavlarının hayatındaki en önemli dönüm noktası olmadığını, ama diğer taraftan da sınavlara hazırlanılması gerektiğini anlatmak zorundasınız. Bu çerçevede öğrenciye asıl olanın kendi duyguları, düşünceleri, istek ve ihtiyaçları olduğunu, ama ailesini de elinin tersiyle itmemesi gerektiğini anlatmak zorundasınız. Kendisinin, bugünün öğrencisi olmasına rağmen yarının önemli bir insanı olabileceğine, toplumun ona gerçekten ihtiyacı olduğuna, sahip olacağı fikirleriyle toplumda yer edinebileceğine, onu inandırmak zorundasınız. Bugünün kız ve erkek öğrencisi olmasına rağmen, yarın kadın-erkek, anne-baba profili çiziceğini; o zamanki sorumluluklarının aslında şimdilerde kazanıl-

ması gerektiğini anlatmak zorundasınız. Yaşamının aslında kendine yer edinmek için yarışmak demek olmadığını, tam tersine çok eğlenceli olduğunu, sadece bu süreçte yerine getirmesi gereken sorumlulukları olduğunu idrak ettirmek zorundasınız. Bir taraftan matematik notunun nasıl yükselbileceğini anlatırken, diğer taraftan demokratik toplumu anlatmak zorundasınız. Mevcut yönetim tarzı ve ideolojisiyle doğru orantılı olarak, bu yaş grubundaki öğrenciye verilen uygulama ve bilgilerin geçmişimizle, tarihimizle çelişen noktalarını gösterirken, ona okumayı, dinlemeyi en önemlisi düşünmeyi öğretmek zorundasınız. Karşısında A’dan Z’ye tam anlamıyla doğru bir profil olmak zorundasınız. İşin biz öğretmenler açısından zor denilebilecek tarafı ise bütün bunların ve hatta daha fazlasının mevzuatta yazmamış olması. Bunları ancak yaşayarak öğreniyorsunuz ve her geçen gün yeni tecrübeler kazanarak ilerliyorsunuz. Yoruluyorsunuz, bazen çaresiz kalıyorsunuz, daha fazlasını yapmak için maddi ve manevi fedakarlıklar yapıyorsunuz ve bütün bunları hiç gözünüzü kırpmadan, hatta toru topu haftada “15 saat” çalışarak yapıyorsunuz. Bu işlerin en zor kısmı da bu tarz düşünceler olsa gerek. Bütün bunlar için bitmek bilmeyen ve kendini yenileme özelliği olan bir enerjiye ihtiyacınız oluyor. Onu da öğrencilerinizin ışıl ışıl parlayan gözlerinde buluyorsunuz. “*Hocam, sizinle konuşmak istediğim bir şey var.*” cümlesini duyduğunuzda her şeye hazır olmak zorundasınız. Çünkü ne geleceğini bilemezsiniz. Belki derslerinin düşük olduğundan bahsedecektir ki bu en masumudur, belki de hangi bölümü okumak istediğini araştırıyordu da size fikir danışmaya gelmiştir. Belki de kalbinin hızlı çarpmasına sebep olan biri vardır da “*Bana ne oluyor hocam?*” demeye gelmiştir. Ailesinden şiddet görüyordu da canına tak etmiştir, onu söylemeye gelmiştir. Belki de toplumda olan bitenlerle ilgili rahatsızlığı ve soruları vardır, onu sormaya gelmiştir. Bir şiir, bir makale yazmıştır da size okutup, fikrinizi almaya gelmiştir. Belki bir resim çizmiş-

tir, belki bir şarkı bestelemiştir de kendisini anlatabileceği başka kimseyi bulamamıştır sizden başka. Daha buna benzer niceleri. Her zaman herkese hitap edemiyorsunuz, ulaşamıyorsunuz. Kimisi kendini saklıyor size güveniyor, ama gelip anlatacak cesareti bulamıyor. Bakışlarıyla sizden yardım istiyor. Onu görmeyi bilmek ve gidip «Efendim yavrurum.» deme vicdanına sahip olmalısınız. İhtiyaç duydukları güce, özgüvene kaynak olmak zorundasınız. Bir sınıf rehber öğretmeni olarak, bütün bunlara gücünüzün yetmediği anlar olacaktır. Kendinizi çaresiz hissettiğiniz, ama hala bir şeyler yapmak istediğiniz anlar olacaktır. İşte o zaman sizin de bir yardımcıya ihtiyacınız oluyor. Hatta yardımcıdan öte bir profesyonele ihtiyacınız oluyor: O profesyonel de rehber öğretmen olabilir.

Dördüncü yılıma girdiğim bu seneye kadar, okulumda bir okul rehber öğretmeni yoktu. Mevzuat gereği yapılması gerekenlerin yazılı olduğu çerçeve planları, il RAM'lerden temin ettim. Arada bir ilden ya da daha büyük ilçelerde olan rehberlik merkezlerinden gelen rehber öğretmenlerden akıl aldım. Zaman zaman aldığım öneriler mantıklı gelirken, kimi zaman içinde bulunduğum şartlara pek de uygun değillerdi. Geride kalan üç yıla baktığımda, okul rehber öğretmeni olsaydı daha iyi olurdu dediğim anlar çok oldu. Olmadığı için o anlarda rehber öğretmen arkadaşlarıma, bir psikolojik danışman olan kardeşime telefonla danıştım. Durumu idrak ederek, şartlarımı göz önünde tutarak önerdikleri çözümler, verdikleri fikirler daha mantıklı geldi, onları uyguladım. Başarıya ulaştığım da oldu ulaşamadığım da. Ama bu girişimlerim okul rehber öğretmene olan ihtiyacımı hiçbir zaman ortadan kaldırmadı. Kuramadığım cümleler, söyleyemediğim sözler, yapamadığım işler, hitap edemediğim öğrencilerim için okul rehber öğretmene çok ihtiyaç duyduğum. Rehberlik noktasındaki amatör bilgilerim çoğu zaman yetersiz kaldı ve beni yalnız bıraktı. Bir sene görevlendirme ile başka bir okuldan haftada bir gün olmak üzere,

bir rehber öğretmen okulumuzda çalıştı. Onun varlığında bile işlerin işleyişindeki değişimleri fark ettim. İçime bir güven, rahatlama geldi. Her ne kadar bir günlük misafiriği yetersiz olsa da yaşattığı duygular bile okul rehber öğretmenin önemini bir kez daha kavramamı sağladı. Gerçekten yardım etmekte yetersiz kaldığım bir öğrencimin, ne kadar geliştiğini gördüm. O öğrencimdeki gelişimi gören diğer öğrencilerimin de merakının arttığını gördüm. Öğrencilerin de sınıf rehber öğretmeni ile okul rehber öğretmeni arasındaki farkı anladıklarını gördüm. Amatör ve profesyonel yaklaşım arasındaki fark öğrenci tarafından fark edildiğinde, öğrencinin yine bu paralellikte her iki öğretmenden de faydalandığını gördüm. Her konuda kendisine uzatılacak tek bir ele ihtiyacı olan öğrenci, uzanan o elin kendisine ne kadar faydalı olduğunu anlayınca, bu faydadana maksimum kazanımlar almak için çaballıyor, bunu gördüm.

Bu bağlamda bir okulda rehber öğretmen olmalı;

- Çünkü böylece okuldaki rehberlik çalışmalarının daha kararlı ve ciddi şekilde yürütülmesi sağlanır.
- Çünkü sadece öğrencilerin değil, biz öğretmenlerin ve hatta velilerin danışacakları ciddi bir kapı olacaktır.
- Çünkü öğrencilerin fiziksel, ruhsal, akli vb. gelişimleri için en profesyonel yardımcı olacaktır.
- Çünkü derinlere inebilen bir çift göze her zaman ihtiyaç vardır.
- Çünkü rehber öğretmen okulda bir güven kaynağıdır.
- Çünkü okul bir makineyse, rehber öğretmen onu yürüten dişlidir.
- Çünkü rehber öğretmen şefkattir, yüreğe dokunabilen sıcaklıktır, sırdaştır.
- Çünkü rehber öğretmen bir öğrenci için en önemli bilgi ve güven kaynağıdır.

Öğrencilerin ilgi, alaka ve yeteneklerini belirlemede ve bu doğrultuda onları yönlendirmede, yine

öğrencilerin gerek kişisel gelişimlerinde, gerek eğitsel gelişimlerinde sorun olup olmadığının belirlenmesinde ve yine bu doğrultuda onlara yardımcı olmada, öğrencilerin ilk sıradaki problemi olarak görülen ders başarılarında, YGS-LYS hazırlığında, hem akademik bilgi noksanlığının tamamlanmasında hem de öğrencilerin bu sınavların duygusal dünyasına getirdiği baskı ve zorlukla mücadele etmesinde, hatta yeri geldiğinde, sağlık problemlerinin belirlenmesinde ve gerektiğinde daha profesyonel yardım kaynaklarına yönlendirmede, okul içi rehberlik çalışmalarının akşamadan daha resmi boyutta yürütülmesinde ve bütün bunların yanısıra sadece öğrencilerin değil, biz öğretmenlerin de özel hayatında, meslek hayatında, sosyal hayatında duyulan her ihtiyaçta rehber öğretmenin rolü oldukça kritiktir.

Kısacası, sadece dört duvardan ibaret olmayan, yaşayan, tabiri caizse canlı-kanlı, etli-kemikli eğitim-öğretim hayatının işleyişinin her anında, her yerinde rehber öğretmen bir okulun olmazsa olmazıdır. Örneklerle anlatmaya çalıştığım durumlar, dört yıllık mesleki tecrübem ile zaten tahmin seviyesinde olan bilgilerimin ne kadar doğru, hatta eksik bile olduğunu bana gösterdi. Her meslekte ya da öğretmenler arasında olduğu gibi, rehber öğretmenler arasında da görev ve sorumluluklarını aksatan meslektaşlarımız yok değil. Babamdan duyduğum ve zaman zaman hatırladığım ve hatırlattığım güzel bir cümle bu duruma güzel bir örnek olabilir: *İnsanın kendi kendine ettiğini, başkası o insana etmezmiş.* Hak ettiğimizi düşündüğümüz değeri görememek, önemsizleştirilmek gibi sıkıntılarımızın en önemli nedenlerinden biri de biz öğretmenleriz kanımca. Önce bizler branş öğretmenleri olarak, rehber öğretmenlerimize güvenmeli ve onlara ihtiyaç duydukları çalışma ortamını sağlamalı, böylece onların da daha verimli olmalarına olanak tanımalı ve hepimizin geleceği olan gençlerimize hep birlikte daha faydalı olmalıyız. Herkese meslek sevgisi, etiği, gücü ve başarılar dilerim. ■

Psk. Dan. Musa Çetinkaya

Buca Rehberlik ve Araştırma Merkezi, İzmir
musa.psk35@gmail.com

İnternet Bağımlılığı ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri

İnternet, birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu; dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır ve insanların her geçen gün gittikçe artan “üretilen bilgiyi saklama, paylaşma ve ona kolayca ulaşma” istekleri sonrasında ortaya çıkmış bir teknolojidir. Bu teknoloji yardımıyla pek çok alandaki bilgiye insanlar kolay, ucuz ve hızlı bir şekilde erişebilmektedir. Son yıllarda, internetin insan yaşamı üzerine etkileri ayrıntılı olarak incelenmekte ve internetin bireyin ev, okul ve iş yaşantısını devam ettirmede sağladığı kolaylıklar nedeniyle internet birey için cazip bir hale gelmiştir.

İnternet, bu sayısız olumlu hizmetlerinin yanında olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. İnternetin problemlili kullanımı, günlük yaşamdan kaynaklanan olumsuzluklardan kaçmak için internete girmek, interneti sonlandırma, kesme gibi durumlarla ilgili kontrolü kaybetmek ve tüm bunlara bağlı olarak sosyal yaşamda yeni sorunlarla yüz yüze kalmak olarak tanımlanmaktadır (Davis, 2001; Griffiths, 2000).

İnternet Bağımlılığının Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Aşırı bilgisayar ve internet kullanımının çocuk ve ergenler üzerinde birçok etkileri vardır.

Sosyal Yaşam İle İlgili Etkileri

İnternet bağımlıları sosyalleşmede ciddi sorunlarla karşılaşabilmektedir. Sosyalleşme sürecinde internet bağımlıları aşağıdaki sorunları yaşarlar:

- Sadece internet içinde kaldığı için sosyalleşmenin diğer evrelerini gerçekleştiremezler.
- Toplumsal bir kimlik kazanmaları güçtür.
- İnternet dışında kulüp, meslek

grupları gibi farklı sosyalleşme kaynaklarını tanıyamazlar.

- Toplumun örf, adet ve geleneklerini öğrenmede eksiklikler yaşayabilirler.
- Bireyin kendi davranış kalıpları değil, internetin davranış kalıpları gelişir. İnternette çıktığı anda kullandığı davranış kalıpları yok olmaktadır.
- Birey toplumun değil, internet toplumunun normatif beklentilerini üstlenir.
- İnternetle toplumun getirdiği denetim kaybolur (Ögel, 2012).

Fiziksel Etkileri

Bilgisayar karşısındaiken ge-

nellikle durağan bir pozisyonda belirli hareketler sürekli yinelenir. Bu durum ise tekrarlayan zorlayıcı travmalar için risk oluşturmaktadır. Tekrarlayan zorlayıcı travma belirtileri hafif bir ağrıdan şiddetli ağrılara kadar değişik düzeyde olup, işlev zorluğuna yol açabilir. Hareketsizlikten kaynaklanan fiziksel sorunlar ve kilo sorunları da karşılaşılabilecek durumlardır (Makas, 2008).

Çocukların uzun süre bilgisayar kullanmaları; göz yorgunluğu, sırt ağrısı, baş ağrısı, omuz ağrısı, el-bilek ağrısı ve boyun ağrısı gibi sağlık sorunlarına sebep olabilir. Bunların yanı sıra bilgisayar ekranı, göz kataraktından beyin tümörüne kadar ulaşan hastalıklara da sebep olabilmektedir (Demirci ve Nazik, 2001).

Bilgisayar ve internet kullanımında fiziksel etkilerin azaltılabilmesi için iyi bir duruşun sağlanması gerekmektedir. İyi bir duruşun başlıca özellikleri şunlardır (Odabaşoğlu, Öztürk, Genç, Kalyoncu ve Ayhan, 2007):

- Başın dik, sırtın destekli, kolların rahat, gözlerin bilgisayar ekranının üst düzeyi ile yakın düzeyde ve ekranın tam karşısında olması gerekir.
- Bilgisayar karşısında, köprücük kemikleri yere paralel olmalıdır. Eğer yukarı doğru kalkmış olursa, omuz ve boyun kaslarında gerginlikle beraber ağrı oluşabilir.
- Omuzlar yuvarlak ve çene öne doğru çıkık olmamalıdır.
- Kalçaların arka kısımları sandalyeye yaslanmış olmalı, bel mutlaka desteklenmiş olmalıdır.
- Ayaklar yerde dümdüz durmalı ya da bir ayak desteği üzerine konmalıdır.
- Ön kol ve bilek aynı çizgi üzerinde yere paralel olmalıdır.
- Kullanıcının bilgisayara olan uzaklığının 50-70 cm. olması gerekmektedir.

Akademik Etkileri

İnternette geçirilen zamanın

fazla olması öğrencilerin ders çalışma saatlerinde azalma meydana getirmektedir. Öğrencilerin geleceği için hayati önem taşıyan dönemde, internet başında geçirilen zamanın fazla olması kendisi, ailesi ve çevresi için büyük bir kayıp olabilmektedir (Ögel, 2012).

Psikolojik Etkileri

İnternet bağımlılığı insanların psikolojik özelliklerini ve psikososyal yaşantılarını da etkilemektedir. İnternette amaçsızca çevrimiçi kalmaları, insanlarda psikiyatrik ve psikolojik sorunlar oluşturabilir (Dinç, 2010).

Ergenlerde yalan söyleme, sorumluluklarını yerine getirememe, uyku bozukluklarından kaynaklanan sorunlar, kolaya kaçma, yüz yüze iletişim kurmakta zorlanma gibi sorunlar görülebilir. Bu davranışlar zamanla içselleşebilir ve yetişkin bir birey olduğunda davranış halini alabilir. Ayrıca ergenlerin internette olumlu yetişkin modellerden yoksun kalmaları, olumlu davranışların içselleştirilmesini de güçleştirebilir (Ögel, 2012).

Bilgisayar teknolojilerindeki ilerlemelerle birlikte, internette herhangi bir metin hazırlanabilir, dünyanın herhangi bir köşesindeki bilgiye ula-

şılabilir, oyun oynanabilir ve internet sanatsal çalışmalarda kullanılabilir. Şiddet içerikli oyunlar uzmanlar tarafından farklı boyutlarda ele alınmaktadır. Bir kısım uzmanlar, bu tür oyunların çocuğu rahatlatacağını, çocuğun içerisindeki gizli bir parçasını boşaltarak bir boşalma yöntemi olabileceğini savunurken; bir kısım uzmanlar ise bu tür oyunların çocukları arzu ettikleri konuma şiddetle, güçle ulaşmaya şartlayacağını, hayatın gri tonlarını atlayarak, sadece akla-kara arasında seçime götüreceğini öne sürmektedirler (Dinç, 2010). Çocuk; şiddet içeren bilgisayar oyunları oynarken, bilgisayar ekranına sıçrayan kanları temizlemekten zevk alıyorsa, oyun puanını arttırmak, oyunun açılış ekranında ismini en üste yazdırmak, bileklerine sancılar girecek, boynu tutulacak kadar oyuna yoğunlaşmak için saatlerini harcayabiliyor ise bir şeyler ters gidiyor anlamına gelmektedir. Bu durum çocukların şiddeti içselleştirmesine neden olabilmektedir (Odabaşoğlu ve ark., 2007).

Anne-Babalara Öneriler

1. Anne-babalar; çocuk, ergen psikolojisi, gelişimi yönünde daha çok bilgilenecek bu dö-

nemde onların ihtiyaçlarını zamanında karşılayabilmelidir.

2. Aileler çocuklarının sağlıklı bir şekilde gelişebilmeleri için internet kullanımlarını bilinçli bir şekilde takip edebilirler.
3. Aileler çocuklarının internet bağımlılığında fazla zaman geçirmemesi, hem fiziksel hem de ruhsal birtakım olumsuz etkilere maruz kalmamaları için internet hakkında bilinçli ve bilgili olmalıdırlar.
4. Depresyon ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki göz önüne alındığında, ailelerinin çocuklarının ruhsal durumunu dikkatle izlemeleri ve gerektiğinde bir uzmandan yardım almaları uygun olabilir.
5. İnternet bağımlılığının akademik başarı üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında anne babaların, çocuklarının derse ayırması gereken süreyi denetlemeleri uygun olabilir.
6. İnternet çocuğun odasında ve çok yakınında olmamalı, evin ortak kullanım alanlarında olmalıdır.
7. Aileler çocuklarına boş zaman

etkinlikleri kazandırmalı, sosyal etkinlikler için zaman ayırmalıdırlar.

Eğitimcilere Öneriler

1. Okul psikolojik danışma ve rehberlik servisleri tarafından, internet bağımlılığına ilişkin farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalarla birlikte; ailelere, çocuklara ve ergenlere yönelik bilinçli ve güvenli internet kullanımını amaçlayan eğitim çalışmaları yapılabilirler.
2. Okul psikolojik danışma ve rehberlik servisi, öğrencilerin internet bağımlılığına neden olan psikolojik problemlerin farkında olmalı, bu anlamda gerekli sağaltım ve yönlendirmeyi zamanında yapılması faydalı olabilir.
3. Okul psikolojik danışma ve rehberlik servislerinde öğrencilere yönelik internet bağımlılığı konusunda, önleyici rehberlik çalışmaları yapılmalı, öğrencilerin bağımlılık seviyesine gelmeden önemlerin alınmasında gereken hassasiyet gösterilebilir.
4. Okul psikolojik danışma ve rehberlik servisleri, ailelerin çocuk-

larıyla sağlıklı ve verimli bir iletişim sağlayabilmeleri için eğitim seminerleri düzenleyebilir.

5. Öğretmenlerin, okul idarelerinin, internet kullanımı ve internet bağımlılığı konusu da öğrencilerin farkındalığını arttırmaları, hem sınıf içinde hem de dışında çocukları internet bağımlılığından uzaklaştırmak amacıyla çocukların bazı özelliklerine göre sınıf içi ders uygulamaları yapmaları ciddi önem arz edebilmektedir. ■

Kaynakça

- Çetinkaya, M. (2013). İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ögel, K. (2012). İnternet Bağımlılığı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Odabaşoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y., Kalyoncu, Ö., Ayhan, Ö. (2007). On Olgunluk Bir Seri ile İnternet Bağımlılığı Klinik Görünümleri, *Bağımlılık Dergisi*, 8.
- Diñç, M. (2010). İnternet Bağımlılığı. İstanbul: Ferfir Yayınları
- Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior* 17: 187-195.

Psk. Dan. Güler Duru
Bağlar RAM, Diyarbakır

Psk. Dan. Ali Az
Bağlar RAM, Diyarbakır

Psk. Dan. Burcu Gülbahar
Bağlar RAM, Diyarbakır
rana622011@hotmail.com

Medyadaki Şiddet Olaylarının Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Şiddet olayları, yalnızca ülkemizde değil, dünyanın birçok ülkesinde de giderek artmaktadır. “Bu olayların, yaşanan hayatla bağlantısı var mı?” sorusuna ise şu şekilde cevap vermek mümkün: Şiddet tarih boyunca, insanlar arasındaki çarpık ilişkilerin tek yaratıcısı gibi görülmüştür. İlk şiddet olaylarını düşünürsek, insanlar arasında yaşanan sınıf farkından dolayı çıkan savaşlar veya daha fazla toprak sahibi olma hevesi ile yapılan savaşlar tarih kitaplarında sürekli okunan olaylar arasındadır.

Farklı yaşam alanlarında ve farklı şekillerde kendini gösteren şiddet kavramı son dönemlerde kitle iletişim araçlarıyla birlikte anılır olmuştur. Bunun nedeni olarak kitaplarda yer alan şiddet olayları, televizyonda izlenen şiddet sahneleri, bilgisayarda oynanan şiddet içerikli oyunlar ve internet sayfalarında yer edinmiş şiddet unsuru taşıyan görüntüler gösterilmektedir.

Günümüzde gücü ve etkisi artık tartışılmaz hale gelen kitle iletişim araçlarının, toplum içerisindeki şiddet olaylarını arttırdığı düşüncesi

sürekli gündeme gelmektedir. Medya, kimi insanlara göre her gün karşı karşıya kalınan şiddet manzaralarının en büyük sebeplerinden biri olarak görülmekte, kimi insanlara göre ise kesinlikle etkilemediği düşünülmektedir. Burada, insanların şiddet olaylarını nasıl algıladığı önem kazanmaktadır. İnsanlar şiddet olaylarını fark edebiliyor mu, eleştiriyor mu, olumlu mu karşılıyor, yoksa gizli bir zevk olarak mı algılamaktadır?

Kitle iletişim araçları içinde en yaygın olan televizyon, günümüz toplumunun vazgeçilmez bir un-

suru, adeta ailenin bir üyesi haline gelmiştir. Bireylerin televizyonla tanışma yaşı artık çok küçük yaşlara kadar inmiş, televizyon neredeyse çocukların en yakın arkadaşı haline gelmeye başlamıştır. Güngör ve Ersoy (1994; Akt. Ersoy, 2001) tarafından yapılan bir araştırma sonucuna göre ülkemizde 4-6 yaş çocuklarının %62'sinin günde ortalama 2-3 saat televizyon izledikleri saptanmıştır. Görsel ve işitsel etkinliği nedeniyle çok sayıda kişiye ulaşan en güçlü iletişim aracı olarak televizyonun, en önde gelen işlevleri arasında eğlendirici ve öğretici nitelikleri sayılabilir. Bunun yanında televizyon, bireylerin kendilerini tanıyabilmelerine, kişiliklerini geliştirebilmelerine ortam hazırlayan, zaman zaman onlara düşünme ve eleştirme fırsatı veren önemli bir araçtır. Kulağa ve göze hitap etmesi, çocuk ve gençlerin eğitimi açısından televizyonun etkinliğini arttırmaktadır. Araştırmalar, televizyon programlarında olumlu sosyal değeri olan davranışların çocukların olumlu sosyal tepki düzeylerinde artışa yol açtığını göstermiştir (Yavuzer, 1998).

Çocuk zihinsel süreçlerindeki özelliklerinden dolayı izlediklerini yetişkinler gibi algılayamamakta ve

yetişkinlerden farklı bir biçimde etkilenebilmektedir. Televizyon kullanım nedenlerine bakıldığında da çocuklar ile yetişkinler arasında farklılıklar görülmektedir. Yetişkinlerin çoğu televizyonu eğlenmek amacıyla izlerken, çocuklar ise eğlendirici buldukları televizyonu dünyayı tanımak ve anlamak için izlemektedirler. Çocuklar kurmaca ve gerçek arasındaki farkı çoğu kez yetişkinler kadar kolay bir biçimde algılayamamaktadırlar. Birçok açıdan çocuklar televizyon karşısında yetişkinlere oranla daha korunmasız durumdadırlar. Olaya bu açıdan bakıldığında zararlı çıkarılar çocuklar gibi görülmektedir. Çocuklar toplumda kendi yerlerini öğrenmek amacıyla içinde yaşadıkları toplumu gözlemlemektedirler. Çocuklar bu gözleme eylemini gerçekleştirirken yetişkinlerden yeterince yardım almamakta bunun yerine televizyona yönelmektedirler. Ancak bu yönelme televizyonun çocuk davranışları üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermez. (Çaplı 1996)

Başta televizyon programları, filmler, çizgi filmler, diziler ve bilgisayar oyunları olmak üzere, tüm kitle iletişim araçlarında yer alan şiddet, vahşet ve saldırganlık, son yıllarda

dikkat çekici ve düşündürücü bir hal almıştır. Buna paralel artan ve özellikle çocuklar ve gençler arasında yaygınlaşan, öldürme, yaralama, kavga, taciz, tecavüz ve tehdit gibi şiddet olayları; medyada yer alan şiddetin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkisini araştırmanın gerekliliğinin altını çizmiştir (Çaplı, 1996). Televizyonun etkileri üzerinde yapılan araştırmalarda, özellikle çocuklar için hazırlanan programların diğer programlardan %10 daha fazla şiddet öğesi içerdiği saptanmıştır (Çaplı, 1996).

Televizyon ve bilgisayardaki şiddet görüntülerinin çocuk ve gençler üzerindeki etkisini beş boyutta tanımlanabilir;

- Çocuklar ve ergenler, model alma ve sosyal öğrenme yolu ile televizyonda izledikleri diyalogları, sözleri, tutum ve davranışları taklit eder ve öğrenirler. Televizyondaki program ve dizilerdeki kahramanlarla özdeşleşerek, onlar gibi konuşmaya, onlar gibi davranmaya, onlar gibi var olmaya öykünürler.
- Şiddeti ve saldırganlığı bir «problem çözme» yöntemi, bir «var olma» şekli ve bir «kendini ifade etme» yolu olarak benimsemeye başlarlar.
- Şiddete, saldırganlığa, ölüme, acıya vb. karşı duyarsızlaşmaya, tepkisizleşmeye, adeta bağımsızlık kazanmaya başlarlar. Bu kavramlar, bu görüntüler ve bu davranışlar gittikçe normalleşmeye ve kabul görmeye başlar. Kurbanla, yani acı çekenle empati kurma yetilerini yavaş yavaş kaybederler.
- Kızgınlık, öfke, kin, nefret, hiddet, intikam gibi duyguları hem daha sık hem de daha yoğun hissetmeye, yaşamaya ve dışa vurmaya başlarlar.
- Dünyayı ve hayatı tanımaya, anlamaya ve öğrenmeye çalıştıkları bu gelişim dönemlerinde; algıları ve düşünce kalıpları

Bayan Horton bugün okula uğrayabilir misiniz?

“iyiler - kötüler”, “kahramanlar - anti kahramanlar” olarak katı ve çarpık bir şekilde bölünmüş bir hal alır; gerçekçi ve işlevsel olmaktan uzaklaşır. TV izleme süreleri arttıkça; doğru ile yanlış, gerçek ile kurguyu, olası ile imkânsızı, uygun ile uygunsuzu ayırt etmekte zorlanmaya başlarlar.

Saldırgan davranış ile televizyon arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda; saldırganlık öğrenilmiş bir davranıştır sayılısı kabul edilmektedir. Singer ile Singer’ in İngiltere’de yaptıkları bir araştırmada (1980; <http://talimterbiye.mebnet.net/Dergi/4.pdf>) yatılı okulda kalan 13-16 yaş grubu çocuklar ikiye ayrılmış. Bir gruba 15 gün süreyle yalnızca komik ve sosyal programlar izlettirilmiş. İkinci gruba ise bu şiddet içeren filmler, programlar gösterilmiş. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyi; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte biyolojik, genetik, hormonal etkenler de göz ardı edilmemelidir.

Televizyondaki şiddet ve saldırgan anti sosyal davranışları arasındaki ilişkinin teorik çerçevesi, hala büyük ölçüde Bandura’nın (1977; Akt. Mutlu, 1997) toplumsal öğrenme kuramına dayanmaktadır. Bandura’nın kuramına göre insanların öğrenmesinde üç ayrı araç vardır. Bunlar; dolaysız, gözlemsel ve simgesel öğrenmelerdir. Bunlardan ilki insanın çevreyle direkt ilişkisi, ikincisi gözlem ve taklit, üçüncüsü ise dil ve sembollerin kullanımı ile olur. Bandura’nın modeline göre çocuklar, televizyonda şiddet kullanan aktörleri izleyerek, aynı ana-baba, yakınlar, akranlar ve diğerlerini izleyerek bilişsel ve toplumsal becerileri öğrenmeleri gibi saldırgan davranmayı öğrenirler. Buna ilaveten, Dönmez (1988) ve İçli (2002), Televizyonda belli bir suç türünün tüm detayları ile gösterilmesinin, bu suçun öğrenilmesi

veya taklit edilmesine, bilinen saldırgan davranışların anımsanmasına, yeni saldırgan davranışların öğrenilmesine, bunlara hangi durumlarda ve ne zaman başvurulabileceği konusunda fikir sahibi olunmasına ve bu yolla saldırgan davranışların artmasına neden olduğu şeklinde görüş bildirmektedirler.

Ancak tüm bunlara rağmen şimdiye kadar yapılan etki araştırmalarının da gösterdiği gibi, kitle iletişim araçları ve şiddet ilişkisini tam olarak ölçmek kolay değildir. Bir ülke için geçerli olacak sonuçların eğitim, aile yapısı, kültür vb. özellikleri farklı olan toplumlar için tamamen geçerli olmayacağı da unutulmamalıdır (Özerkan,1993)

Okulda Şiddet

Okul toplumsal bir ortamdır. Şiddetin görüldüğü toplumsal bir ortamda okulun da bundan etkilenmemesi mümkün değildir. Hatta geleneksel okul sistemi içerisindeki okullarımız şiddete gebe dir. Gelişen ve değişen toplumsal koşullara ayak uyduramayan eğitim sistemi doğaldır ki şiddet konusunda bir potansiyele sahiptir (Tezcan, 1996). Gelişmelerin seyri eğitim sistemini ve kurumlarını da değişim için zorla-

maktadır. Çünkü ekonomideki, siyasetteki sosyo-kültürel alandaki gelişmelere karşı en duyarlı sistemlerden biri eğitimidir (Erdoğan, 2004). Hiçbir zaman bir arada kullanılmaması gereken kavramlar olarak görünen çocuk, şiddet ve suç günümüzde sürekli birlikte kullanılmaktadır. Bu durumu Polat şu cümlelerle dile getirmektedir: *Çocuk ve şiddet aslında bir araya gelmemesi gereken kavramlardır Oysa günümüz toplumlarına baktığımızda her geçen gün yükselen şiddetin en çok etkilediği gruplardan birinin çocuklar olduğunu görmekteyiz. Çocuklar evde, okulda, sokakta her yerde şiddetle iç içe yaşamaktadır. Bu Amerika’da da böyledir, Türkiye’de de* (Polat, 2001, s.1)

Ülkemizde şiddet olayları okullarda giderek artmakta buna rağmen alınan önlemler disiplin kurallarının dışına çıkmamaktadır. Geçmişten bugüne ilköğretim ve lise yıllarında pek çok kez kavga eden, okul eşyalarına zarar veren öğrencilere rastlanmıştır. Ancak son yıllarda farklı düzeylerde ve türdeki şiddet, anne babalar ve eğitimcilerin yanı sıra toplumun genelini kaygılandırarak boyuta ulaşmıştır. Okullarda yaşanan şiddetin, öğrencinin yaşam

kalitesini ve başarı düzeyini etkilediği gerçeği göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere son zamanlarda özellikle okullarımızda şiddet, saldırganlık, zorbalık gibi olayların arttığı görülmektedir. Öğrencilerin güven ortamı içinde eğitim kurumlarına devam edebilmelerini sağlamak, öğrencilerin sağlıklı bir şekilde kişilik gelişimlerini tamamlamak ve öğrencilerden istenilen başarıyı elde edebilmek amacıyla, koruyucu ve önleyici çalışmaların önemi artmaktadır.

Bu hizmetlerin yürütülmesinde eğitim-öğretim sistemimiz içinde görev alanların sorumluluklarını yerine getirmesi, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında sorunlara erken müdahale ve özellikle problemin oluşmadan önlenmesine yönelik gelişimsel- önleyici yaklaşım esas alınmalıdır. Bu yüzden MEB tarafından;

- a) 24.03.2006 tarih ve 1324 sayılı 2006/26 No'lu Genelge,
- b) 18.10.1995 tarih ve 2701 sayılı 1995/81 No'lu Genelge,
- c) 10.11.2003 tarih ve 3164 sayılı 2003/91 No'lu Genelge,

- d) 14.10.2005 tarih ve 4344 sayılı 2005/95 No'lu Genelge,
- e) 14.03.2006 tarih ve 3164 sayılı 2006/22 No'lu Genelge, vb. genelgeler yayınlanmıştır. Okullarda yapılan çalışmalar da bu genelgelere göre yürütülmektedir.

Okul psikolojik danışmanları olarak bizler okul ortamlarındaki şiddet olaylarını en aza indirmek için neler yapabiliriz? Kitle iletişim araçlarının çocuk ve gençler üzerindeki etkisi bu kadar büyükken, eğitimci olarak görevimiz ne olmalı? Tabii ki bu konuda yapılacak çok şey vardır. Gerek okul idaresine gerek öğretmenlere ve ailelere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Okul öncesinden başlayarak çocukların hangi kitapları okumalarına ve hangi filmleri veya dizileri izlemeleri onların ruhsal gelişimi için hangisi uygun olabilir, bu karar verilerek izletilecek programların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Kalıplaşmış olan "Belli sınırlarda ve seçilmiş filmler ve dizilerin izlenmesinde sakınca yok." cümlesi artık söylenememektedir. Çünkü şiddet,

suç, katliam, kavga, cinsellik veya ölüm olaylarının olmadığı kitap, film veya dizi sayısı her geçen gün azalmaktadır. Sadece filmlerde ve dizilerde şiddet görüntülerine yer verilmediği görülmektedir. Denetimden geçerek yayımlandığı söylenece de haberler ve haber programları da şiddet içeriklidir. Her ne kadar haber programları yetişkinler için hazırlanmış olsa da yayımlandığı saatlerde çocukların izleme olasılığı bulunduğundan, yine de bu kadar şiddet içeren haberlerle dolu olmamalıdır. Çünkü şiddet olaylarının ve görüntülerinin çok sık yer aldığı haber programları sadece çocuklar üzerinde değil, aynı zamanda yetişkinler üzerinde de olumsuz etki bırakmaktadır. Burada ailelere düşen görev; çocukların televizyon izleme süresi ile ilgili olarak; yaşı, yapması gereken diğer faaliyetler ve uyku ihtiyacı göz önüne alınarak onunla birlikte bir kural belirlemesi, çocukların hangi televizyon programlarını izledikleri, hangi filmleri izledikleri hakkında bilgi sahibi olması, şiddet davranışının, gerçek hayatta ne kadar acı verici olduğunu ve ne tür ciddi sorunlara yol açabilecekleri anlamalarında yardımcı

olmaları, sorunları çözümünde şiddete başvurmadan nasıl çözmeleri gerektiğini onlarla tartışmaları, şiddete karşı davranış sergilediklerinde onları desteklemeleri, anne-baba olarak tutum ve davranışlarıyla model olmaları şeklinde sıralayabiliriz. Ayrıca, televizyonu ve bilgisayarı, çocuğunu başında savmak, meşgul etmek için bir araç olarak kullanıp çocuğun zamanının büyük bir bölümünü televizyon ve bilgisayar başında geçmesinin çocuk için sakıncalarının farkında olunması gereklidir.

Okul yöneticileri ve öğretmenler neler yapabilirler? Bu soruya çok çeşitli cevaplar verilebilir. Bugüne değin yapılan araştırma sonuçları, aşağıdaki önlemlerin alınmasının bir derecede okulda şiddet olaylarını önleme ve güvenli bir okul ortamı oluşturmada etkili olduğunu söylemektedir. Zinkewicz'e (1999) göre bunlar;

- Personel toplantıları: Okulda görev yapan tüm akademik ve akademik olmayan personel ile belirli aralıklarla, okul güvenliği ve suç olaylarının önlenmesine dönük toplantılar yapılarak, tüm personele konuyla ilgili olarak üzerlerine düşen görevler açık bir şekilde anlatılmalı ve öğretilmelidir.
- Anti sosyal davranışlar ve bunların teşhis ve tedavisi için öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programları geliştirilmelidir.
- Yönetim ve izleme komitesi: Okulda meydana gelebilecek suç ve şiddet olayları ve suç eğilimli, davranış bozukluğu gösteren öğrenciler kurulacak yönetim ve izleme komiteleri tarafından takip edilmelidir. Bu komite öğretmenler, psikolojik danışmanlar ve aile temsilcilerini kapsayacak şekilde oluşturulmalıdır.
- Meditasyon, kişilik geliştirme ve anlaşmazlık çözümü programları hazırlanmalıdır.

- Okul acil eylem planı: Beklenmedik zamanlarda okulda meydana gelebilecek suç ve şiddet olaylarına karşı izlenecek yol ve yöntemleri gösteren bir acil eylem programı bulunmalıdır.
- Okul içi iletişim sistemi: Gerektiğinde tüm okula duyuru yapabilecek şekilde bir anons ve iletişim sistemi kurulmalıdır.
- Acil okulu boşaltma ve polise bildirim sistemi geliştirilmelidir.
- Medya ile iletişim: Suç ve şiddet olaylarının önlenmesi amacıyla medya desteği sağlanmalıdır. Bu amacı gerçekleştirmek için medya ile olumlu iletişim kurabilecek bir ekip kurulmalıdır.
- Öğrenciler için etkili bir danışma sistemi bulunmalıdır.
- Okul binaları için güvenlik sistemi bulunmalıdır.
- Öğrenciler ve ailelere beklentilerin açık şekilde anlatılmalıdır. ■

Kaynaklar

- Adak, N. (2004). Çocuk, Televizyon ve Şiddet. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 30.
- Buluç, B. (2005). Televizyonlarda yer alan şiddet içeren programların okulda şiddete etkisi ve şiddeti önleme amacıyla okul yöneticilerinin alabileceği önlemler. *Gazi Üniversitesi, Meslek Eğitim Dergisi*, 7(14), 44-73.
- Çaplı, B. (1996). Çocuk ve Televizyon. *Yeni*

- Türkiye*, 12, 1334-1337
- Dönmez, A. (1988). Televizyon ve Saldırganlık. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, s. 25-52.
- Erdoğan, İ. (2004). *Eğitimde Değişim Yönetimi*. Ankara: PegemA.
- Ersoy, Ö. (2001). Televizyondaki Şiddetin Çocukların Saldırgan Davranışları Üzerindeki Etkisi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Nisan, s.31-34.
- <http://talimterbiye.mebnet.net/Dergi/4.pdf> (22/05/2015).
- İçli, T.G. (2002). Çocuk, Şiddet, Suç ve Medya. Radyo ve Televizyonda Şiddet ve İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri Sempozyumu. 23 Mart 2002. Ankara: RTÜK Yayınları.
- Karatay Gülmez, G. ve Tokur Kesgin M. Çocuk, Televizyon ve Şiddet. Danışmanlar: Kubilay G., Emiroğlu O.N, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Derneği, Sağlık Sosyal Yardım Vakfı, Teknik Rapor:10
- Mutlu, E. (1997). Televizyon, Çocuklar ve Şiddet. *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*, 4. s. 41-76.
- Özerkan, Ş. (1993) TV'de Şiddet Ögesi ve Çocuk Programları. *Marmara İletişim Dergisi*, 4, s.29-32.
- Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Der yayınları.
- Tezcan, M. (1996). Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul. *Cogito*, Kış-Bahar, s.105-108.
- Yavuzer, H. (1998). Çocuk ve Suç. (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Zinkewicz, P. (1999). Working with Schools To Help Prevent Violence. Rough Notes. Aug. 1999. 142,8. ABI/INFORM Global, p. 15.

Uzm. Psk. Dan. Emine Küle
Bağcılar RAM, İstanbul
bagcilarram@hotmail.com

Mesleğe Başlarken...

Bir meslek sahibi olmak, işe başlamak insan hayatının en özel anlarından, önemli gelişim basamaklarından biridir. Dört yıllık emek, uykusuz geceler, staj... En güzel hayallerde mezun olmak ve çiçeği burnunda bir Psikolojik Danışman olarak hayata atılmak vardır. Mezun olunacak, artık eller ekmek tutacak, çocukların kalbine, ailelerin kaderine dokunulacaktır artık. Gidilecek okullarda hep güler yüzlü idareciler-öğretmenler karşılayacak, lisans eğitiminde alınan tüm bilgi-beceriler bir çırpıda kullanılacaktır. İşler hep yolunda, insanlar hep destekçi, koşullar hep uygun olacaktır. Herkes rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğinin ne olduğunu bilecek, ihtiyaç duyacak, imkânlar hep tastamam olacaktır. :):)

Mesleğimizle ilgili yaşayacağınız sorunlar da olacak elbette... Özlük hakları ve çalışma alanları ile ilgili sorunlar, yöneticilerin ve diğer öğretmenlerin rehberliğe bakışı ile ilgili sorunları, alan dışı atama ile ilgili sorunlar, ailelerin ihmal ve istismarı kaynaklı sorunlar, bütçe ve kaynak sorunları gelecektir karşınıza. Eğitim politikalarının, sınav sistemlerinin ve yönetmeliklerin sürekli ve altyapı düzenlenmesi yapılmadan değiştirilmesinden kaynaklı sorunlar, lisans eğitimi süresince uygulama yetersizliği ile ilgili sorunlar, sorunlar, sorunlar...

Her atama döneminde göreve yeni başlayan meslektaşlarımız çalıştığımız Rehberlik Araştırma Merkezi'ne ziyarete gelir. Bazen heyecanla, bazen korkuyla ama hep aynı tür söylemlerle:

- Mesleğe yeni başladım ve sanki 4 sene bunun eğitimini almamışım, hiçbir şey bilmiyormuş gibi hissediyorum yardımınıza ihtiyacım var...

Meslektaşlarımıza birkaç kü-

çük tavsiye: Öncelikle mesleğinizde idealizm ile mükemmeliyetçiliği karıştırmamak gerekir. Bizim hizmetimizde somut sonuçlar çok azdır. Bundan dolayı mükemmeli bırakın sonucu bile göremediğiniz için üzülebilirsiniz. Çok okumuş ve okuyor olmanız gerekir. Sinema, tiyatro, gösteri ve diğer sanatsal faaliyetleri ihmal etmeyin. Spordan haberdar olun. Öğrencileri yönlendirmek için ve sohbetlerinizde, çalışmalarınızda kullanacak birikiminiz olsun. Araştırmayı sevmelisiniz ve gündemi çok iyi takip etmelisiniz. Türkçemizi doğru ve etkili kullanın. Daima güler yüzlü olmak çok önemlidir. Hep odanızda oturmayın, bazı teneffüslerde öğretmenler odasına uğrayın yoksa tepki toplayabilirsiniz. Bazı haksız eleştirilere de maruz kalabilirsiniz ama çatışmaya girmeyin ve sabır gösterin. Siz kendinizi ispatladıkça o eleştirilerin hepsi uçup gidecek. Öğretmenlerle ve idare ile çatışmaya girmemeye özen gösterin. Sınırınızı iyi belirleyin... Aile eğitimlerini önem-

seyin. Sizin tanınmanızı ve eğitimci gücünüzü arttıracaktır. Ayrıca; kişiliğine, tecrübe ve bilgisine güvendiğiniz bir kaç psikolojik danışmandan size rehberlik yapmasını isteyin. Gidin ona danışın.

Rehberliği önemseyen insanlarla daha çok birlikte olun; bu size enerji verecektir. Zira zaman zaman tükendiğinizi hissedeceksiniz; o zamanlarda yaptıklarınızı gören veya aynı şeyleri yaşadığınız kişilerin yanına gidin ve kendinizi şarj edin. Çalışma odanızı uygun ve keyifli bir biçimde düzenleyin. Unutmayın her mekânın kendine özgü bir ruhu vardır. Özel görüşmeleriniz olmadığında kapınızı hep açık tutun. Okul veya kurum panolarını iyi kullanın. Resmi yazışma kurallarını, arşiv sistemini, bürokrasiyi ihmal etmeyin. Kariyer planlaması, özel eğitim, öfke kontrolü, zorbalık, davranış bozuklukları, aile eğitimleri, krize müdahale, risk altındaki çocuklar, bağımlılık vb. konularda kendinizi ve arşivinizi zenginleştirin. Öğrencilerinize odaklanın. Hiçbir şey söylemeseniz de değer verdiğinizi gösteren bir bakış bile o kadar büyüktür ki onların gözünde... Bunun içinde insana değer verin gerisi zaten gelir... Öğrenci de size saygı duyar, sizi önemserse ancak sözlerinizi duyar; bunu unutmayın. Siz sihirbaz değilsiniz, tüm sorunları çözemezsiniz. Bunu eksiklik olarak düşünmeyin. Daha iyisini nasıl yaparım diye düşünün ancak kendi yaptığınızı da asla küçümsemeyin. Kılık kıyafetiniz önemli, her zaman temiz bakımlı olun ama asla da abartmayın... Samimi olun. Sırf görevim diye OKULDAKİ TÜM İNSANLARIN DERTLERİNİ DİNLEMEYİN. Bu konuda profesyonelce davranın.

Sizleri bekleyen okullar, kurumlar, psikolojik danışma merkezleri, üniversiteler ve daha birçok iş yerleri var. Öğrenciler, anne-babalar, öğretmenler, diğer meslek mensupları sizin bilgi-becerilerinizle, taze kan ve heyecanınızla bir adım daha ileriye gidecekler. Hepimiz aynı yollardan geçtik ve inanın belki sizin

karşılaşabileceğinizden fazlasıyla karşılaştık. Şimdi sizin gibi pek çok öğretmen aynı durumda, yalnız değilsiniz. Her şeye rağmen çok güzel bir mesleğimiz var ve öğrencilerimi-

zin yüzlerindeki bir gülümseme, ailelerin üzerinde küçük bir dokunuşun verdiği mutluluk her şeye değer... Sizlere meslek hayatınızda başarılar diliyorum. :):) ■

ÇOCUKLARIM

Yoklama defterinden tanımadım sizi,
Benim haylaz çocuklarım
Sınıfın en devamsızını
Bir sinema dönüşü tanıdım
Koltuğunda satılmamış gazeteler
Dumanlı bir salonda
Kendime göre karşılarken akşamı
Nane şekeri uzattı en tembeliniz
Götürmek istedi küfesinde
Elimdeki ispanak demetini
En dalgını sınıfın
Çoğunuz semtine uğramaz oldu okulun
Palto ayakkabı yüzünden
Kiminiz limon satar balık pazarında
Kiminiz Tahtakale'de çaycılık eder
Biz inceleye duralım aç tavuk hesabı
Tereyağındaki vitamini
Kalorisini taze yumurtanın
Karşılıklı neler öğrenmedik sınıfta
Çevresini ölçtük dünyanın
Hesapladık yıldızların uzaklığını
Orta Asya'dan konuştuk
Laf kıtlığında
Birlikte neler düşünmedik
Burnumuzun dibindekini görmeden
Bulutlara mı karışmadık
Güz rüzgarlarında dökülmüş
Hasta yapraklara mı üzülmedik
Serçelere mi acımadık kış günlerinde
Kendimizi unutarak

Rıfat Ilgaz

ANKET - 1

Okul Psikolojik Danışmanlarının Yapmış Oldukları Psikolojik Danışma İle İlgili Çalışmalar

Değerli okul psikolojik danışmanı,
aşağıda, okul psikolojik danışmanlarının yapmış oldukları, psikolojik danışma ile ilgili çalışmalara yönelik, çoğunluğu açık uçlu sorular vardır. Bu sorularla, okullarda yürütülen psikolojik danışma çalışmalarının ne durumda olduğu ile ilgili oluşan fikirlere bir katkı sağlamak amaçlanmıştır. Sizden kimlik bilgileriniz istenmemiştir. Lütfen bu soruları yanıtlayınız ve bülten editörüne ulaştırınız. Yanıtlarınız bültenin gelecek sayısında yayınlanacaktır. İşbirliğiniz için teşekkür ederim.

Ragıp Özyürek
Okul Psikolojik Danışmanı e-Bülteni Editörü
(e-posta: r.ozyurek@gmail.com)

- Bu soruları yanıtlarken, şu anda hangi okul düzey(ler)inde çalışıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

() Anaokulu, () ilkokul, () ortaokul, (X) lise

- Hangi üniversite mezununuz ve eğitim düzeyiniz (lisans, yüksek lisans ve doktora) nedir?

Hacettepe Üniversitesi- Lisans

- Bir okul psikolojik danışmanı olarak (rehber öğretmen kadrosunda) hangi düzeylerde, kaç yıl çalıştınız?

Lise- 2 yıl

- Okulunuzda ortalama bir haftada, kaç saat psikolojik danışma yapmaya zaman ayırıyorsunuz?

Düzenli psikolojik danışma yapamıyorum. Bireysel görüşmeler yapıyorum ama psikolojik danışma niteliğinde olduğuna inanmıyorum. Bireysel görüşmeler için 10-15 saat ayırıyorum.

- Okulda bireysel psikolojik danışma oturumlarınızın süresi ne kadar sürmektedir?

Bireysel görüşmeler için 40-45 dk

- Hangi psikolojik danışma yaklaşımlarını kullanmayı tercih ediyorsunuz?

Çözüm Odaklı Kısa Süreli Psikoterapi ve bütün ayrıntılarıyla ele alarak uygulamıyorum, ancak genel olarak yararlandığım Bilişsel Davranışçı Terapi

- Bu psikolojik danışma yaklaşımlarındaki hangi teknik ya da uygulamaları kullanmayı tercih ediyorsunuz?

En çok "Mucize Soru" uygulamasını yapıyorum.

-Danışanlarınız oturumlarda hangi konuları dile getiriyorlar?

* Ders çalışmama/Plana uyamama/Akademik Başarısızlık

* Aile problemleri

* Romantik İlişkiler

- Okulunuzda psikolojik danışma yapmanızı engelleyen etmenler var mı? Varsa, bunlar neler?

Bireysel görüşme yapmak için uygun ders aralığı bulmak, dersin öğretmeninden izin almak gibi konular kimi zaman engelleyici bir faktör oluyor. Aynı zamanda ayrı bir odam ve kapısında “görüşme var” yazsa bile öğrenciler ve öğretmenlerde buna saygı duyan sayısı oldukça az. Görüşmenin ortasında çat diye biri içeriye dalabiliyor. Bu hem danışanı huzursuz ediyor, hem de dikkatin dağılmasına sebep oluyor.

- Halen PDR eğitimi almakta olan öğrencilerin okullarda psikolojik danışma yapabilmeleri konusunda yetkin hale gelmeleri için ne gibi önerileriniz var?

Okulda problemleri hızlı bir şekilde çözüme ulaştırmak gerekiyor. Velinin de idarenin de öğrencilerin de beklentisi var olan problemin bir an önce çözümlenmesi. Bu anlamda kısa süreli terapiler konusunda daha çok uzmanlaşmak gerekiyor.

- Okulda haftada 30 saat çalıştığınıza göre, bireysel psikolojik danışmaya ne kadar ders saati ya da zaman ayrılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Ben yarısının bireysel görüşmelere ayrılabilir olduğunu düşünüyorum. Günlük 3 saat bireysel görüşme yapılabilir. Kalan saatler grup, sınıf ve diğer evrak işleri için ayrılabilir.

- Okulda yapmış olduğunuz bireysel psikolojik danışma oturumlarının yoğunlaşmış olduğu belirli aylar var mı?

Sınav dönemleri yoğunlaşıyor.

- Sizce, anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde çalışan bir psikolojik danışmanın hangi yaklaşımları tercih etmesi daha mantıklı olurdu? Ayrıca, haftada 30 saat çalıştığınıza göre, bu okul düzeylerine göre haftalık PDR programında ayrılması gereken zamanlar farklı olabilir mi?

Ortaokul ve lise için çözüm odaklı yaklaşımların uygun olduğunu düşünüyorum. Vakaya göre bilişsel davranışçı terapi de kullanılmalı. Anaokulu ve ilkokul için daha oyuna yönelik çalışmalar yapılabilir, ancak yaklaşım konusunda bir önerim yok.

- Okulda psikolojik danışma oturumlarıyla ilgili program değerlendirme çalışmaları yapıyor musunuz? Yanıtınız evet ise bunların neler olduğunu açıklar mısınız?

Hayır

- Eklemek istediğiniz başka konular varsa, yazabilirsiniz.

Okullarda psikolojik danışma yapmanın zor bir süreç olduğunu düşünüyorum. Bizler aldığımız eğitimlerde genelde 7 oturumluk süreçlerle psikolojik danışma sürecini sonlandırıp ve sonrasında danışan danışman ilişkisini de bitirmeyi öğreniyoruz. Ancak okulda çocuklarla sosyal bir çevre içindeyiz. Onlar bizi danışman olarak görmüyorlar. Sadece 7 hafta değil belki 4 yıl boyunca sürekli sosyal bir ilişki içerisindeyiz. Dolayısıyla resmi bir psikolojik danışma süreci yürütemiyorum. Öğrenci odadan çıktıktan sonra koridorda, sınıfta hep benimle karşılaşılıyor.

Ben küçük bir ilçede çalışıyorum, çocuklarla sadece okulda değil dışarıda da sürekli karşılaşılıyor. Dolayısıyla kimi çocuklar tam olarak kendilerini açmaktan çekiniyorlar. Güven ortamının oluşması için daha uzun zaman harcamak gerekiyor.

Bunların dışında öğrencileri sadece odamdaki halleriyle değil, derste, okul içinde ve dışındaki halleriyle değerlendirmeye başlıyorum. Bu da zaman zaman önyargılı olmama yol açabiliyor. Kendi üzerimde bunu fark ettiğimde düşünce yapımı değiştirmeye çalışsam da kontrol dışı bir şekilde bakış açım değişebiliyor. Bu durumdan hiç hoşnut değilim.

Okulda öğretmenlerin, idarecilerin mesleğimize bakış açıları da zaman zaman motivasyonumu düşürüyor. Ne kadar çabalasam da “oturarak tam ek ders alan” ifadelerini değiştiremiyorum. Aynı zamanda işimiz olmayan sorumlulukların da verilmesi cabası. Kabul etmediğimde sosyal olarak yalnız bırakılma ve izin gerektiren işlerde izin verilmemesi gibi tehlikelerle karşı karşıya kalıyorum. Bu da beni psikolojik olarak oldukça yoruyor. Bütün bunlar işimden hoşnut olmama sebebiyet veriyor. Bunları hayal ederek bu bölümü seçmemiştim, büyük bir hayal kırıklığı içindeyim.

ANKET - 2

- Bu soruları yanıtlarken, şu anda hangi okul düzey(ler)inde çalışıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

() Anaokulu, () ilkokul, () ortaokul, (x) lise

- Hangi üniversite mezunusunuz ve eğitim düzeyiniz (lisans, yüksek lisans ve doktora) nedir?

Hacettepe Üniversitesi mezunuyum, Anadolu Üniversitesi'nde yüksek lisansa devam etmekteyim.

- Bir okul psikolojik danışmanı olarak (rehber öğretmen kadrosunda) hangi düzeylerde, kaç yıl çalıştınız?

2,5 yıl ortaokul ve ilkokul düzeyinde çalıştım. Yarım dönemdir de lise düzeyinde çalışmaktayım.

- Okulunuzda ortalama bir haftada, kaç saat psikolojik danışma yapmaya zaman ayırıyorsunuz?

Yaklaşık olarak 3 saat, ancak tam olarak psikolojik danışma süreci olduğu söylenemeyebilir. Çünkü 7-8 hafta süren oturumlar yerine, 3-4 hafta sonunda biten bir süreç yaşanıyor.

- Okulda bireysel psikolojik danışma oturumlarınızın süresi ne kadar sürmektedir?

Ortalama 40 dakika.

- Hangi psikolojik danışma yaklaşımlarını kullanmayı tercih ediyorsunuz?

Daha çok çözüm odaklı, davranışçı ve bilişsel terapidenden yararlanıyorum.

- Bu psikolojik danışma yaklaşımlarındaki hangi teknik ya da uygulamaları kullanmayı tercih ediyorsunuz?

Bilişsel yeniden yapılandırma, ev ödevleri, mucize soruları kullanıyorum çoğunlukla.

- Danışanlarınız oturumlarda hangi konuları dile getiriyorlar?

Bu konular değişmekle birlikte, genel olarak arkadaş ilişkileri, karşı cinsle duygusal ilişkiler ya da aile ilişkileri ile ilgili konuları dile getiriyorlar

- Okulunuzda psikolojik danışma yapmanızı engelleyen etmenler var mı? Varsa, bunlar neler?

Bazen kriz durumlarının olması nedeniyle onlarla ilgilenme durumunda kalmak ve de bireysel danışma için ayrılan zamanın bazen öğretmenler ve okul müdürü tarafından gereksiz gibi algılanması sebebiyle zorluklar yaşayabiliyorum

- Halen PDR eğitimi almakta olan öğrencilerin okullarda psikolojik danışma yapabilmeleri konusunda yetkin hale gelmeleri için ne gibi önerileriniz var?

Lisans eğitimlerine devam etmekteyken, bireysel psikolojik danışma yapma deneyimlerini arttırmak için ve bireysel psikolojik danışma yapmak için daha çok zaman ayırmaları; bireysel psikolojik danışma ile ilgili çeşitli videolar izlemeleri, etkinliklere ve faaliyetlere katılmalarının yararlı olabileceğini düşünüyorum

- Okulda haftada 30 saat çalıştığınıza göre, bireysel psikolojik danışmaya ne kadar ders saati ya da zaman ayrılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Bence, en azından her gün iki saat, haftada 10 saat olacak şekilde bireysel psikolojik danışma için bir zaman ayrılmalıdır ve bu zaman aralığına rehberlik programlarında ayrıca yer verilmelidir. Bu zamanı yaratmaya çalışan, rica minnet öğretmenlerden ders saati almaya çalışan kişiler biz olmamalıyız.

- Okulda yapmış olduğunuz bireysel psikolojik danışma oturumlarının yoğunlaştığı belirli aylar var mı?

Aslında belirli bir aydan bahsetmek çok mümkün değil, ama özellikle okulun başladığı ilk zamanlar (eylül-ekim) ve de bilhassa ikinci dönem (nisan-mayıs) aylarında yoğunlaştığı söylenebilir.

- Sizce, anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde çalışan bir psikolojik danışmanın hangi yaklaşımları tercih etmesi daha mantıklı olurdu? Ayrıca, haftada 30 saat çalıştığınıza göre, bu okul düzeylerine göre haftalık PDR programında ayrılması gereken zamanlar farklı olabilir mi?

Anaokulu ve ilkokul dönemlerinde daha çok oyun temelli ve davranışçı müdahalelerin, yaklaşımların kullanılması etkili olurken; ortaokul ve lise döneminde çözüm odaklı, bilişsel ve davranışçı yaklaşımlar etkili olabilmektedir.

Aslında her bir düzey için farklı uygulamalara ve programlarda yapılması gereken değişikliklere ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Bu zamana kadar benim gittiğim okullarda ve sınıf düzeylerinde, belki benden de kaynaklanan yetersizlikler nedeniyle, bu rehberlik programlarında yer alan etkinliklerin yeterince uygulanmadığını görmekteyim. Sınıf rehber öğretmenleri ve öğrenciler de PDR programlarında yer alan etkinliklerin yararına inanmadıkları için tam anlamıyla uygulamamaktadırlar. Kaldı ki zaman da yeterli olmamaktadır. Haftada bir saat rehberlik saatiyle ben hiçbir şeyin tam olarak kazandırılabilmesine inanmıyorum. Şu anda rehber öğretmenler, rehberlik saati yeterli olmadığı için sürekli olarak ders öğretmenlerinden de ricada bulunarak çeşitli etkinlik ve faaliyetleri başka zamanlarda yürütmeye çalışmaktadır. Madem rehber öğretmen kadrosu okullarda mevcut ve bizlerden çeşitli kazanımları kazandırmamız beklenmekte, bunun başka öğretmenlerden rica ederek ders saati almayla olmaması gerekir. Bunun için yeterli saatin normal şartlar altında olması gerekmektedir. Ancak maalesef ki diğer derslerin yanında gereken önem verilmediği için bireysel psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerini yapmakla ilgili zaman ayarlaması yapma zorunda kalan kişiler de biz olmaktadır.

- Okulda psikolojik danışma oturumlarıyla ilgili program değerlendirme çalışmaları yapıyor musunuz? Yanıtınız evet ise bunların neler olduğunu açıklar mısınız?

Yapmıyorum.

- Ekleme istediğiniz başka konular varsa, yazabilirsiniz.

Şu anda haftalık ders programı içinde rehberlik etkinlikleri için ayrılan rehberlik saati, ilkokulda sadece 4. sınıfta, ortaokulda sadece 8. sınıfta devam etmekte ve diğer sınıf düzeylerinden kaldırılmış durumdadır. Üç yıldır kademeli bir şekilde sınıf düzeylerinden rehberlik saati kaldırılmış ve önümüzdeki seneye de ilkokul ve ortaokul sınıf düzeylerinden tamamen rehberlik saati kaldırılacaktır. Rehber öğretmenlerden ise, uygulamak için bir zaman olmadığı halde rehberlik programları yapmaları ve uyguluyormuş gibi yapmaları beklenmektedir. Bu şartlar altında bir şeyler yapılmaya çalışılsa bile, sağlıklı bir işleyişten bahsetmek maalesef mümkün değildir.

Ayrıca şu anda bazı il ve ilçelerde pek çok okulda öğrenci sayısı az olduğu için rehber öğretmen normu açılmamakta ve böyle bir durumda da rehber öğretmenler bir hafta içinde en az dört ya da beş okula görevlendirilmektedir. Bütün bunlar düşünüldüğünde her ne kadar karamsar bir tablo yaratmak istemesem de ve ülkemizde her birey için psikolojik danışma ve rehberliğin elzem bir ihtiyaç olduğunu bilsem de ülkemizin aynı zamanda bu ihtiyacı karşılamak için yeterli donanımına sahip olmadığını ve hazır olmadığını düşünmekteyim.

ANKET - 3

- Bu soruları yanıtlarken, şu anda hangi okul düzey(ler)inde çalışıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

() Anaokulu, () ilkokul, () ortaokul, (x) lise

- Hangi üniversite mezunusunuz ve eğitim düzeyiniz (lisans, yüksek lisans ve doktora) nedir?

Hacettepe üniversitesi, lisans.

- Bir okul psikolojik danışmanı olarak (rehber öğretmen kadrosunda) hangi düzeylerde, kaç yıl çalıştınız?

Lisede, 3 ay.

- Okulunuzda ortalama bir haftada, kaç saat psikolojik danışma yapmaya zaman ayırıyorsunuz?

10 saat.

- Okulda bireysel psikolojik danışma oturumlarınızın süresi ne kadar sürmektedir?

45-50 dk.

- Hangi psikolojik danışma yaklaşımlarını kullanmayı tercih ediyorsunuz?

Hümanistik ve eklettik yaklaşım.

- Bu psikolojik danışma yaklaşımlarındaki hangi teknik ya da uygulamaları kullanmayı tercih ediyorsunuz?

Sokratik sorgulama, hatalı inançların fark edilmesi.

- Danışanlarınız oturumlarda hangi konuları dile getiriyorlar?

Sınav kaygısı, aile baskısı, cinsel istismar, kekemelik, öfke kontrolsüzlüğü, anne baba tarafından ihmal edilmiş, akran baskısı.

- Okulunuzda psikolojik danışma yapmanızı engelleyen etmenler var mı? Varsa, bunlar neler?

Okulda şiddet yoğun ve çok küçük diyebileceğim bir öğrenci tartışmasında dahi, idare öğrenciyi bana sevk ediyor, çocukların kavgasını çözmeye, disipline rapor yazmaya çalışmaktan yeterli sayıda öğrenciyle görüşemiyorum.

- Halen PDR eğitimi almakta olan öğrencilerin okullarda psikolojik danışma yapabilmeleri konusunda yetkin hale gelmeleri için ne gibi önerileriniz var?

İlköğretimde çalışan arkadaşlarımla öğrencileri anlamakta zorlandıklarını söylemişlerdi, aldığım eğitim ergen ve yetişkinle danışma yapmaya yönelikti, çocuklara dair daha çok şey öğretilmesini anlamlı bulurum.

- Okulda haftada 30 saat çalıştığınıza göre, bireysel psikolojik danışmaya ne kadar ders saati ya da zaman ayrılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

3 ders saati.

- Okulda yapmış olduğunuz bireysel psikolojik danışma oturumlarının yoğunlaşmış olduğu belirli aylar var mı?

Hayır.

- Sizce, anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde çalışan bir psikolojik danışmanın hangi yaklaşımları tercih etmesi daha mantıklı olurdu? Ayrıca, haftada 30 saat çalıştığınıza göre, bu okul düzeylerine göre haftalık PDR programında ayrılması gereken zamanlar farklı olabilir mi?

Lisede çözüm odaklı terapi makul, çünkü bir öğrenciyi her hafta aynı gün almak bile zorken –başka öğrenciler de bekliyor- uzun süreli terapide pek çok güçlük olabilir.

- Okulda psikolojik danışma oturumlarıyla ilgili program değerlendirme çalışmaları yapıyor musunuz? Ya- nıtınız evet ise bunların neler olduğunu açıklar mısınız?

Kast edilen şey danışanın üzerinde düşünme ise, evet. Danışanın sorununa dair ilgili araştırmaları, okumaları yapmaya çalışıyorum. Fakat her danışan için değil.

- Ekleme istediğiniz başka konular varsa, yazabilirsiniz. -

Duygudaşlık

Yetkinlik ve Yeterlilik

Dürüstlük

Duyarlılık ve Hoşgörü

Bireysel ve Kültürel Farklılıklara Duyarlılık

TÜRK PDR-DER GENEL MERKEZİ YÖNETİM KURULU

Prof. Dr. Filiz BİLGE | Genel Başkan
fibilge@gmail.com

Hakkı EKEN | Genel Bşk. Yrd.
ekenhakki@gmail.com

Ali ERDOĞAN | Genel Sekreter
alierdoğan483@gmail.com

Dr. Hasan EŞİCİ | Genel Mali Sek.
hsnesici@gmail.com

Hayal DEMİRCİ | Genel Bs. Yy. Sek.
hayaldemirci@gmail.com

Ülkü YÜKSEL | Genel Eğitim Sek.
ulku.yuksel1@gmail.com

Şakir CANÖZ | Genel Örg. Sek.
canozum71@gmail.com

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği

Öncebeci Mah. Umut Sk. No: 50/4
Kolej/ANKARA
Tel & Faks: 0312 430 36 74
web: www.pdr.org.tr
e-posta: pdr@yahoo.com

Editorler:

Doç. Dr. Özgür ERDUR-BAKER
ve Doç. Dr. Türkan DOĞAN

Bölüm Yazarları:

Doç. Dr. Özgür ERDUR-BAKER, Uz. Psik. Dan. Begüm SERİM-YILDIZ, Arş. Gör. İdil AKSÖZ, Yrd. Doç. Dr. Onur ÖZMEN, Doç. Dr. Özlem KARAIRMAK, Yrd. Doç. Dr. Aslı BUGAY, Doç. Dr. Türkan DOĞAN, Sos. Hiz. Uz. Meriç RAMAZAN, Sos. Hiz. Uz. Serap ARSLAN TOMAS, Psk. Esra IŞIK, Prof. Dr. Ahmet Tamer AKER, Doç. Dr. Zeynep HATIPOĞLU-SÜMER, Arş. Gör. Tansu MUTLU, Uz. Psik. Dan. Elif EMİR ÖKSÜZ, Prof. Dr. Filiz BiLGE

Afetler, Krizler, Travmalar ve Psikolojik Yardım

Bu kitabın hazırlanmasındaki temel amaç afet ve kriz durumlarında önemli rol ve sorumluluklar yüklenen/ yüklenmesi beklenen psikolojik danışmanlar ve diğer alan çalışanları için kaynak oluşturmaktır. Kitabın hem sahada çalışan psikolojik danışmanlara hem de onların yetişmesine destek veren alan eğitimcilerine yararlı olacağı düşünülmektedir. Yine Psikiyatri, Psikoloji, Sosyal Hizmetler ve diğer alanların programlarında yer alan dersler için yardımcı ders kitabı olarak önerilebilir. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği yayını olarak meslektaşlarımızın ve bu alanda çalışan profesyonellerin hizmetine sunulmuştur. Kitabın raf fiyatı 35 TL olup Dernek üyeleri ve 10'un üzerindeki toplu alımlarda 30 TL'dir. Ayrıca 20'nin üzerindeki toplu alımlarda kargo ücreti de derneğimize aittir. Kitabı satın almak için <https://www.pdr.org.tr/Yayinlarimiz.aspx> adresinden online ödeme yaparak, derneğimiz ile iletişime geçerek, Yapı Kredi Bankası Mithatpaşa Şubesi IBAN TR81 0006 7010 0000 0090 5411 56 hesabımıza EFT veya havale yaparak ya da Posta Çeki Hesap No:149812 nolu hesabımıza ödeme yaparak edinebilirsiniz. İlginiz için teşekkürler.

**Türk Psikolojik Danışma
ve Rehberlik Derneği
Yönetim Kurulu**

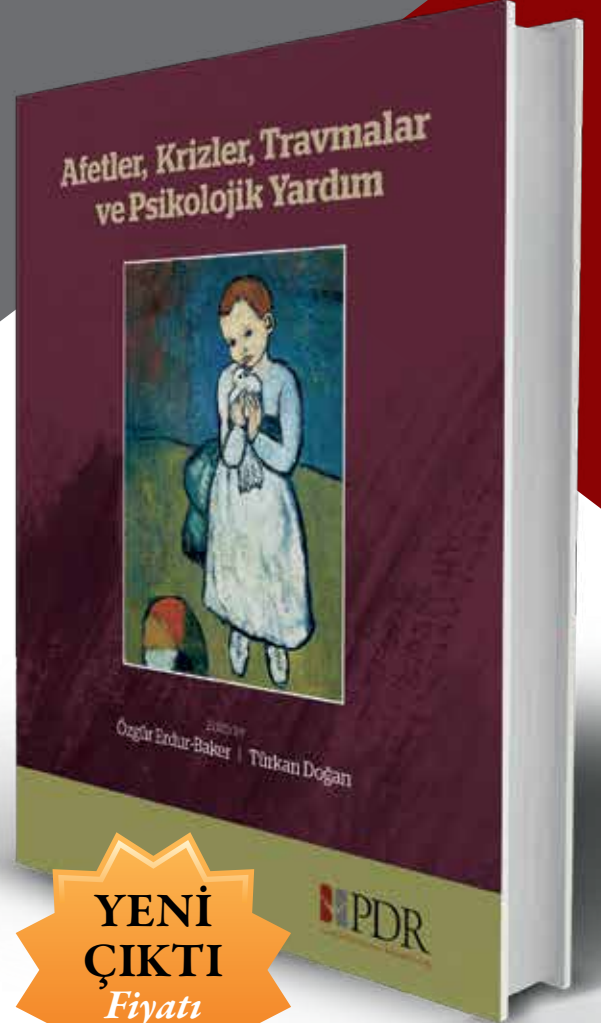

Öncebeci Mah. Umut Sk. No: 50/4
Kolej/ANKARA
Tel & Faks: 0312 430 36 74
web: www.pdr.org.tr
e-posta: pdr@yahoo.com

Bu kitabın hazırlanmasındaki temel amaç afet ve kriz durumlarında önemli rol ve sorumluluklar yüklenen/ yüklenmesi beklenen psikolojik danışmanlar ve diğer çalışanları için kaynak oluşturmaktır. Kitabın hem sahada çalışan psikolojik danışmanlara hem de onların yetişmesine destek veren alan eğitimcilerine yararlı olacağı düşünülmektedir. Yine Psikiyatri, Psikoloji, Sosyal Hizmetler ve diğer alanların programlarında yer alan dersler için yardımcı ders kitabı olarak önerilebilir.

Kitabın raf fiyatı 35 TL' dir.

**YENİ
ÇIKTI**
Fiyatı
35 TL